

Te Tpakb'alil Galan Ti'j Te Qajaw Jesukrist Aj Oqet Stz'ib'a' Mak

Aj Txik Tq'uma' Wa'nch Tyol Dios B'ix Aj Tjaw Tsi' A' Kywi' Xjal
Mat 3:1-12; Luks 3:1-9,15-17; Wnch 1:19-28

1 ¹Bwen, ntons te tpakb'alil galan ti'j Jesukrist Tk'wa'al Dios owaq'ik ikxjani: ²Owaq'ik iktza'x oqet tz'ib'a' tzan te Chay aj yolil tyol Dios oqtxi', oqet stz'ib'a' tyol Qtata Dios ikxjani:^a “Tzaj awen, oxel' nlajo' jun yolil nmandad tb'ayon awitz tzan txik tq'uma' kye xjal tzan kyten list cha'oj apon kyuky'i'l.^b ³Tuj te luwar ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon, tetz oxel' tpakb'a' kongan ikxjani: ‘Intqet ek'ulu' etib' tzan tpaj tzul te Qajawil; intjaw eky'ixpu' enab'lin tzan ek'amon te Qajawil.’”^c

⁴Bwen, astilji at tuq jun xjal Wa'nch tb'i b'ix njaw tuq tsi' a' kywi' xjal tuj jun luwar ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon. Nxik tpakb'a' tuq tzan tjaw a' kywi' tzan tpaj tjawlen kky'ixpu' kynab'lin tzan tuq tqet najsa' kchoj. ⁵Nkyepon tuq tuky'i Wa'nch b'an ky'ila'j xjal tzajnaqe' tuq tuj kyaqil tkwentil Judey b'ix ax kye aj amaq' Jerusalen. Njatz tuq kyq'uma' kchoj b'ix njaw tuq si' a' kywi' tzan Wa'nch tuj te Jordan A'. ⁶Te Wa'nch tetz tq'anaq cha stzamal tuq kway kamey b'ix te tk'alel tz'u'm tuq b'ix te twe' cha kochi' tuq tuky'i ta'al tze'.^d ⁷Nxik tpakb'a' tuq kye xjal ikxjani: «Wetz ajna'l atinqet per yajxi' tzul junky aj mas nim tajwalil nwitz; wetz twitz tetz k'onti'l npon wajwalil ni iktza' jun aq'unon aj n'el tkotpi' txajab' tajaw.^e ⁸Wetz oje jaw nsi' a' ewi' per te aj tzul, tetz otzajel tsi' te Txew Dios tuj etanim.»

^a 1:2 Te Chay atqet tuq tzani twitz tx'o'tx' aj stzaj q'uma' tetz tzan te Txew Dios aj ojetq xik tq'uma' te Qtata Dios te Tk'wa'al tuj ka'j; astilji oqet stz'ib'a' ikxji. ^b 1:2 Mal 3:1

^c 1:3 Isa 40:3 ^d 1:6 2Re 1:8 ^e 1:7 Te aq'unj pujul xajab'j a tuq te aq'unj mas b'an dyaltir xkol kyetz.

Aj Tjaw Si' A' Twi' Jesus Tzan Wa'nch

Mat 3:13-17; Luks 3:21-22

⁹Bwen, tuj aj tyempji te Jesus owex tuj amaq' Nasaret tuj tkwentil Galiley b'ix opon stzi' te Jordan A', tzi ojaw si' a' twi' tzan Wa'nch. ¹⁰Aj tjazd tuj te a', ojax ten te ka'j ojetq tuq tz'el jaqlik b'ix ojax ten ikja'n tuq tqetz te Txew Dios ti'j iktza' jun palom ikja'n tqetz ¹¹b'ix oxik cha'o' te Qtata Dios, otzaj yolin tuj ka'j ikxjani: «Yatz a'ich nk'wa'al aj ganimich nim witza'. Nkyinchalaj awi'j.»^f

Aj Tqet K'ulu' Probar Jesus Tzan Te Tajaw Cho

Mat 4:1-11; Luks 4:1-13

¹²Bwen, yaji te Jesus oxik eq'i' tzan te Txew Dios tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon. ¹³Onachq'in kawnaq (40) q'ij tuj aj luwarji b'ix atqet tuq kxol txkup tuj k'ul b'ix te Satanas nxik tq'uma' tuq ti'chq tetz tzan tqet tuq tz'aqik titza'. Yaji kye ángel e'onen ti'j.

Aj Taq'ik Txnaq'tzan Jesus Kxol Kye Xjal Aj Galiley

Mat 4:12-17; Mak 6:14-29; Luks 4:14-15

¹⁴Bwen, yaji te Wa'nch oqex si' tuj pres, b'ix yatzun te Jesus oxik Galiley, npakb'an tuq te tpakb'alil galan ti'j titza' te Qtata Dios nkolon q'i'j. ¹⁵Nxik tuq tq'uma' ikxjani: «Ma'tx pon te tyemp b'ix ajna'l ok'uluyon mandad te Qtata Dios exol tuky'i nim tajwalil. ¡Intjaw eky'ixpu' waq enab'lin! ¡Intxik etoksla' waq te tpakb'alil galan!»^g

Aj Ktzaj Tuk'le' Jesus Kaj Tzyul Kyiy Tzan Kyok Lapet Ti'j

Mat 4:18-22; Luks 5:1-11

¹⁶Bwen, jun q'ij te Jesus nb'et tuq stzi' te Galiley A' b'ix oxik ten kab'e' xjal b'ix kye xjal kyerman tuq kyib'. Jun Simon tuq b'ix te junky Lexh. Kyetz kyaq'un tzyul kyiy tuq b'ix nqex ksi' tuq kypa tuj te a' tzan tjazd kyin kye kyiy. ¹⁷Yaji oxik tq'uma' Jesus kyetz: «Se etok lapet wi'j, b'ix wetz ox'e'l nsi' junky etaq'un, per [nya'tx chimol kyiy sinoke] kxchimoyon xjal te Qtata Dios.» ¹⁸Ntons okaj naj ksi' te kypa b'ix e'ok lapet ti'j Jesus.

¹⁹Ntons yaji exik b'et ch'imusit stzi'-ele' a' b'ix te Jesus oxik te'e' kab'e'ky xjal, a'e' tk'ajol Sebedey. Jun Jacobo^h tuq tb'i b'ix te junky Wa'nch, b'ix kyetz nkyexb'uqin tuq kypa tuj kybark. ²⁰Te Jesus exik tuk'le' te Jacobo tuky'i Wa'nch b'ix kyetz okaj naj ksi' te kytat kyuky'i kye kymos tuj te bark b'ix e'ok lapet ti'j.

^f 1:11 Isa 42:1; Mat 12:18; 17:5; Mak 9:7; Luks 9:35 ^g 1:15 Mat 3:2 ^h 1:19 Ax: Chaw.

Aj Tjatz Teq'i' Jesus Jun Malspirit Tuj Tanim Jun Ichan

Luks 4:31-37

²¹Ntons te Jesus kyuky'i a'e' tuky'i'l exwa'q tuj amaq' Capernaúm. Aj tpon te q'ij ojla'mj, tetz owox tuj jun jay nab'il Dios kyuky'i a'e' tuky'i'l b'ix owaq'ik txnaq'tzan [Tyol Dios] kxol kye xjal tzi. ²²Kye xjal nkyelab'an tuq ti'l' tzan tpaj titza' tuq tetz nxnaq'tzan tuky'i jun tajwalil b'ix nya'tx cha iktza' kye aj xnaq'tzal Kawb'il.

²³Ntons atqet tuq tzi tuj te jay nab'il Dios jun xjal aj atqex tuq jun malspirit tuj tanim, b'ix [man tuq nxnaq'tzan te Jesus,] tjaw siky'in te xjal kxol b'ix oxik tq'uma' ikxjani: ²⁴«Yatz Jesus aj Nasaret çti' n'ajoyo' tzani qxola? çTi'tzun, yatz cha ma xhch'ul k'ulul joder qetza? Wetz wotzqi' a'ich. Yatz pawamich a'ox te Dios.» ²⁵Yaji te Jesus oxik tk'ulu' mandad te malspirit aj atqex tuq tuj tanim te xjal, kyi ikxjani: «çXnatzi! çPajatz tuj tanim!» ²⁶Ntons te malspirit oxik tsi' jun atak ti'j te xjal b'ix owayun tjatz tuj tanim b'ix oxik.

²⁷Yaji kyaqil kye aj nkyecha'on tuq oje kyelab'an, nkyyoli' tuq ikxjani: «çTi'tzun ja ntzani? Tetz ntzaj txnaq'tza' jun tume'l aj mina' tok qcha'o' b'ix tuky'i nim tajwalil. Nxik tk'ulu' mandad kye malspirit b'ix nqet kyoksla'.» ²⁸Ntons jun rat naj tok cha'o' ja'chq tuj tkwentil Galiley tidi' aj ojetq tuq qet tk'ulu' Jesus.

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Tji' Simon

Mat 8:14-15; Luks 4:38-39

²⁹Ntons, kyetzlen Jesus tuky'i Jacoboⁱ tuky'i Wa'nch tuky'i Simon b'ix Lexh tuj te jay nab'il Dios, exwa'q tuj tjay Simon b'ix Lexh. ³⁰Tzi atqet tuq tji' xuj te Simon b'ix yab' tuq tuky'i kyaq, astilji nwitan tuq. Oxik kyq'uma' naj te Jesus, te b'i'xh yab' tuq. ³¹Yatzun te Jesus, aj tok xhcha'o'ji, tetz oxik laq'chet tk'atzaj ti'j twatub' b'ix ojaw stzyu' tq'ab' b'ix ojaw twit'b'a' tuj twatub'. Yatzun te b'i'xh, aj tjawlen wit'b'a' tuj twatub' tzan Jesus, owel laq'chet te tyab'il. Yaji exik tk'a'cha' tetz te Jesus kyuky'i tuky'i'l.

Aj Kyqet Tq'ana' Jesus Ky'ila'j Yab'

Mat 8:16-17; Luks 4:40-41

³²Yaji qale' ikja'n tuq qxmutx'e', ojetq tuq tz'ex te q'ij, kye xjal eb'ajtzaj kyeq'i' kyaqil kye yab' tuky'i Jesus b'ix ax eb'ajtzaj kyeq'i' xjal aj ateqex tuq malspirit tuj kyanim. ³³Kyaqil kye xjal tuj amaq' eb'ajpon kchimo' kyib' twitz tjay Simon. ³⁴Te Jesus ky'ila'j xjal ti'chq tuq kyyab'il eb'ajqet tq'ana' b'ix ax ejatz teq'i' malspirit tuj kyanim ky'ila'j. Aj man nkyejatz

ⁱ 1:29 Ax: Chaw.

teq'i' tuq kye malspirit, te Jesus k'onti'l ostzoqpij tzan kyyolin ti'lj tetz tzan tpaj kyotzqi'ky tuq.

**Aj Taq'ik Tpakb'an Jesus Te Tpakb'alil Galan Ti'lj Qtata
Dios Tuj Kyaqil Tkwentil Galiley
Luks 4:42-44**

³⁵Bwen, tuj junky iwitq, tzunx tuq qlolj aj tel twatl te Jesus, ojaw wa'let b'ix owex tuj amaq', oxwa'q xnaq'tzon tuj jun luwar aj ja' k'onti'l xjal najayon. ³⁶Ntons, yaj ch'inky, oxik te Simon kyuky'i tuky'i'l joyol te Jesus. ³⁷Ya ma tz'ok noj kywitz, oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Kyaqil kye xjal nkyejoyon awi'j.» ³⁸Ntons tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Mejor qwa'q kxol txq'anqy amaq' qaynin tzan txik npakb'a' tzi [te tpakb'alil galan ti'lj Qtata Dios]; komo astilji wetz ma'tx kyin'ul.» ³⁹Ntons exik b'et ja'chq tuj tkwentil Galiley b'ix te Jesus nxik tuq tpakb'a' [te tpakb'alil galan] kyuj kye jay nab'il Dios b'ix njatz tuq tin malspirit tuj kyanim kye xjal.^j

**Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Xjal Cha Nq'ay Tuq Xhchi'jel
Mat 8:1-4; Luks 5:12-16**

⁴⁰Bwen, jun q'ij opon tuky'i Jesus jun xjal yab' tuq b'ix te tyab'il cha nq'ay tuq xhchi'jel.^k Oqet mejlet twitz Jesus b'ix oxik tq'uma': «Qa yatz agan, b'a'n tzan tel awin ch'in te nyab'il.» ⁴¹Ntons te Jesus owok lo'et tk'u'j ti'lj b'ix owok tmako' te xjal b'ix oxik tq'uma': «Ngan tzan ab'antik. Ntons pab'antik.» ⁴²Ntons a'ilnajji ob'antik naj te xjal.

⁴³Per te Jesus oxik tkawi', oxik tkuk'sa' tk'u'j te xjal, b'ix okaj tkawi', ⁴⁴kyi ikxjani: «K'on xik aq'uma' kye xjal tidi' ma'tx ky'ik awi'j. Mejor pax yek'ul awib' tuky'i te pal b'ix oxel aq'apo' te Qtata Dios te oyej aj okaj tq'uma' Moisés' oqtxi', te aj presis iktza' techa'l qa ojetq qob'antik tuky'i jun qyab'il iktza' ntza'n.» ⁴⁵Ntons, yaji te xjal oxik, per k'onti'l oqet tewa' tidi' oky'ik ti'lj, oxik tq'uma' kye xjal [titza' ob'antik]. Astilji te Jesus k'onti'l tuq nb'antik tox tyek'u' tib' tuj nijunwt amaq', astilji onachq'in aj ja' k'onti'l najayon; per yatzun kye xjal nkyeponkix tuq tuky'i'l b'ix ja'chq tuq nkyetzaj.

**Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Yab' Kamnaq Tuq Toq
Mat 9:1-8; Luks 5:17-26**

2 ¹Bwen, yatzun tky'iklen kab'e q'ij, te Jesus omeltz'jikky tuj amaq' Capernaúm b'ix owok naj cha'o' luwew tzan kye xjal, tetz atqet tuq tjay. ²Ntons eb'ajpon kye xjal b'ix eb'ajnoj tuj tjay ni k'onti'l ob'antik kyten tuj. Ntons, man tuq npakb'an te Jesus Tyol Dios kyuky'i'l, ³kypon

^j 1:39 Mat 4:23; 9:35 ^k 1:40 Te aj yab'ilni lepr tb'i; Lev 13–14. ¹ 1:44 Lev 14:1-32

kaj ichan, tano' tuq jun yab' kyitza'. Te yab' kamnaq tuq toq. ⁴Komo k'onti'l ob'antik kyox tuj te jay tzan kypaj kye xjal ojetq kyenoj tuj, mejor eb'ajjax twi' jay^m b'ix ojaw kypuju' jun pedas twi' te jay tzan tqex kytumb'a' te yab'. Komo te yab' atqet tuq twitz jun twatb'il, oqex kytumb'a' te yab' tuj te jay tzan tkyaqon aj ja' atqet tuq te Jesus. ⁵Yatzun te Jesus, ya ma tz'ok ten kyetz b'an wit'lik tuq kyk'u'j ti'j, oxik tq'uma' tetz te yab' ikxjani: «Last a'ich tey, per ajna'l ma'tx najslet kyaqil achoj.»

⁶Ntons akyeqet tuq tzi junjun xnaq'tzal Kawb'il wit'like' tuq tzi b'ix kyetz, aj txik kcha'o' tyol Jesus, owaq'ik tximan kyanim ikxjani: ⁷«¿Tistil nxik tyoli' tetz ikxji? Ikxji cha nxmayin ti'j te Qtata Dios, komo nijunwt xjal b'a'n tzan tnajsan qchoj. A'ox te Qtata Dios b'a'n tzan tnajsan qchoj» kyekyi kyetz. ⁸Per yatzun te Jesus b'eyxnajji onta'oj tuj tanim aj nyolin tuq [kyanim]. Yaji oxik tq'uma' tetz kyetz ikxjani: «¿Tistil etetz nkxyolin tuj etanim ikxji? ⁹¿Tidi' mas kwest tzan txik qyoli' te jun aj kamnaq toq? ¿Tzan txik qyoli': "Te achoj ma'tx qet najslet," qatzun tzan txik qyoli': "Pajaw wa'let, eq'i'x awatb'il b'ix pab'et"? ¹⁰Ntons, ajna'l wetz oqtel nyek'u' wajwalil tzan tok eten, [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] at wajwalil tzan nnajsan kchoj kye xjal tzani twitz tx'o'tx'.» Ntons yaji tetz oxik tq'uma' te yab' aj kamnaq tuq toq: ¹¹«Pajaw wa'let, eq'i'x awatb'il b'ix pax ajay.» Ntons te yab' ojaw naj wa'let, oxik teq'i' twatb'il b'ix owex tuj te jay kywitz kyaqil kye xjal. ¹²B'ix kye xjal kyaqil eb'ajlab'an b'ix oqet kyjiq'b'a' Qtata Dios, nkyyoli' tuq ikxjani: «Ni jun-el mina' tok qen iktza' ntzani» kyekyi.

Aj Stzaj Uk'le' Lewi Tzan Jesus Tzan Tok Lapet Tuq Ti'j

Mat 9:9-13; Luks 5:27-32

¹³Bwen, yaji te Jesus oxik junky'elky stzi' te Galiley A' b'ix b'an ky'ila'j kye xjal eb'ajpon cha'oyon ti'j b'ix tetz nkyexik tuq txnaq'tza'. ¹⁴Ntons, yaji [oxik stzyu' tb'ey b'ix] aj man tuq ikja'n tky'ik stzi' jun jay aj ja' tuq n'el peyu' chojenj, oxik te'e' jun xjal wit'liqet tuq tzi, Lewiⁿ tb'i, tetz stat Alfey tuq, b'ix kyi te Jesus te Lewi: «Qalan, pawok lapet wi'j.» B'ix te Lewi ojaw wa'let b'ix owok lapet ti'j.

¹⁵Yaji te Jesus kyuky'i kye txnaq'atz exwa'q tjay Lewi b'ix nkyewa'an tuq junx kyuky'i ky'ila'j aj peyul chojenj tuky'i txq'anxy xjal chimol choj; komo ky'ila'j xjal iktza' kyetz lapike' tuq ti'j Jesus. ¹⁶Yaji txq'an aj b'uch'uj xnaq'tzal Kawb'il kyuky'i aj b'uch'uj Parisey aj akyeqet tuq tzi, kyetz owok kye'e' te Jesus nwa'an tuq junx kyuky'i kye chimol choj b'ix kye aj peyul chojenj, ntons kye xnaq'tzal Kawb'il b'ix kye aj b'uch'uj Parisey oxik kyq'uma' kye txnaq'atz Jesus ikxjani: «¿Tistil nwa'an Jesus

^m 2:4 Kyetz kyaj chq'aj twi' b'ix b'a'n tuq tzan kyjax tajsik; n'oken kyitza' iktza' qetz n'oken twitz qjay. ⁿ 2:14 Lewi ax tb'i Matey; Mat 9:9; Mak 3:18.

kyuky'i aj peyul chojenj b'ix kyuky'i aj chimol chojni?» ¹⁷Ya ma tz'ok xhcha'o' te Jesus aj nkyq'uma' tuq, tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Kye aj b'a'ne' nya'tx presis jun q'anon kyi'j per yatzun kye aj yab'e' a tgan jun q'anon kyi'j. Ikxji wetz k'onti'l in'ul tzan kypaj a'e' aj k'onti'l kchoj sinoke in'ul uk'lel kye aj at kchoj.»

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Oj Qipan Wa'ij Tzan Qxnaq'tzan

Mat 9:14-17; Luks 5:33-39

¹⁸Bwen, jun q'ij kye txnaq'atz Wa'nch [Swal A'] b'ix kye kxnaq'atz aj b'uch'uj Parisey, kyetz nqet tuq kyipa' wa'ij [tzan kxnaq'tzan]. Yaji kyetz oxik kyq'uma' te Jesus ikxjani: «Kye txnaq'atz Wa'nch b'ix kye kxnaq'atz kye aj b'uch'uj Parisey, nqet kyipa' wa'ij [tzan kxnaq'tzan]. Per yatz axnaq'atzni, kyetz k'onti'l nkyk'ulu' ikxji, b'ix ¿tistilji?» ¹⁹Ntons oxik tq'uma' Jesus kyetz [jun yek'b'il] ikxjani: «¿Nqet pe' kyipa' wa'ij kye aj xtxoken aj xjal aj owelatz mojlet? K'onti'l, tzan tpaj atqet kyuky'i'l. ²⁰Per owokel eten jun q'ij cha'oj txik eq'i' te aj owokel mojlet, maxji kye'ipayon wa'ij kye aj xtxoken tzan kyb'is. ²¹[Ax junky yek'b'il ntzani:] Nijunwt xjal nqet txb'uiq' jun xq'apj q'anq tuky'i jun ak'a'j tzan tpaj te remyent ak'a'j owokel juk'lik b'ix yatzun te xq'apj q'anq oxe'l laqik mas. ²²[Ax junky yek'b'il ntzani:] Nijunwt xjal ngex tsi' ta'al ub aj man telentz tuj jun tx'u'y tz'u'm q'anq tzan tpaj te ta'al ub opusiyon tzan tpaj man telentz b'ix te tx'u'y tz'u'm olaqel. Ikxji opoyonaj te ta'al ub b'ix ax te tx'u'y. A tgan tzan tqex si'let te ta'al ub aj man telentz tuj jun tx'u'y tz'u'm ak'a'j» kyi te Jesus.

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Q'ij Ojla'mj

Mat 12:1-8; Luks 6:1-5

²³Bwen, tuj jun q'ij ojla'mj nkyeb'et tuq Jesus kyuky'i a'e' txnaq'atz tuj jun luwar ja' at tuq awalj triw kamawky tuq. Kye txnaq'atz Jesus [ojetq tuq tzaj'el kyk'u'j; astilji] njaw tuq kytoqi' ch'in triw. ²⁴Yaji etzaj kye aj b'uch'uj Parisey, oxik kyq'uma' te Jesus: «¿Tistil nkyetoqin triw kye axnaq'atzni? Komo xjan tzan jk'ulun ikxji tuj jun q'ij ojla'mj.» ²⁵Yaji tzaj te Jesus, oxik tq'uma' tetz kyetz: «¿Ti'tzun, mina' tjaw eten etetz titza' oqet tk'ulu' te Dawid oqtxi' aj at tuq wa'ij ti'j tetz kyuky'i tuky'i'l? ²⁶Tuj aj tyempji te Abiatar a tuq te twitzale' pal b'ix te Dawid owox tuj te jay tabernáculo aj ja' tuq atqet xhchk'atunal te Qtata Dios b'ix oxik twa'a' te wab'j aj q'apomaj tuq te Qtata Dios, b'ix xjan tuq tzan tpaj a'ox kye pal b'a'n tzan kywa'an aj wab'jji,^p per te Dawid oxik twa'a' b'ix ax oxik tsi' kye a'e' tuky'i'l.»^q ²⁷Yaji tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Te Qtata Dios okaj tsi' te q'ij ojla'mj te jun galan te qetz b'ix nya'tx a'o' qetz te jun galan

° 2:23 Deu 23:25 p 2:26 Lev 24:5-9 q 2:26 1Sa 21:1-6

te q'ij. ²⁸Ntons [wetz] te Ichán Aj Tk'wa'al Dios [a'in] b'a'n tzan txik nq'uma'r alkyetz te galan tzan jk'ulun tuj q'ij ojla'mj.»

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Yab' Tuj Q'ij Ojla'mj

Mat 12:9-14; Luks 6:6-11

3 ¹Bwen ntons owox junky'elky te Jesus tuj jun jay nab'il Dios b'ix atqet tuq tzi jun ichan kamnaq tuq jun tq'ab'. ²Ax akyeqet tuq txq'an xjal aj nkyyeka'yin tuq ti'j Jesus tzan tok kyen qa ma' tuq qet tq'ana' te yab' tuj aj q'ij ojla'mj; ikxji b'a'n tuq tzan kyqanin ti'j [tzan tpaj taq'un tuj q'ij ojla'mj].

³Ntons te Jesus oxik tq'uma' te yab' ikxjani: «Qalan tzani b'ix paqet wa'let kywitz kye xjal.» ⁴Yaji oxik tq'uma' kye xjal ikxjani: «¿Nyolin pe' te Kawb'il tzan jk'ulun jun galan tuj jun q'ij ojla'mj qatzun tzan jk'ulun nya'tx galanji? ¿Nyolin pe' tzan jkolon kyil'j xjal qatzun tzan kyqet jkansa'ji?» ⁵Ntons aj txik tq'uma' ikxji, kye xjal k'onti'l tidi' okyq'umaj. Yaji exik tka'yi' kye xjal tuky'i' tq'oj per ax nb'isun tuq kyil'j tzan tpaj ktz'akal. Ntons te Jesus oxik tq'uma' tuky'i' te yab' ikxjani: «Tzaj asi' aq'ab'.» Oxik tsi' tq'ab' b'ix ob'antik naj te tq'ab'.

⁶Yaji, aj tok kyen kye aj b'uch'uj Parisey [te yab' oqet tq'ana', ob'antik titza' tuj aj q'ij ojla'mj] ntons e'ex b'ix owok kchimo' kyib' naj kyuky'i' a'e' aj lapike' tuq ti'j Eródes, [aj gobernador te Galiley,] b'ix oqet kykawla' kyib' tzan tqet kykansa' te Jesus.

Aj Kypon Ky'ila'j Xjal Cha'oyon Ti'j Jesus Stzi' Te Galiley A'

⁷Bwen, yaji te Jesus kyuky'i' txnaq'atz exik stzi' te Galiley A', b'ix ky'ila'j xjal aj tkwentil Galiley eb'ajxik kyuky'i'l, b'ix ax ky'ila'j xjal aj tzajnaqe' tuq tuj tkwentil Judey ⁸b'ix xjal aj tuj tkwentil Jerusalem b'ix tuj tkwentil Idumey b'ix junxla' te Jordan A' b'ix ax xjal aj tuj tkwentil Tir tuky'i' Sidon, kyaqil eb'ajpon tuky'i'l, komo ojetq tuq tz'ok kcha'o' ti'j tk'ulb'en, ntons eb'ajpon tuky'i'l stzi' te a'. ⁹Komo kye xjal nkyelab'un tuq ti'j, astilji te Jesus oxik tq'uma' kye a'e' txnaq'atz tzan tqeten jun bark qaynin ti'j tzan tel tuq laq'chet kyil'j kye xjal qa ma tuq tz'ok kymontoni' kyib' ti'j. ¹⁰Komo ky'ila'j kye xjal nkyeget tuq tq'ana', kyaqil kye yab' nkylimla' tuq kyib' tzan kypon ti'j makol tetz b'ix ikxji n'ok tuq kyb'etz'a'. ¹¹Ax kye xjal aj ateqex tuq malspirit tuj kyanim, kyetz oj txik kyen tuq te Jesus nkyeget mejlet twitz b'ix nkyejaw tuq siky'in ikxjani: «Yatz a'ich te Tk'wa'al Dios.» ¹²Per te Jesus nkyexik tuq tmiyo' tzan k'on kyyolin ab'l tuq tetz.

Aj Kyel T'joyo' Jesus Kab'lajuj Txnaq'atz Tzan Kyok Tky'ixel

Mat 10:1-4; Luks 6:12-16

¹³Ntons yaji te Jesus ojax twiwitz b'ix oxik tq'uma' kye junjun xjal aj tgan tuq tetz tzan kypon tuky'i'l txini b'ix kyetz eb'ajpon. ¹⁴Ntons ikxji tetz e'el

r 2:28 Telponx: “Tajawil.” s 3:10 Mak 4:1; Luks 5:1-3

tjoyo' kye kab'lajuj tky'ixel tzan kyok lapet ti'l' b'ix tzan kxik tlajo' tuq pakb'al [Tyol Dios]. ¹⁵Oxik tsi' kyajwalil tzan kyjatz kyin malspirit tuj kyanim xjal. ¹⁶A'e' kye kykab'lajujil ntzanije'ni: Jun Simon aj owok si' tb'i Xhpe'y tzan Jesus. ¹⁷Yaji, te Jacobo' b'ix Wa'nch; kyetz kyerman tuq kyib', kyetz kytat Sebedey tuq tb'i, b'ix e'ok q'uma' Boanérjes tzan Jesus, jun yol aj telponx iktza' "tk'wa'al ray."^u ¹⁸Yaji, Lexh, Lip, Xhto'l, Matey,^v Maxh b'ix Jacobo.^w Te ja Jacoboni, tetz stat Alfey. Yaji, Tadey, Simon Selot aj te b'uch'uj Kananist,^x ¹⁹b'ix Judas Iskaryot aj mas yaj ojaw meltz'jik ti'l' Jesus.

Aj Nqet Tuq Yoli' Jesus Tzan Kye Xnaq'tzal Kawb'il

Mat 12:22-32; Luks 11:14-23

²⁰Ntons yaji te Jesus kyuky'i kye txnaq'atz aj kypon jay, owok kchimo' kyib' ky'ila'l' xjal kyi'l' junky'elky, astilji k'onti'l' nkanon tuq tzan kywa'an. ²¹Yatzun aj tok kcha'o' kye aj tuj t'aj te Jesus ikxji, kyetz exik tzan stzaj kyin. Kyetz nkyq'uma' tuq ikxjani: «Tetz cha ma'tx tz'el lok.»

²²Yatzun kye xnaq'tzal Kawb'il aj tzajnaq' tuq Jerusalen, kyetz nkyeyolin tuq ti'l' Jesus ikxjani: «Atqex tuj tanim tetz te Belsebu aj twitzale' kyi'l' kye malspirit. Astilji b'a'n tzan kyjatz tin kye malspirit tuj kyanim kye xjal.»^y

²³Ntons te Jesus eb'ajtzaj tuk'le' b'ix oxik tq'uma' jun yek'b'il kyetz ikxjani: «¿Titzal' ob'antel t'jatz tin Satanas tib'x iktza' etetz n'eq'uma'ni? ²⁴Komo kye xjal tuj jun amaq', qa owokel kyajq'oja' kyib'x, nlay kyipaj tzan kyten iktza' jun amaq'. ²⁵B'ix aj kye xjal tuj jun jay owokel kyajq'oja' kyib', nlay kyipaj tzan kyten junx. ²⁶Ax ikxji te Satanas, qa tetz owokel tajq'oja' tib'x, nlay tipaj, ikxji opoyonaj. ²⁷Ntons jun aj tgan tzan tox elq'on tuj t'aj jun xjal aj at nim tbalor, tb'ay a tgan tzan tqet tk'alo' te tajawjay; yaji b'a'n tzan tokten elq'al ti'chq tuj te jay. ²⁸Wetz oxel' nq'uma' etetz te b'an'ax, b'a'n tzan tqet najslet kyaqil choj, b'ix b'a'n tzan tqet najslet kyaqil yol aj b'an nya'tx galan nxik kyq'uma' kye xjal, ²⁹per nlay najslet kchoj a'e' aj xjal aj nkyeyolin b'an nya'tx galan ti'l' te Txew Dios; kyetz okajelkix te kchoj kyi'l' te jun-ele'x.»^z ³⁰Ntons ikxji te Jesus oxik tq'uma' tzan tpaj kye xnaq'tzal Kawb'il nkyeyoli' tuq ikxjani: «Jun malspirit atqex tuj tanim.» [Ikxji nkyeyolin tuq nya'tx galan ti'l' te Txew Dios].

Aj Kyb'isun Ti'l' Te Jesus Kye Tnan Kyuky'i Titz'in

Mat 12:46-50; Mak 3:20-21; Luks 8:19-21

³¹Ntons yaji kye titz'in Jesus b'ix te tnan epon tzi aj ja' tuq atqet te Jesus b'ix kyetz ateqet tuq tzijay, nkye'iyon tuq ti'l' tzan tpaj ketant tuq

^t 3:17 Ax: Chaw. ^u 3:17 E'ok q'uma' ikxji qanq tzan tpaj kynab'lin, qanq tzan tpaj kongan kyeyolin; per nya'tx tzan tpaj-wit a'e' tk'wa'al jun ray. ^v 3:18 Matey ax tb'i Lewi; Mat 9:9; Mak 2:14. ^w 3:18 Ax: Chaw. ^x 3:18 A'e' aj te b'uch'uj Kananist nkyeq'ojin tuq tzan kykolpjik kye aj Canaan tuj kyq'ab' kye aj Romaj nkyek'ulun mandad kyi'l'. ^y 3:22 Te "Belsebu" axkix junky tb'i te Satanas; Mat 9:34; 10:25; 12:24-27. ^z 3:29 Luks 12:19

kye xjal; ntons kyetz oxik kyq'uma' kyuky'i kye xjal tzan stzaj kyuk'le'.
³²Yatzun kye xjal aj akyeqet tuq tuky'i'l tuj te jay, oxik kyq'uma' tetz
 ikxjani: «Te anan kyuky'i awitz'in nkye'iyon awi'l' tzijay, nkyejoyon awi'l'j.»
³³«¿Ab'le' werman tuky'i nnan?» kyi tetz. ³⁴Exik te'e' kye aj wit'like'
 tuq tk'atzaj b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «A'e' ja ntzanije'ni, a'e' kyetz iktza'
 werman tuky'i nnan ³⁵tzan tpaj kye aj nqet kyk'ulu' iktza' te Dios tgan,
 a'e' kyetz [naqekix] werman b'ix wanab' b'ix nnan.»

Aj Txik Tq'uma' Jesus Tumelil Titza' Nk'ulun Mandad Dios

Mat 13:1-23; Luks 8:4-15

4 ¹Bwen, junky q'ij junky'el te Jesus exik txnaq'tza' kye xjal stzi' te
 Galiley A' b'ix kye xjal eb'ajponoj cha'oyon ti'l'. Komo tzi atqet tuq
 jun bark, te Jesus ojax ten tuj te bark tzan tel laq'chet ch'in kyi'l' b'ix ikxji
 atqet tuq te Jesus tuj te bark tuj a' b'ix kye xjal ateb'ajqet tuq tlob'en a'.^a
²Tetz nxik tuq txnaq'tza' ti'chq kye xjal tuky'i yek'b'il b'ix oxik tq'uma'
 ja yek'b'il ntzani: ³«Instzaj echa'o' ja ntzani: Jun xjal owex kytol tawal.
⁴Junjun ijaj eqet tz'aqik tuj b'ey b'ix etzaj kye pich', oxik kywan te ijaj.
⁵Junjunky ijaj oqet tz'aqik txol ab'l', k'onin tuq xtx'otx'al b'ix te ijajji
 ojakul luwew tzan tpaj nya'tx tuq nim xtx'otx'al, ⁶per ya ma jakul te q'ij,
 okyaqan te q'ij b'ix ojaw tz'umjik b'ix komo nya'tx tuq nim tlok', ojaw
 ky'ixwik. ⁷B'ix junjunky ijaj oqet tz'aqik aj ja' at tuq ky'i'x tb'ay b'ix te
 ky'i'x ojakul junx tuky'i te awalj b'ix yatzun te awalj owok sky'ilan toq
 b'ix k'onti'l' otswaj twitz. ⁸Yatzun kye junjunky ijaj oqet tz'aqik aj ja' at
 tb'anil tx'o'tx' b'ix ojakul, otzaj b'an galan b'ix otswaj galan twitz. Junjun
 otswaj lajuj tuj kawnaq (30) b'ix junjunky otswaj oxqal (60) b'ix junjunky
 otswaj oqal (100).» ⁹B'ix nxik tuq tq'uma' ikxjani: «Ab'l aj atok txkyin,
 intok tsi' twi' ti'l' aj nxik nq'uma'ni.»

¹⁰Ntons aj kyajlen kyaqil kye xjal, te Jesus okajxten kyuky'i junjun xjal
 kyuky'i kye kykab'lajujil txnaq'atz. Oxik kyqani' tuky'i'l tidi' telponx te
 yek'b'il aj ma tq'umaj. ¹¹Ntons tetz oxik tq'uma' ikxjani: «Ajna'l ma'tx xik
 yek'u' etetz tzan tel eniky' te aj k'onti'l' n'el kyniky' txq'anky ti'l' te tume'l'
 titza' tzan kykaj kye xjal tuj tq'ab' Qtata Dios. Per yatzun kye aj k'onti'l'
 nkyoksla', cha n'ok kcha'o' kye yek'b'il. ¹²Ikxji «k'onti'l' n'el kyniky' te
 aj n'ok kyen b'ix k'onti'l' n'ox tuj kywi' te aj n'ok kcha'o', ikxji nlay jaw
 kky'ixpu' kynab'lin b'ix nlay najslet kchoj.»^b ¹³Yatzun etetz, ¿k'onti'l' n'el
 eniky' ti'l' ja yek'b'ilni? Ntons ¿titza' owelal eniky' kyaqil kye txq'anky
 yek'b'il aj oxe'l nq'uma'?

¹⁴Ntons te xjal aj nkyiton te ijaj telponx tetz iktza' jun xjal npakb'an Tyol
 Dios. ¹⁵Ate' xjal iktza' te ijaj aj oqet tuj b'ey. Kyetz cha n'ok kcha'o' te Tyol Dios,
 yaji n'ul naj te Satanas, n'el tin te aj ojetq tz'ok kcha'o'. ¹⁶Ntons ax ate' xjal

^a 4:1 Luks 5:1-3 ^b 4:12 Isa 6:9-10

iktza' te ijaj aj oqet txol ab'lj. Kyetz cha'oj tok kcha'o' te Tyol Dios, nkyechalaj naj ti'lj b'ix nkyk'amo' tuky'i jun tk'u'ljal. ¹⁷Per komo te Tyol Dios k'onti'l nlok'an tuj kyanim, astilji cha jun rat nkyipa' tzan tpaj cha'oj tok jun nya'tx galan kyij, qatzun nkye'ok xmayi' tzan tpaj txiklen kyoksla' te Tyol Dios, yaji nkaj naj kykola'. ¹⁸Ntons, ax ate' xjal iktza' te ijaj aj oqet txol ky'i'x. Kyetz n'ok kcha'o' te Tyol Dios ¹⁹per yaji cha kyb'isunqet ti'lj kyaqil tzani twitz tx'o'tx', cha nkyechalaj ti'lj te kyq'inomal, b'ix n'el kyq'ajab' ti'lj ti'chq; b'ix kyaqil ntzani npon tnajsa' te Tyol Dios tuj kyanim b'ix k'onti'l nwitzan. ²⁰Ntons, per ax ate' xjal iktza' te ijaj aj oqet tuj galan tx'o'tx'. Kyetz cha'oj tok kcha'o' te Tyol Dios, nkyk'amo' b'ix yaji te Tyol Dios nwitzan galan tuj kyanim iktza' te ijaj aj otswaj lajuj tuj kawnaq (30) b'ix junky otswaj oxqal (60) b'ix junky otswaj oqal (100).»

Aj Txik Tq'uma' Jesus K'onti'l Jun Tidi' B'a'n Tzan Tkaj Ewj
Luks 8:16-18

²¹Yaji oxik tq'uma' tetz kyetz ikxjani: «¿Ntzaj qin petzun jun kandil tuj qjay tzan tox qsi' tjaq' jun almun qatzun tjaq' jun watub'lji? ¡K'onti'! Njaw qsi' jawnaq te kandil tzan tq'analin. ^c ²²Ikxji eb'ajil kyaqil b'ix nlay b'antik tkaj jun tidi' ewj. ^d ²³Qa at exkyin, intok esi' waq ewi' ti'lj aj nq'uma'ni.»

²⁴Ntons, yaji tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Intok esi' ewi' ti'lj te aj n'ok echan. Komo iktza' n'ok esi' ewi' ti'lj Tyol Dios ax ikxji otzajel tsi' te Qtata Dios etetz ^e b'ix mas nim otzajel tsi' tetz te enab'l tzan tel eniky' mas. ²⁵Qa te Qtata Dios oje xik tsi' etetz tzan tel eniky' ti'lj Tyol, ntons yaji otzajel tsi' mas tzan tel eniky' mas. Per qa k'onti'l n'el eniky' byenech Tyol Dios tzan tpaj k'onti'l n'ok esi' ewi' ti'lj, yaji owelal in aj ch'in aj n'el eniky' tuq tb'aya'.»^f

Aj Txik Tq'uma' Jesus Te Yek'b'il Ti'lj Titza' Nky'ib' Jun Awalj

²⁶Ntons, yaji oxik tq'uma' [junky yek'b'il] kyetz ikxjani: «Ntons, kyij kye xjal aj nkyekaj tuj tq'ab' Qtata Dios, te nini iktza' te ijaj cha'oj tkaj tkyito' jun xjal. ²⁷Te xjal qa nwitan qatzun itz'ojji, chijq'ij qa qonik'anji, te ijaj oakulel kixi' b'ix oky'ib'el. Per te xjal k'onti'l teb'en titza' oky'ib'el. ²⁸Te tx'o'tx' a te nky'ib'san te awalj. Tb'ay njakul, yaji opoyon tky'ib'len, yaji okanetel twitz. ²⁹Cha'oj tky'ixwik te twitz, te xjal ojawel tk'upu' tzan tpaj ojetq pon tyemp tzan tjaw k'upet.»

Aj Txik Tq'uma' Jesus Te Yek'b'il Ti'lj Te Tze' Mostas
Mat 13:31-32; Luks 13:18-19

³⁰Yaji oxik tq'uma' tetz kyetz junky yek'b'il ikxjani: «¿Tidi' quky'i'l b'a'n tzan tqet qparejsa' titza' nk'ulun mandad te Qtata Dios tzani twitz

^c 4:21 Mat 5:15; Luks 11:33 ^d 4:22 Mat 10:26; Luks 12:2 ^e 4:24 Mat 7:2; Luks 6:38

^f 4:25 Ax: ab'l aj at tidi' tetz, oxe'l si'let mas, per te aj k'onti'l at, te aj ch'in aj at owelal eq'let; Mat 13:12; 25:29; Luks 8:18; 19:26.

tx'o'tx'? ¿Alkyetz yek'b'il b'a'n-wit tzan token tzan txik jq'uma' tume'l ti'lj? ³¹Ntons, titza' nk'ulun mandad te Qtata Dios tzani twitz tx'o'tx' iktza' nky'ik ti'lj jun tb'aq' mostas oj tqex awa'.⁸ Komo te tb'aq' mostas mas nekit twitz kyaqil tb'aq' txq'ankey awalj ³²per cha'oj tqex awet, nky'ib' b'ix nky'ib' jun nim tze' mas nim twitz kyaqil awalj. Nim tq'ab' npon b'ix kye pich' njax kyk'ulu' kyq'u' twi'!»

Tidi' Tuq Kyoken Kye Yek'b'il

Mat 13:34-35

³³Ntons tuky'i ky'ila'j yek'b'il ikxjani te Jesus nxik tuq txnaq'tza' Tyol Dios kye xjal per a'ox aj janik'pon tuq b'a'n tzan tkaj tuq kyitza'.
³⁴Kyaqil-el cha'oj tyolin kyuky'i'l, nxik tuq txnaq'tza' tuky'i yek'b'il b'ix yaji xhchukel tetz kyuky'i txnaq'atz nxik tq'uma' xtxolil tidi' tuq telponx kyaqil aj ojetq xik tq'uma'.

Aj Tlumet Te Kyaq'iq' Tzan Jesus

Mat 8:23-27; Luks 8:22-25

³⁵Ntons yaji ikja'n tuq qxmutx'e', te Jesus oxik tq'uma' kye a'e' txnaq'atz ikxjani: «Qwa'qchaq junxla' ja a'ni.» ³⁶Ntons ekaj kykawi' kye xjal b'ix kye txnaq'atz cha oxik kyin-oq b'ix ax txq'ankey bark ajune' tuq kyuky'i'l.

³⁷Yaji otzaj jun nim kyaq'iq' b'an jwert b'ix te a' n'ox tuq pulan tuj te bark b'ix ikxji te bark ikja'n tuq tnoj tuky'i a'. ³⁸Yatzun te Jesus tetz nwitan tuq ti'lx te bark tajsik jun tq'uxwi' b'ix kye txnaq'atz oxik kyk'asu'. «¡Xnaq'tzon! ¿Ti'tzun, yatz k'onti'l nchb'isun ch'inky qxik mulan?» ³⁹Ntons yaji te Jesus ojaw wa'let b'ix oxik tmiyo' te kyaq'iq' tuky'i a' ikxjani: «Se elumet.» Ntons te kyaq'ik owa'let b'ix olumet kyaqil.
⁴⁰Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Tistil b'an nkxob'? ¿Ti'tzun, tzunx mina'x tok wit'let ek'u'lj wi'lj?» ⁴¹Komo kyetz ojetq tuq kyeb'ajxob' tzan tpaj aj ojetq tuq ky'ik b'ix e'okten yoliyon kyib'kyib'x ikxjani: «¿Ti' xjal-elel ntzani? ¡Tetz nk'ulun mandad tzan tlumet te kyaq'iq' tuky'i a' b'ix nqet oksla'!»

Aj Tjatz Tin Jesus Ky'ila'j Malspirit Tuj Tanim Jun Xjal

Mat 8:28-34; Luks 8:26-39

5 ¹Ntons te Jesus kyuky'i kye tuky'i'l eky'ikon junxla' te a', epon tuj tkwentil Jeras. ²Yatzun ma qetz te Jesus tuj bark, jun xjal opon naj tuky'i'l tzajnaq tuq tajsik anim, b'ix te xjal ateqex tuq ky'ila'j malspirit tuj tanim. ³Tetz nnajan tuq tzi kxol kye muqb'il anim b'ix nijunwt tuq nb'antik

8 4:31 Kyetz kyawal mostas, per nya'tx jun itzaj sinoke jun tze'; te mer tb'i te tze' "sinapis nigra" b'ix oxe metr twa'lkal b'ix n'oken taseytul te twitz.

tzan tqet tk'alo' ni tuky'i kaden. ⁴Ky'ila'-el kye tq'ab' tuky'i toq nqet tuq waku' tuky'i kaden tuky'i xhapp'il oqj per n'el tuq tlaqu' te kaden b'ix n'el tuq tb'uchi' te xhapp'il oqj, b'ix ikxji k'onti'l n'ajtz tuq ti'l tzan nijunwt. ⁵Tetz nb'et tuq b'ajq'ij b'ix b'ajaq'b'il kxol kye muqb'il anim b'ix ja'chq twiwitz b'ix njaw tuq wayun b'ix nqet tuq tok'onsa' tib'x tuky'i ab'j.

⁶Ya ma xik te'e' ikja'n tuq stzaj te Jesus laq'chik, tetz oxik karedin b'ix oqet mejlet twitz. ⁷Yaji ojaw siky'in ikxjani: «¿Tidi' n'ajoyo' yatz tzani? Yatz a'ich Jesus Tk'wa'al Dios, te Dios aj mas nim tajwalil kywitz kyaqil. Oxe'l nqani' yatz twitz Dios tzan k'on kyinqet ak'ulu' joder.» ⁸Tetz nyolin tuq ikxji tzan tpaj te Jesus ojetq tuq xik tq'uma' ikxjani: «Yatz malspirit, pajatz tuj tanim ja xjalni.» ⁹B'ix nxik tuq tqani' tuky'i te xjal ikxjani: «¿Tidi' ab'i?» [Yaji kyi te xjal ikxjani:] «Wetz nb'i B'uch'uj tzan tpaj ky'ila'j qb'etna.»^h ¹⁰B'ix te xjal oqet twitz twitz Jesus tzan k'on kyex tlajo' tuj aj luwarji. ¹¹Ntons komo qaynin ti'l te witz tzi ate' tuq ky'ila'j kuch nkyewa'an, ¹²kye malspirit oqet kywitz twitz Jesus ikxjani: «Qoxik alajo'na kxol kye kuchni tzan jqexa tuj kyk'u'j.» ¹³Ntons te Jesus oxik tq'uma' tzan kyqex tuj kyk'u'j kye kuch, b'ix kye malspirit ejatz tuj tanim te xjal b'ix eqex tuj kyk'u'j kye kuch. B'ix kye kuch, qanq kab'e' mil (2000) tuq kyb'et, b'eyxnajji eqex karedin qetl b'ix komo te a' atok txe' te witz, dech eb'ajxik kyaqil tuj te a' b'ix eb'ajkamik.

¹⁴Yaji kye pastoril kuch eb'aj'oqik tzan kxob'al, exwa'q q'umal tetz tuj amaq' b'ix ja'chq, tidi' ojetq tuq ky'ik ky'i'j. Yaji kye xjal eb'ajxwa'q e'el aj tidi' ojetq tuq ky'ik. ¹⁵Ya ma kyepon aj ja' atqet tuq te Jesus, owok kyen te xjal aj ky'ila'j tuq malspirit tuj tanim tb'ay, tetz wit'liqet tuq, atok tq'anaq b'ix k'onti'lky tuq tidi' ntk'ulu'ky. Yatzun kye xjal eb'ajxob'. ¹⁶Kye pastoril kuch oxik kyq'uma' kye xjal tidi' tuq ojetq ky'ik ti'l te xjal b'ix ax tidi' tuq ojetq ky'ik ky'i'j kye kuch. ¹⁷Yaji kye xjal oqet kywitz twitz Jesus tzan tex tuq tzi.

¹⁸Yaji te Jesus ojax tuj te bark, b'ix te xjal nqet tuq twitz twitz tzan txik tuq tuky'i'l. ¹⁹Per te Jesus k'onti'l ostzoqpij tzan txik tuky'i'l sinoke oxik tq'uma' ikxjani: «Pax ajay b'ix intxik aq'uma' kyuky'i kye aj tuj ajay kyaqil aj ma'tx ky'ik awi'jni b'ix te Dios ma tz'ok lo'et tk'u'j awi'j.» ²⁰Yaji, te xjal owaj tzi b'ix oky'ik tuj tkwentil Dekapl' b'ix oxik tq'uma' kye xjal aj ojetq tz'ok k'ulu' ti'l tzan Jesus. Yatzun kye xjal kyaqil oje kyelab'an.

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Xuj B'ix Aj Tjaw Tanq'insa' Jun Tal Xu

Mat 9:18-26; Luks 8:40-56

²¹Bwen, te Jesus kyuky'i a'e' tuky'i'l emeltz'jik tuj te bark b'ix epon stzi' te a' aj ja' tuq nkyeqeten tb'ay b'ix kye xjal eb'ajponoj junky'elky

^h 5:9 K'onti'l junky part aj ja' te Jesus nxik tqani' tb'i jun malspirit sinoke cha nxik tuq tk'ulu' mandad tzan kyjatz tuj kyanim kye xjal. Ikxji n'el kniky' nya'tx presis tzan txik jqani' tb'i jun malspirit. Te Jesus oxik tqani' tb'i te xjal tzan tok totzqila', per yaji te malspirit oyolin tky'ixel te xjal. ⁱ 5:20 Tb'i Dekapl' tponx "Lajuj Amaq';" Mak 7:31.

cha'oyon ti'lj. ²²Ax opon jun xjal, Jayr tuq tb'i. Tetz jun xjal k'ulul mandad tuj te jay nab'il Dios. Ntons ya ma xik ten tetz te Jesus, tetz oqet mejlet twitz ²³b'ix oqet twitz twitz, oxik tq'uma' ikxjani: «[Tat,] wetz nme'al ch'inky tkamik. Patzaj ch'in njay tzan tqet asi' aq'ab' tajsik tzan tb'antik ikxji tzan tanq'in.»

²⁴Ntons yaji te Jesus oxik tuky'i Jayr b'ix kye xjal b'an nkyelab'tik tuq ti'lj b'ix n'ok tuq kyb'etz'a'. ²⁵B'ix kxol kye xjal, atqet tuq jun xuj yab' tuq. Kab'lajuj aq'b'ixi' tuq n'el tuq kyik' ti'lj. ²⁶Te xuj ojetq tuq ky'ik kyuky'i ky'ila'lj q'anon b'ix ojetq tuq tz'ok ten twitz xhcho'nal tzan kypaj b'ix ojetq tuq najsan kyaqil tidi'chq tuq tetz ti'lj te twi' kyk'u'lj per k'onti'l tuq nb'antik sinoke cha mas tuq njaw ikyin. ²⁷Komo ojetq tuq tz'ok xhcha'o' kye yab' nkyeb'antik tuq tzan Jesus, yaji owox ewj kxol kye xjal makol xtxa'm tq'anaq te Jesus. ²⁸Komo nyolin tuq tanim ikxjani: “Cha'oj tok nmako' ch'in nkesey cha a'ox xtxa'm tq'anaq, okyinb'antel.” ²⁹Ntons aj tok tmako' tq'anaq te Jesus, b'eyxnajji owa'let te kyik' ti'lj b'ix otna'oj ojetq tuq b'antik. ³⁰Yatzun te Jesus, tetz otna'oj ojetq tuq b'antik jun xjal titza'. Owaj ten ti'ljx b'ix oxik tqani' kye aj ajune' tuq tuky'i'l ikxjani: «¿Ab'l ma tz'ok makon nq'anaq?»

³¹Ntons kye txnaq'atz oxik kyq'uma' ikxjani: «¿Ti'tzun, k'onti'l n'ok awen kye xjal nkylimla' kyib' awi'l, nxhch'ok kyb'etz'a' b'ix ikxji ntzaj aqani' qetza ab'l ma tz'ok makon te aq'anaqni?» ³²Yatzun te Jesus nxik te'e' tuq xtxalaj ja'chq tzan tok ten ab'l tuq te aj ojetq tz'ok makon te tq'anaq. ³³Te xuj, komo tetz otna'oj tidi' ojetq tuq ky'ik ti'lj, tetz nxob' tuq b'ix nlu'lun; opon twitz Jesus, oqet mejlet, b'ix ojatq tq'uma' kyaqil aj ojetq tuq ky'ik ti'lj. ³⁴Yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Nme'al, te ayab'il ma'tx tz'el tzan tpaj ma tz'ok wit'let ak'u'lj wi'lj. B'a'n tzan awaj b'ix k'on chb'isun b'ix ma'tx chb'antik.»

³⁵Bwen, man tuq nyolin te Jesus tuky'i te xuj, kypon txq'anky xjal tzajnaqe' tuq tjay Jayr, oxik kyq'uma' te Jayr ikxjani: «K'onky chk'ulun molestar ti'lj te Xnaq'tzon tzan tpaj te ame'al ma'tx kamik.» ³⁶Te Jesus k'onti'l oxik tk'ulu' kas, oxik tq'uma' tetz te Jayr ikxjani: «K'on chb'isun. Cha intok wit'let yatz ak'u'lj wi'lj.» ³⁷Yaji k'onti'l ostzoqpij tzan kxik txq'anky tuky'i'l sinoke a'ox te Xhpe'y tuky'i Jacobo' tuky'i Wa'nch aj terman Jacobo, b'ix exik tjay Jayr.

³⁸Aj kypon tjay, kye xjal tzi nkyelab'un tuq, nkyeb'aj'oq' b'ix nkyeb'ajwayun. ³⁹Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «¿Tistil nkx'oq' waq ale'ji? Te k'wa'l nya'tx kamnaq, cha nwitan.» ⁴⁰Yatzun kye xjal cha ejaw tze'en ti'lj. Yaji tetz e'ex tlajo' kyaqil b'ix okajten tetz tuj jay a'ox kyuky'i tuky'i'l b'ix te Jayr tuky'i txu'jel b'ix e'ox aj ja' tuq tanlik te anim. ⁴¹Te Jesus ojaw stzyu' tq'ab' te tal xuj b'ix oxik tq'uma': «Talita ko'um.» (Ja

yol ntzani tuj kyyol kyetz, b'ix telponx iktza' "Tal xuj, pajaw wa'let.")⁴² Yatzun txiklen tq'uma' te Jesus ikxji, te k'wa'l ojaw wa'let b'ix ojaw b'et, komo tetz kab'lajuj aq'b'ixi' tuq. Yatzun kye aj akyeqet tuq tuky'i'l oje kyelab'an.⁴³ Te Jesus oxik tq'uma' kyetz tzan k'on txik kyq'uma' te nijunwt xjal^k b'ix ax oxik tq'uma' tzan txik kyk'a'cha' te k'wa'l.

Aj K'onti'l Tuq Nqet Oksla' Jesus Tzan Kye Txjalil Tuj Tamaq'x
Mat 13:53-58; Luks 4:16-30

6 ¹Ntons yaji te Jesus owex tzi b'ix oponky tuj tamaq' b'ix kye txnaq'atz ajune' tuq tuky'i'l. ²Yaji opon te q'ij ojla'mj b'ix te Jesus owaq'ik tzan txnaq'tzan kye xjal tuj te jay nab'il Dios. Ky'ila'j kye aj xjal aj nkyecha'on tuq ti'l b'an nkyelab'an tuq, b'ix nkyoli' tuq kyib'kyib'x ikxjani: «¿Ja' otzaj txnaq'tza' tetz kyaqil nini? ¿Ab'l oxik sin jun ttab'l? ¿Ab'l oxik sin tajwalil tzan tk'ulun kye ja yek'b'ilni? ³Tetz aj kalpinter aj qotzqi' b'ix tetz tnan Liy b'ix tetz titz'in Chaw, Chep b'ix Juds,^l Simon b'ix tetz a'e' tanab' aj najlike' qxol tzani.» Ikxji owel ik'o' Jesus tzan kye txjalil. ⁴Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Kye xjal nqet kyjiq'b'a' jun aj yolil tyol Dios. Per qa tetz jun aj kxjalilx, k'onti'l nqet kyjiq'b'a'; ni kye txjalil ni kye aj tuj tjay k'onti'l nqet kyjiq'b'a'.»^m ⁵Ntons astilji k'onti'l oqet tk'ulu' tzi ky'ila'j yek'b'il tuky'i' tajwalil Qtata Dios. Cha junjun yab' oqet tsi' tq'ab' kyajsik b'ix eb'ajb'antik. ⁶Tetz b'an nlab'an tuq kyil'j kye txjalil b'ix kyil'j kye aj tuj tjay tzan tpaj k'onti'l tuq nkyoksla'. Yaji oxik Jesus tuj txq'anky amaq' pakb'al Tyol Dios.

Aj Kxik Tlajo' Jesus Kye Txnaq'atz Pakb'al Tyol Dios
Mat 10:5-15; Luks 9:1-6

⁷Bwen, yaji te Jesus etzaj tuk'le' kye kykab'lajujil tky'ixel b'ix exik tlajo' [pakb'al Tyol Dios] ja'chq kakab'-ele' kyb'et b'ix oxik tsi' kyajwalil tzan tjatz kyin malspirit tuj kyanim xjal.ⁿ ⁸Oxik tq'uma' tzan k'on txik kyin ni jun tidi' tuj kyb'ey sinoke a'ox ch'i ktze'. Oxik tq'uma' tzan k'on txik kyin ni kywe' ni kyb'e'eq ni kytumin^o ⁹b'ix tzan tok ksi'kix te kxajab' per k'onti'l tzan txik kyin junky moj kyq'anaq. ¹⁰Ax oxik tq'uma' ikxjani: «Cha'oj etox tuj jun jay, ax tzi okxteyon max cha'oj exik tuj junky luwar. ¹¹Qa tuj jun luwar nlay kxk'amjik kyitza', qatzun nlay kyepon cha'oyon eti'l, ntons yaji okx'elax tzi. B'ix cha'oj etex tziji, owelal epojk'a' ti'l exajab' kywitz^p tzan tok kyen, nya'tx galan nkyk'ulu'.»^q

^k 5:43 Mak 6:31; 8:26,30; 9:9; 5:19; 6:7-13; 16:15 ^l 6:3 Te ja Judsni aj titz'in Jesus, nya'tx aj Judas Iskaryot aj ojaw tmeltz'jik ti'l Jesus. ^m 6:4 Wnch 4:44 ⁿ 6:7 Mak 6:12-13,30
^o 6:8 Luks 10:4-11 ^p 6:11 Gén 18:16; 19:29; Kya 13:51 ^q 6:11 Kye tz'ib'on oqtxi', atqet owok ktz'aqsa' kab'e'ky yol tmankb'il ja taqan ntzani, b'ix nyolin ikxjani: "B'an'ax oxel' nq'uma' etetz oj tul te jwis, kye aj tuj aj amaq' ni'n owokel kyen mas nim xhcho'onal kywitz kye xjal aj Sodom b'ix Gomor." Gén 19:1-28.

¹²Ntons eb'aj'ex tzi b'ix ja'chq oxik kypakb'a' kye xjal tzan tjaw kky'ixpu' kynab'lin. ¹³Ax ejatz kyin malspirit tuj kyanim ky'ila'j xjal, b'ix ax oqet ksi' ch'imusit aseyt tuj kywi' ky'ila'j yab' iktza' techal', b'ix yatzun kye yab' eb'antik kytiza'.

Aj Tb'isun Te Eródes Qa Te Jesus A Tuq Te Wa'nch Aj

Swal A' Aj Ojetq Tuq Jaw Anq'in

Mat 14:1-12; Luks 9:7-9

¹⁴Bwen, yaji te gobernador^s Eródes owok xhcha'o' ti'j Jesus tzan tpaj ja'chq tuq ojetq tz'el tpakb'alil ti'j b'ix kye xjal nkyq'uma' tuq ikxjani: «Te Wa'nch Aj Swal A' oje jaw anq'in junky'el. Astilji tidi'chq galan aj nqolab'an ti'j nb'antik tuky'i nim tajwalil.» ¹⁵B'ix txq'anqy xjal nkyq'uma' tuq: «Te ja xjalni tetz aji Eliys, aj tlajen Dios oqtxi'.» B'ix txq'anqy nky'yoli' tuq: «Tetzni'n jun aj yolil tyol Dios iktza' kye aj yolil tyol Dios oqtxi'.»^t ¹⁶Te Eródes, aj tok xhcha'o' aj nky'yoli' kye xjal, tetz otq'umaj ikxjani: «Te ntzani Wa'nch aj oxik nk'ulu' mandad tzan tel in twi' b'ix ajna'l ma'tx jaw anq'in junky'el.»

¹⁷Bwen komo ikxjani oky'ik ti'j te Wa'nch. Oqtxi'xi' tuq te Eródes oxik tk'ulu' mandad tzan tkaj si' te Wa'nch pres k'alo' tuky'i kaden tzan tpaj Erodías. Te Erodías txu'jel tuq Lip aj terman Eródes, b'ix te Eródes owel tin tuj tkwent te Lip. ¹⁸Te Wa'nch ojetq tuq xik tq'uma' te Eródes ikxjani: «Xjan tzan tjaw axujela' awixna'.»^u ¹⁹Ntons te Erodías n'ok tuq tq'o'ji' te Wa'nch b'ix tgan tuq tzan tqet tkansa', per k'onti'l tuq nb'antik titza' ²⁰tzan tpaj te Eródes nkolon tuq ti'j te Wa'nch tzan tpaj tetz tuj tnab'l tuq, te Wa'nch nb'et tuq tuj tume'l b'ix tetz jun xjal aj pawal' te Qtata Dios; cha'oj tok xhcha'o' tyol Wa'nch, te Eródes nb'isun, k'onti'l teb'en tidi' b'a'n tzan tk'ulun, per nchalaj tuq tzan tok xhcha'o' tyol Wa'nch.

²¹Yaji opon jun q'ij aj b'a'n tuq tzan tjatz tq'oj te Erodías ti'j te Wa'nch. Te Eródes oqet tq'ijla' jun q'ij tjakonlen taq'b'i b'ix oqet tsi' jun kywe' kye tmulon b'ix kye tkoronel b'ix ax kye kyaqil xjal aj at tuq kyajwalil tuj tkwentil Galiley [aj ja' tetz nk'ulun mandad]. ²²Yaji opon tzi jun q'opoj tal Erodías. Owox aj ja' nkyeq'ijlan b'ix owex b'ixon kywitz. Te Eródes kyuky'i kye xjal owel kygani' te q'opoj. Oxik tq'uma' te Eródes te q'opoj ikxjani: «Tzaj aqani' wetz tidi' agan b'ix wetz oxel' nsi' yatz.» ²³B'ix oxik tsi' tjurament ikxjani: «Dispwest atin tzan txik nsi' tidi' aj otzajel aqani' wetz, qa agan lamitan te kyaqil te amaq' aj ja' nkyink'ulun mandad.» ²⁴Ntons te q'opoj owetz tzi b'ix oxik tq'uma' te tnan: «¿Nan, tidi' oxel' nqani'?» «Qanix twi' Wa'nch Aj Swal A'» kyi te tnan. ²⁵Ntons te

^r 6:13 Chaw 5:14 ^s 6:14 Ax: “rey,” per te Eródes nya'tx te b'an'ax twitzale' tzan tpaj cha n'aq'unan iktza' jun gobernador. ^t 6:15 Mat 16:14; Mak 8:28; Luks 9:19

^u 6:18 Lev 18:15-16; 20:21; Luks 3:19-20

q'opoj owox naj kare tuky'i te Eródes b'ix oxik tq'uma': «Wetz ngan tzan stzaj asi' naj tuj jun laq twi' Wa'nch Aj Swal A' [tzan tok qe'e' qa ma'tx kamik].»^v 26 Yaji te Eródes oje b'isun. Komo ojetq tuq xik tsi' tjurament b'ix ojetq tuq tz'ok cha'o' tzan kye xjal, astilji k'onti'l oqet txk'ayi'. 27 Ntons oxik naj tlajo' jun soldad kansal te Wa'nch tzan stzaj in twi'. Te soldad owox tuj te pres b'ix owel ttx'emul', 28 otzaj tin tuj jun laq, oxik tq'apo' tuky'i te q'opoj b'ix te q'opoj oxik tq'apo' te nnan. 29 Ntons ya ma tz'ok kcha'o' kye txnaq'atz te Wa'nch, kyetz eb'ajxik b'ix ojaw kyin te txlimal b'ix owox kymuqu'.

[Ntons ikxji oky'ik ti'lj te Wa'nch Aj Swal A' b'ix astilji te Eródes, aj tok xhcha'o' kye xjal nkyeyolin ti'lj Jesus, oxob' b'ix oje b'isun. Tetz tuj tnab'l, te Jesus a te Wa'nch Aj Swal A' ojetq jaw anq'in junky'elky b'ix astilji nim tuq tajwalil tzan tk'ulun milagr.]

Aj Kxik Tk'a'cha' Jesus Jweb' Mil Xjal
Mat 14:13-21; Luks 9:10-17; Wnch 6:1-14

30 Ntons, yatzun kye tky'ixel Jesus, aj toklen kchimo' kyib' junky'elky tuky'i'l, oxik kyq'uma' kyetz tetz kyaqil aj ojetq tuq qet kyk'ulu' b'ix ax aj ojetq tuq xik kxnaq'tza'. 31 Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pe'etzaj waq wuky'i'l. Qwa'q tuj jun luwar aj ja' k'onti'l najayon tzan qojlan ch'in.» Otq'umaj ikxji tzan tpaj ky'ila'j tuq kye xjal nkyepon kyuky'i'l b'ix k'onti'l tuq nkanon tzan kywa'an tzan kypaj kye xjal.^w 32 Ntons exik kchukel tuj jun bark max tuj jun luwar aj ja' k'onti'l najayon.

33 Per ya ma xik kyen kye xjal aj ikja'n tuq kyex, owel kyniky' ja' tuq ikja'n kxik, b'ix eb'ajxik kyoqwen tuky'i kyoq b'ix eb'ajpon tb'ay kywitz kyetz. Ky'ila'j tuq xjal tzajnaq' ja'chq amaq' qaynin tzi b'ix eb'ajtb'ayaj iyol tetz. 34 Yaji, aj tpon te Jesus kyuky'i kye tuky'i'l, oxik kyen kye xjal nkyeb'ajlab'tik tuq. Te Jesus owok lo'et tk'u'lj kyij tzan tpaj kye xjal iktza' tuq karner aj k'onti'l pastoriyon kyij te k'ulul kwent te kyetz.^x Ntons yaji oxik txnaq'tza' tidi'chq kxol.

35 Yaji ojetq tuq qo'ok qale'ky, etzaj kye [kykab'lajujil] txnaq'atz, oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Qale'ky b'ix k'onti'l jay tzani. 36 Mejoy inkxik alajo' kye xjal loq'ol kywe' kyuj kye aldey b'ix kye txq'anxy luwar qaynin.»^y 37 Yaji tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Mejoy a'ix etetz intxik esi' kywe'» kyij te Jesus. «Per tetzni'n a tgan kab'e' oqal (200) q'ij twi' tk'u'lj jun xjal^z te loq'b'il te tetz. ¿B'an'ax petzun awitza' qa agan tzan

^v 6:25 Oxik tqani' twi' Wa'nch tuj jun plat nya'tx tzan tpaj b'a'n-wit kyecho'on twi' xjal sinoke tzan tok kyen qa b'an'ax ojetq tuq naj b'ix tzan tok kyen ojetq kyekamb'an ti'lj te Wa'nch. ^w 6:31 Mak 7:24 ^x 6:34 1Re 22:17; 2Cró 18:16; Zac 10:2; Mat 9:36
^y 6:36 Luks 9:12 ^z 6:37 Iktza' kab'e' oqal (200) tmin denary; Mat 20:2.

stzaj qloq'o' ale'ji?» ³⁸ Te Jesus oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Jateb' wab'l' eq'i' etitza'? Sek exikchaq e'el tetz.» Ntons yatzun ma qet kyajla', oxik kyq'uma' te Jesus ikxjani: «Ate' jweb' wab'l' tuky'i kab'e' kiyi.» ³⁹ Ntons yaji te Jesus oxik tq'uma' tzan kyqet wit'let kye xjal b'uch'uj'i'chaq ax tzi tuj xpatzpan. ⁴⁰ Eket wit'let txq'an b'uch'uj te oqal (100) b'ix txq'anky b'uch'uj lajuj tuj oxqal (50). ⁴¹ Yaji te Jesus oky'ik tk'amo' kye jweb' wab'l' kyuky'i kye kab'e' kiyi, b'ix ojax ten jawnaq twitz ka'j b'ix oxik tsi' pixon te Qtata Dios. Yaji owaq'ik tzan kyqet tpedasi' kye wab'l' b'ix oxik tq'apo' kye txnaq'atz, tzan txik ksipa' kxol kye xjal. Yaji ax ikxji otk'uluj kyuky'i kye kab'e' kiyi. ⁴² Kyaqil kye xjal eb'ajwa'an b'ix eb'ajnoj byenech. ⁴³ Yaji, yatzun ma mankun kywa'an kye xjal, kye txnaq'atz ojaw kchimo' aj ojetq tsobrin b'ix kabal enoj kab'lajuj chi'l te aj osobrin. ⁴⁴ Ntons kye aj eb'ajwa'an, jweb' mil (5000) ichan tuq.

Aj Txik B'et Jesus Tajsik A'
Mat 14:22-27; Wnch 6:15-21

⁴⁵ Ntons yaji te Jesus exik tlajo' kye txnaq'atz tzan kyjax tuj te bark b'ix tzan kxik tb'ayon twitz tuj amaq' Betsayd. B'ix te Jesus okajxten tzan kykaj tkawi' kye xjal. ⁴⁶ Yatzun kykajlen tkawi', tetz xhchukel oxik xnaq'tzon twi' jun witz.

⁴⁷ Yatzun ma qoyupan, kye txnaq'atz nkyeb'et tuq tuj bark nink'ajchaq te a' b'ix te Jesus tzunx tuq atqet xhchukel twi' te witz. ⁴⁸ Tetz oxik ka'yin kyi'j, ojetq kyesiktik k'onti'l tuq nb'antik tzan kytb'ayaj tzan tpaj te kyaq'iq' jwert tuq ntzaj kywitz. Yaji, ch'inky tuq qxhk'ate', te Jesus oxik b'et aj ja' tuq akyeqet b'ix nb'et tuq tajsik te a' naqe cha derech tuq oky'ik kyi'j. ⁴⁹ Aj txik kye'e' te Jesus nb'et tuq tajsik a', eb'ajjaw wayun, kyetz tuj kynab'l tuq qa jun tanim xjal, astilji eb'ajxob'. ⁵⁰ Kkyaqil oxik kye'e' b'ix b'an nkyexob' tuq. Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «K'on kxob'. jNimsaj waq ek'u'l! A'in wetz akyinqet tzani.» ⁵¹ Ntons yaji ojax tuj te bark kyuky'i'l b'ix te kyaq'iq' olumet. Yatzun kyetz oje kyelab'an. ⁵² Kyetz ojetq tuq tz'ok kye'e' tidi' otk'uluj Jesus ti'j te wab'l' per k'onti'l owel kyniky' tidi' tuq telponx tzan ktz'akal.

Aj Kyqet Tq'ana' Jesus Ky'ila'j Yab' Tuj Jenesaret
Mat 14:34-36

⁵³ Ntons ya ma kyepon tuj amaq' Jenesaret tuj junky palaj te a', okaj kyk'alo' te bark ti'j jun toqtzal. ⁵⁴ B'ix aj man tuq nkyeqetz tuj te bark, kye xjal tzi owel kyniky' naj luwew qa a tuq te Jesus. ⁵⁵ Exik naj kare ja'chq b'ix e'aq'ik tzan ktzaj kyin kye yab' twitz kywatb'il tzan kyon kyin twitz Jesus. ⁵⁶ Te Jesus oky'ik ja'chq kyuj kye aldey b'ix amaq' b'ix ax tuj k'ul. Yatzun kye xjal nponkix tuq kyeq'i' kye yab' aj ja' tuq nkyeplasin b'ix nqet tuq kywitz twitz Jesus tzan stzoqpin tzan tok

kymako' tansiker a'ox txta'm tq'anaq. Yaji kyaqil kye aj e'ok makon tetz eb'ajb'antik.

Aj Txik Tq'uma' Jesus Tidi' Ntz'ilan Qanim Tuj Twitz Qtata Dios
Mat 15:1-20

7 ¹Jun q'ij txq'an aj b'uch'uj Parisey kyuky'i txq'an aj xnaq'tzal Kawb'il tzajnaqe' Jerusalen, owox kchimo' kyib' tuky'i Jesus. ²Kyetz owok kyen junjun txnaq'atz Jesus nkyewa'an tuq b'ix k'onti'l nqet kyk'ulu' te kykostumbr kye tijxjal tzan tok kymu'u' kyq'ab' mina' kyokten wa'il, iktza'x eq'i' kyitza' kye tijxjal. ³Komo kye aj b'uch'uj Parisey b'ix kyaqil kye aj tijajil Israel aj b'an eq'i' kyitza' te kykostumbr te kyijajil oqtxi', kyetz k'onti'l nkye'okten wa'il qa mina' tqet kyk'ulu' te kykostumbr kye tijxjal. ⁴B'ix ax cha'oj kymeltz'jik tuq tuj plas, k'onti'l nkyewa'an qa mina' tuq txik kkyito' ch'in a' kyi'jx iktza' te kykostumbr. Ax at tuq ti'chq txq'anqy kostumbr eq'i' kyitza', iktza' ti'j tx'ajb'il kybas b'ix kyq'awub' b'ix kyaqil kyokensb'il k'uxb'il.^a ⁵Ntons astilji kye aj b'uch'uj Parisey b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il oxik kyqani' te Jesus: «¿Tistil kye axnaq'atz k'onti'l eq'i' kyitza' te kykostumbr qijajil oqtxi', komo nkye'okten wa'il b'ix mina' tel ktx'ajo' kyq'ab' iktza'x te kostumbr?»

⁶Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «B'an'ax iktza'x otq'umaj te Chay aj yolil tyol Dios oqtxi' aj tqet stz'ib'a' ikxjani eti'lj etetz aj xmeletz' a'ix: “Ja xjalni nkyinqet kxjani' cha a'ox tuky'i kyyol, per nya'tx b'an'ax kyitza', b'ix te kyanim laq'chik at wi'lj tzan tpaj k'onti'l atok kyk'u'lj wi'lj. ⁷Chagan nkyintzaj kyna'o'. Kyetz nxik kxnaq'tza' aj cha tuj kywi'x kyetz n'etz kyin.”^b ⁸Ntons nkaj ekola' te aj okaj tq'uma' Qtata Dios b'ix cha n'ok esi' ek'u'lj ti'lj kykostumbr kye oqtxi' xjal.» ⁹B'ix ax nxik tuq tq'uma' kyetz ikxjani: «Kewen etetz nkaj esi' te aj okaj tq'uma' Dios b'ix cha nxik eteq'i' kykostumbr kye oqtxi' xjal. ¹⁰Komo te Qtata Dios okaj tq'uma' te Moisés tzan kyqet qlima' te qtat tuky'i qnan,^c b'ix ab'l aj okajel tqanb'e' jun nya'tx galan ti'lj stat b'ix tnan, okaj q'uma' tzan tqet kanslet.^d ¹¹Per etetz n'eq'uma', jun xjal b'a'n tzan txik tq'uma' te stat tuky'i tnan: “Te ja ntzani korban, aj telponx pawankaj te Dios te aj ma' tuq tz'oken te onb'il te etetz.” ¹²Ntons oj txik tq'uma' ikxnini, ikxji a'ixk etetz k'onti'l n'etzoqpi' tzan tonen tuky'i stat b'ix tuky'i tnan. ¹³Ikkxi n'el etik'o' te aj okaj tq'uma' te Qtata Dios tzan tpaj te ekostumbr, b'ix ti'chq txq'anqy aj n'ek'ulu' ikxji.»

¹⁴Ntons, yaji etzaj tuk'le' kyaqil kye xjal aj akyeqet tuq tzi b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Kyintzaj echa'o' waq ekyaqil, b'ix intox tuj ewi' aj oxe'l nq'uma' etetzni. ¹⁵K'onti'l jun tidi' aj ngex tuj jk'u'lj ntz'ilan ti'lj

^a 7:4 Ax: ttx'otx'al k'uxb'il brons; junjun u'lj oqtxi' ax nyolin oqet kyk'ulu' te kykostumbr kyi'lj kykajb'il. ^b 7:7 Isa 29:13 ^c 7:10 Exo 20:12; Deu 5:16 ^d 7:10 Exo 21:17; Lev 20:9

qanim tuj twitz Qtata Dios, sinoke te [nya'tx galan aj] njatz tuj qanim a te ntz'ilan ti'lj qanim tuj twitz Qtata Dios. ¹⁶Ntons qa at exkyin, intok esi' ewi' ti'lj aj nxik nq'uma'ni.»

¹⁷Ntons yaji te Jesus kyuky'i txnaq'atz ekaj ksi' kye xjal b'ix e'ox tuj jun jay. Kye txnaq'atz oxik kyqani' tetz tidi' tuq telponx te aj ojetq tuq xik tq'uma' kye xjal. ¹⁸Ntons tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «ǼTi'tzun, ax etetz k'onti'l n'el eniky' ti'lj te nini? ǼK'onti'l n'el eniky', kyaqil aj nqex tuj jk'u'lj k'onti'l ntz'ilan ti'lj qanim tuj twitz Qtata Dios? ¹⁹Komo [te aj nxik qwa'a'] k'onti'l npon tuj qanim sinoke a'ox tuj jk'u'lj b'ix yaji n'ex jk'u'lja'ky.» Ikxji te Jesus oxik tq'uma', kyaqil aj nxik qwan k'onti'l ntz'ilan ti'lj te qanim tuj twitz Qtata Dios. ²⁰Ax oxik tq'uma' ikxjani: «Te aj njatz tuj tanim jun xjal a te aj ntz'ilan ti'lj tanim tuj twitz Qtata Dios. ²¹Komo tuj kyanim kye xjal, njatz kyaqil aj nya'tx galan nqet kxima', b'ix qa xjal solter oj kyk'ajajin, qatzun xjal oj kyelq'an, qatzun oj kykansan, ²²qatzun xjal aj junb'e' kyib' oj kyk'ajajin, qatzun oj tel kyq'ajab' ti'lj ti'chq te junky, qatzun oj tqet kyk'ulu' tzanjelal ti'chq nya'tx galan, qatzun oj tqet kymoyi' xjal, qatzun oj tqet kyb'isu' yol xhch'ajyol tzan kypak'achul, qatzun oj kyek'awin ti'lj junky, qatzun oj kchimon yol nkyeyolin nya'tx galan ti'lj junky, qatzun oj kyna'on qa kyetz a'e'ji tb'ay kywitz kyaqil, qatzun qa k'onti'l nqet kyb'isu' tume'l titza' tzan kyanq'in. ²³Kyaqil ntzani njatz tuj kyanim kye xjal b'ix a te aj ntz'ilan ti'lj kyanim tuj twitz Qtata Dios.»

Aj Tjatz Tin Jesus Jun Malspirit Tuj Tanim Jun Tal Xuj

Mat 15:21-28; Mak 7:36

²⁴Ntons yaji te Jesus owex tzi b'ix opon tuj ttx'o'otx' junky amaq' Tir tb'i.^e Tzi owox tuj jun jay b'ix k'on tgan tuq tzan tok cha'o' tzan nijunwt, per k'onti'l ob'antik tewan. ²⁵At tuq jun xuj tzi b'ix at tuq jun tal, tal xuj, te tal atqex tuq jun malspirit tuj tanim. Ntons te alon owok xhcha'o' qa te Jesus ojetq tuq pon tzi, yaji opon twitz Jesus b'ix oqet mejlet twitz. ²⁶Te alon, tetz jun aj nya'tx tijajil Israel b'ix tzajnaq tuq tuj te amaq' Siropenesy. Ntons oqet twitz twitz te Jesus tzan tjatz tin te malspirit tuj tanim te tal. ²⁷Te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «A tgan tzan txik qna'o' tb'ay kye tk'wa'al amaq', komo [tuj jun jay] nya'tx galan tzan tel qin kywe' kye k'wa'l b'ix tzan txik qsi' kye tx'ya'n.» ²⁸«Ye' tat» kyi te alon. «Per kye tx'ya'n ax nxik kywa'a' aj tpuk'u'l kywe' k'wa'l aj nqet tz'aqik tjaj' mes.» ²⁹Ntons yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxja'n: «Tzan tpaj aj n'aq'uma'ni, b'a'n tzan awaj ajay kontent tzan tpaj te malspirit ma'tx jatz tuj tanim te awal.» ³⁰Yaji te xuj owaj tjay b'ix aj tpon, te tal nwitan tuq galan tuj twatub' b'ix te malspirit ojetq tuq jatz tuj tanim.

^e 7:24 Ax: Tir b'ix Sidon.

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Xjal Xk'ab' Tuq B'ix Tz'ak

³¹Ntons te Jesus owex tuj tkwentil te amaq' Tirni b'ix oky'ik tuj te amaq' Sidon b'ix yaji opon stzi' te Galiley A' tuj tkwentil Dekapl.^f ³²Aj tpon tzi, kye xjal opon kyin twitz Jesus jun xjal xk'ab' tuq b'ix tz'ak. Kyetz oqet kywitz twitz Jesus tzan tqet tsi' tq'ab' tajsik tzan tb'antik. ³³Ntons te Jesus owel tlaq'b'a' te xjal kyi'l' kye txq'anky b'ix owox tsi' twi' tq'ab' tuj txkyin te xjal b'ix owok tmu'u' twi' tq'ab' tuky'i ta'l stzi' b'ix owok tmako' twi' taq' te xjal. ³⁴Yaji ojax ten twitz ka'j, ojat tb'is b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Efata.» (Aj ni'n tuj kyyol tuq kyetz b'ix telponx iktza' «Pajaqet.»)

³⁵A'ilnajji ojaqet txkyin te xjal b'ix ax ob'antik te taq' b'ix owaq'ik tzan tyolin galan. ³⁶Te Jesus oxik tq'uma' kyuky'i kye xjal tzan k'on tuq txik kyq'uma' te nijunwt tidi' aj ojetq ky'ik. Per kye xjal cha masky tuq nxik kypakb'a' tuq ja'chq.^g ³⁷Kye xjal b'an nkyelab'an tuq [b'ix nkyechalaj tuq], nxik tuq kyq'uma' ikxjani: «Kyaqil ma'tx tk'uluj galan, kye xk'ab' nkyeb'antik b'ix kye men nb'antik kyyolin titza'.»

Aj Kxik Tk'a'cha' Jesus Kaje Mil Xjal

Mat 15:32-39

8 ¹Bwen, tuj aj tyempji a jun xjal tuq chimo' kyib' junky'el tuky'i te Jesus, b'ix komo k'onti'l' tuq kywe', te Jesus etzaj tuk'le' kye txnaq'atz, oxik tq'uma' kyetz ikxjani: ²«Wetz nlo'et nk'u'l' kyi'l' ja xjalni tzan tpaj oxo q'ijxi' kyqetlenten tzani wuky'i'l' b'ix ajna'l' k'onti'l' kywe'. ³Qa okye'ajel nlajo' mina' tuq kywa'an, okyekajel numan tuj kyb'ey, komo ate' junjun tzajnaqe' laq'chik.» ⁴Yaji kye txnaq'atz oxik kyq'uma' ikxjani: «¿Ja' otzajel qin kywe' ja xjalni b'ix nijunwt najayon tzani?» ⁵Yaji tetz oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Jateb' wab'j eq'i' etitza'?» «Cha wuq wab'j at» kyekyi.

⁶Ntons yaji te Jesus oxik tk'ulu' mandad tzan kyqet wit'let kye xjal twitz tx'o'tx'. Yaji oky'ik tk'amo' kye wuq wab'j, b'ix oxik tsi' pixon te Qtata Dios. Yaji oqet tpawa' te wab'j b'ix oxik tsi' kye txnaq'atz b'ix yatzun kyetz oxik ksipa' kye xjal. ⁷Ax ate' tuq kab'e' kyiy nekit eq'i' tuq kyitza', b'ix te Jesus, ya ma xik tsi' pixon te Dios ti'l' kywe', oxik tq'uma' kye txnaq'atz tzan txik ksipa' kxol kye xjal. ⁸Kyaqil kye xjal eb'ajwa'an b'ix eb'ajnoj byenech b'ix yatzun tmankunlen kywa'an, ojaw kchimo' te aj osobrin b'ix kabal enoj wuq chi'l' aj osobrin. ⁹Kye aj eb'ajwa'an kaj mil (4000) tuq kyb'et tzan kyaqil.^h Yaji te Jesus eb'ajkaj tkawi' kye xjal, ¹⁰b'ix yaji ojax tuj jun bark kyuky'i txnaq'atz b'ix exik tuj junky luwar, Dalmanut tb'i.

^f 7:31 Mak 5:20 ^g 7:36 Mak 8:26 ^h 8:9 Mat 15:38

Aj Txik Kyqani' Kye B'uch'uj Parisey Tzan Tqet Tk'ulu'
Te Jesus Jun Tidi' Tuky'i Nim Tajwalil
Mat 16:1-4; Luks 12:54-56

¹¹Ntons [aj kypon Dalmanut], epon txq'an xjal aj b'uch'uj Parisey tuky'i Jesus b'ix nkyewululun tuq tuky'i'l. Kyetz kygan tuq tzan tqet tk'ulu' jun lab'al kywitz tzan tqet tyek'u' qa b'an'ax tuq [tlajen Dios].ⁱ ¹²Te Jesus ojatztb'is b'ix oxik tq'uma': «¿Tistil kye ja xjal ntzani nkyeqanin jun lab'al? Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, nlay qet nk'ulu' jun lab'al kywitz iktza' kyetz kygan.» ¹³Ntons tetz kyuky'i tuky'i'l owel kypawa' kyib' kyi'lj, b'ix e'ox tuj te bark b'ix e'ex tzi tzan kyjunxla'in te a'.

Aj Txik Tq'uma' Jesus Kye Txnaq'atz Tzan Tok Ksi' Kynab'l
Kyi'j Kye Aj B'uch'uj Parisey
Mat 16:5-12

¹⁴Ntons, aj kxik [tuj te bark] k'onti'l oxik kyna'o' kywe', cha jun wab'j eq'i' tuq kyitza'. ¹⁵Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Intok esi' waq enab'l kyi'j kye aj b'uch'uj Parisey b'ix ax ti'lj te Eródes tzan tpaj kyetz iktza' malsb'il pan.»^k ¹⁶Ntons kye txnaq'atz e'aq'ik kyyolin kyib'kyib'x ikxjani: «[Ntzaj tq'uma' ikxji] tzan tpaj k'onti'l ma tzaj qin wab'j.» ¹⁷Te Jesus owel tniky' ti' tuq nkyyoli', astilji oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Tistil nkxb'isun qa k'onti'l eq'i' qwe'? ¿Ti'tzun, mina'x tel eniky'? Ajun etz'alakal, ni k'onti'l n'ox tuj ewi'. ¹⁸Etetz at ewitz per k'onti'l n'el eniky' te aj nxik eten, ax at exkyin per k'onti'l n'ox tuj ewi' te aj n'ok echa'o'.^l ¿Ti'tzun, k'onti'l na'ik etitza' ¹⁹aj txik nsipa' te jweb' wab'j kxol jweb' mil (5000) xjal? ¿Jateb' chi'l ojaw echimo' te aj osobrin?» Ntons kyetz oxik kyq'uma': «Kab'lajuj chi'l.» ²⁰«B'ix aj txik nsipa' te wuq wab'j kye kaj mil (4000) xjal, ¿jateb' chi'l ojaw echimo' te aj osobrin?» Ntons oxik kyq'uma': «Wuq chi'l.» ²¹«¿B'ix ikxji tzunx k'onti'l n'el eniky'?»

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Moy

²²Ntons yaji te Jesus kyuky'i kye tuky'i'l eb'ajpon tuj amaq' Betsayd b'ix txq'an xjal otzaj kyin jun moy tuky'i'l b'ix oqet kywitz twitz tzan tuq tok tmako' te moy tzan tb'antik. ²³Yatzun te Jesus oxik tjocho' te moy b'ix oxik teq'i' xtxa'm amaq'; b'ix owok stzub'a' ti'lj tb'aq' twitz te moy b'ix oqet tsi' tq'ab' tajsik b'ix oxik tqani' tetz ikxjani: «¿Nb'antik aka'yin ch'in?» ²⁴Yatzun te moy oxik tq'uma' ikxjani: «Nkyewe'e' kye xjal

ⁱ 8:11 Mat 12:38; Luks 11:16 ^j 8:12 Mat 12:39; Luks 11:29 ^k 8:15 Tzan ch'imu's te malsb'il nmal nim titza'; b'ix ax kyetz nya'tx ky'ila'j kyb'et per tzan tpaj aj nkxnaq'tza' b'a'n tzan tqet kyeq'i' ky'ila'j xjal; Mat 16:12; Luks 12:1; Gal 5:9. ^l 8:18 Isa 6:9-10; Jer 5:21; Ezq 12:2

nkyeb'et per nkyexik wen naqe tze'.» ²⁵Ntons yaji te Jesus owok tmako' kye tb'aq' twitz junky'elky b'ix yaji te moy ojaw tka'yi' b'ix ob'antik tka'yin galan kyaqil. ²⁶Ntons te Jesus owaj tlajo' te xjal tjay b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «K'on xhch'ox tuj amaq'!»^m

Aj Txik Tq'uma' Te Xhpe'y Te Jesus A Tuq Tetz Te
Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'
Mat 16:13-20; Luks 9:18-21

²⁷Ntons, yaji te Jesus kyuky'i txnaq'atz e'ex tuj Betsayd b'ix eb'ajxik tuj amaq' Sesarey tuj tkwentil Filipos, b'ix man tuq nkyeb'et tuj b'ey, te Jesus oxik tqani' kyetz ikxjani: «¿Tidi' nkyyoli' kye xjal wi'j? ¿Ab'lin wetz a'in tuj kynab'l?» ²⁸Yaji oxik kyq'uma' kyetz tetz ikxjani: «Ate' junjun nkyq'uma' yatz a'ich Wa'nch Aj Swal A', b'ix junjunky nkyq'uma' yatz a'ich Eliys, b'ix ate' junjunky nkyq'uma' yatz a'ich jun aj yolil tyol Dios.»ⁿ ²⁹Ntons oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «B'ix etetz, ¿ab'l wetz a'in tuj enab'l?» Yaji oxik tzaq'b'ik te Xhpe'y, oxik tq'uma' ikxjani: «Yatz a'ich te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'!»^o ³⁰Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «K'on xik eq'uma' te nijunwt.»^p

Aj Tyolin Jesus Ti'j Tkamiky
Mat 16:21-28; Luks 9:22-27

³¹Ntons yaji owaq'ik txnaq'tzan kxol kye txnaq'atz, qa tetz te Ichán Aj Tk'wa'al Dios ma'kix tuq tz'ok ten twitz te xhcho'nal, b'ix ma'kix tuq tz'el ik'o' tzan kye pal aj nim kyajwalil b'ix tzan kye xnaq'tzal Kawb'il kyuky'i kyaqil kye txq'anky kywitzale' aj nim kyajwalil kxol tijajil Israel. Ax oxik tq'uma' qa oxel'lkix q'uma' tzan tqet kansa' b'ix tuj toxi'n q'ij tqelen kansa' ojawel anq'in. ³²Ntons ikxji tetz oxik tyoli' tume'l titza' oky'el tuq ti'j. Yaji te Xhpe'y owel tlaq'b'a' Jesus kyi'j kye txq'anky b'ix owaq'ik tilin ti'j tzan tpaj aj ntyoli' tuq. ³³Yaji te Jesus owajtz meltz'jik b'ix exik ten kye txq'anky txnaq'atz, b'ix owaq'ik tzan tilin ti'j Xhpe'y ikxjani: «¡Intel apawa' awib' wi'j yatz aj cha nxik asamo' awib' tuky'i Satanas. Yatz nya'tx agan iktza' te Dios tgan sinoke yatz cha agan iktza' kye xjal!»

³⁴Ntons yaji te Jesus etzaj tuk'le' kye txnaq'atz b'ix kye xjal b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ab'l aj tgan tzan tok lapet wi'j, ntons a tgan tzan tkaj tkola' te aj cha n'el tgani', a tgan [tzan sten dispwest tzan tok ten twitz] tkamiky [tzan npaj wetz],^q b'ix intok lapet wi'j. ³⁵Komo ab'l aj cha njoyon tume'l tzan tkolon tib'x tzan tanq'in, opoyonajkixi'; yatzun te aj okamel tzan tpaj tokslb'en wi'j b'ix ti'j te tpakb'alil galan titza' te Qtata

^m 8:26 Mak 8:30 ⁿ 8:28 Mak 6:14-15; Luks 9:7-8 ^o 8:29 Wnch 6:68-69 ^p 8:30 Mak 9:9

^q 8:34 Ax: tzan txik teq'i' tkrusx. Intqet awe'e' aj ja' nyolin txe' te txaq u'j ti'j Mat 16:24.

Ax Mat 10:38, b'ix Luks 9:23 b'ix 14:27 nyolin ti'j te krus.

Dios nkolon q'i'j, tetz ot kamb'a'tz jun tanq'in.^{r 36} ¿Tidi' token qa jun xjal ot kamb'a'tz kyaqil aj at tzani twitz tx'o'tx' per oj tkamik opoyonaj te tanim? [iChagan!]³⁷ B'i'x tidi' b'a'n tzan txik tsi' jun xjal tzan tkolet te tanim? [iCh'inwt!]³⁸ Ab'l aj oky'ixwel wi'j b'i'x ti'j npakb'alil kywitz ja xjal chimol chojni aj oje kyinkaj kykola'ni tzan kyjoyon junky dios, ax [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] okyinky'ixwel ti'j tetz twitz Ntat b'i'x kywitz kye ángel cha'oj wul junky'elky. Komo cha'oj wul, kyin'ul tuky'i' nim wajwalil aj otzajel tsi' Ntat b'i'x kyin'ul kyuky'i' kye ángel aj pawame' te Ntat.»

9 ¹Ax oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz oxel' nq'uma' etetz te b'an'ax, junjun exol etetz aj atikxqet tzani nlay kyekamik max oj tok kyen cha'oj tk'ulun mandad te Qtata Dios tuky'i' nim tajwalil.»

Aj Xhchukjik Tka'yin Jesus Twi' Jun Witz

Mat 17:1-13; Luks 9:28-36

²Bwen, waqaq q'i'j mas yaj, te Jesus exik tuk'le' tuky'i'l twi' jun nim witz te Xhpe'y b'i'x Jacobo^s b'i'x Wa'nch, b'i'x akyeqet tuq kchukel tuky'i'l txini. B'i'x derepent te Jesus ochukjik tka'yin.^{t 3} Tetz tq'anaq otxaqtxon b'i'x b'an sjapun iktza' nijunwt xjal twitz tx'o'tx' ob'antel tk'ulun xq'apj b'an sjapun ikxji. ⁴B'i'x oxik kye'e' te [tzqan] Eliys^u tuky'i' [tzqan] Moisésⁿ nkyeyolin tuq tuky'i' Jesus. ⁵Yaji te Xhpe'y oxik tq'uma' te Jesus ikxjani: «Xnaq'tzon, galan qa aqoqetna tzani. Instzaj aq'uma' tzan tjaw jk'ulu'na ox tal pach,^w jun te yatz b'i'x jun te Moisés b'i'x junky te Eliys.» ⁶Te Xhpe'y k'onti'l na'ik tuq titza' tidi' nxik tyoli', komo kyetz ojetq tuq kyexob'.^x ⁷Yaji tanderepent oqet juptz'an jun muj kyij b'i'x tuj te muj otzaj yolin te Qtata Dios ikxjani: «Atzun wetz nk'wa'al ntzani aj gani' nim witz'a'.^y Se etok cha'on waq ti'j.» ⁸Yaji derepent txik kyen, k'onti'lky oxik kyen te Eliys b'i'x te Moisés, a'ox te Jesus atqet tuq kyuky'i'l.

⁹Ntons aj man tuq ikja'n kyqetz twi' te witz, te Jesus oxik tq'uma' tzan k'on txik kyq'uma' te nijunwt tidi' aj ojetq tuq tz'ok kyen twi' te witz, max tuq cha'oj tjaw anq'inky tetz te Ichan Aj Tk'wa'al Dios.^z ¹⁰Astilji cha oqexten tuj kyanim kyaqil aj owok kyen. Per nkyecha'on tuq kyib'kyib'x tidi' telponx qa tetz ojawel anq'in tuq. ¹¹Astilji oxik kyqani' te Jesus: «¿Tistil nkyq'uma' kye xnaq'tzal Kawb'il qa te Eliys tzul junky'elky tb'ay [twitz te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi']?»^a ¹²Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «B'an'ax te Eliys tzul tb'ay tzan tqet tk'ulu' kyaqil galan

^{r 8:35} Mat 10:39; Luks 17:33; Wnch 12:25 ^{s 9:2} Ax: Chaw. ^{t 9:2} 2Xhp 1:17-

18 ^{u 9:4} 1Re 17-22; 2Re 1:1-2:12 ^{v 9:4} Exo 2-4; 18; 33-34 ^{w 9:5} Lev 23:39-43

^{x 9:6} Nkyexob' tuq tzan tpaj ky'ila'j aq'b'ixi' tuq kykamlen Eliys tuky'i' Moisés, ax nkyexob' tuq tzan tpaj te Jesus ojetq ky'ixpjik ka'yin. ^{y 9:7} Mat 3:17; Mak 1:11; Luks 3:22

^{z 9:9} Mak 5:43 ^{a 9:11} Mal 4:5; Mat 11:14

iktza' tuq tb'ay. B'ix žb'an'ax petzun tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Dios, qa te Ichan Aj Tk'wa'al Dios owokel ten twitz xhcho'nal b'ix ax owokel xmayi' tzan kye xjal?^b ¹³Ax oxel nq'uma' etetz, te Eliys ojekix tzul b'ix kye xjal ti'chq owok kyk'ulu' ti'j iktza'x tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Dios.»^c

Aj Tjatz Tin Jesus Jun Malspirit Tuj Tanim Jun K'wa'l

Mat 17:14-21; Luks 9:37-43

¹⁴Ya ma kye pon aj ja' tuq akyeqet kye txq'anqy txnaq'atz, oxik kyen ky'ila'j xjal chimo' tuq kyib' kyij' b'ix kxol kye xjal ateqet tuq junjun xnaq'tzal Kawb'il, nkyewululun kyuky'i kye txnaq'atz. ¹⁵Ya ma xik kyen kye xjal ikja'n stzaj tuq te Jesus, eb'ajlab'an ti'j b'ix exik karedin q'olb'el tetz. ¹⁶Yaji te Jesus oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «žTidi' n'ewululu' kyuky'i'l?» ¹⁷Yaji jun kxol kyetz, oxik tq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon, wetz ma tzaj win nk'ajol tzan tb'antik awitza'. Tetz atqex jun malspirit tuj tanim b'ix k'onti'l nb'antik tyolin tzan tpaj te malspirit. ¹⁸Ja'chq ntzyet titza' b'ix nqet txon twitz tx'o'tx', npulutin stzi', nqitx'itx'in txete' b'ix nkyaqwak'e'. Komo yatz k'onti'l tuq atichqet, ma qet nwitz kywitz kye axnaq'atz tzan tuq tjatz kyin ch'in te malspirit, per k'onti'l ma b'antik kyitza'.»

¹⁹Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Etetz k'onti'l n'ox tuj ewi'. žO' petzun okyingteltel etuky'i'l b'ajqij? žJanik'b'a'n-x-alo wipa'tz etuky'i'l? Instzaj etin te k'wa'l tzani.» ²⁰Ntons oxik kyin te k'wa'l. Yatzun te malspirit aj txik ten te Jesus, oqet txo'o' te k'wa'l kongan twitz tx'o'tx' b'ix te k'wa'l ojaw tkyito' b'ix oje xjililin b'ix opulutin stzi'. ²¹Te Jesus oxik tqani' te k'wa'llon ikxjani: «žJanik'le stzyetlen tuky'i ntzani?» «Man tuq nekit» kyi te k'wa'llon. ²²«Ky'ila'j-elxi' oje qet xon tuj q'aq' b'ix tuj a' tzan te malspirit tzan tkamik. Per qa yatz ob'antel awitza', intok lo'et ch'in ak'u'j qij'a b'ix pawonen ch'in quky'ila' kyi te k'wa'llon. ²³Ntons kyi te Jesus ikxjani: «žTistil ntzaj aq'uma' “qa wetz ob'antel witza'”?» Kyaqil b'a'n tzan tb'antik qa n'ok qwit'b'a' jk'u'j ti'j Qtata Dios.» ²⁴Yaji te k'wa'llon oxik tq'uma' kongan ikxjani: «Wit'lik nk'u'j, per pawonen ch'in wi'j tzan tok wit'let nk'u'j mas b'an byenech.»

²⁵Ya ma tz'ok ten te Jesus kye xjal nkyelab'un tuq ti'j, tetz oxik tk'ulu' mandad te malspirit tzan tjatz tuj tanim te k'wa'l, kyi ikxjani: «Yatz malspirit aj men b'ix tz'ak a'ich, pajatz tuj tanim ja k'wa'lni, b'ix k'onky chqex junky'el tuj tanim.» ²⁶Yaji te malspirit ojaw wayun kongan b'ix ojaw tkyito' junky'elky te k'wa'l b'ix yaji ojatx tuj tanim te k'wa'l. Yatzun te k'wa'l cha okaj tanlet iktza' jun kamnaq b'ix kye xjal nkyq'uma' tuq: «Ma'tx kamik.» ²⁷Yatzun te Jesus ojaw stzyu' tq'ab' te k'wa'l, ojaw twab'a', b'ix te k'wa'l ojaw wa'let.

^b 9:12 Isa 53:3; Sal 22:1-18; 69:8-11,20,21; 118:22 ^c 9:13 1Re 19:2,10; 2Re 2:11-12; Mat 11:13-14; 17:11-13

²⁸Yaji te Jesus owox tuj jun jay kyuky'i kye txnaq'atz b'ix kye txnaq'atz ewj kywitz kye xjal oxik kyqani' tetz ikxjani: «¿Tistil qetza k'onti'l ma jatz qitza'na?» kyekyi. ²⁹«Jun malspirit iktza' ntzani, a tgan tb'ay nqoxnaq'tzan tzan tjatq qitza'»^d kyi te Jesus.

Aj Txik Tq'uma' Jesus Kye Txnaq'atz Oxe'l Tuq Q'apo'

Tuj Kyq'ab' Kye Xjal

Mat 17:22-23; Mak 8:31; 9:9; 10:37; Luks 9:43-45

³⁰Bwen, yaji te Jesus kyuky'i kye txnaq'atz e'ex tzi b'ix eky'ik tuj tkwentil Galiley. Per te Jesus k'on tgan tuq tzan tok cha'o' tzan nijunwt qa akyeqet tuq tzi. ³¹Tgan tuq jun tyemp a'ox tzan txik txnaq'tza' kye txnaq'atz kchukel b'ix nxik tuq tq'uma' kyetz ikxjani: «Komo [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], okyinxe'l q'apo' tuj kyq'ab' kye xjal b'ix okyinqtel kykansa', per tuj toxi'n q'ij nqetlen kansa', okyinjawel anq'in.» ³²Per kye txnaq'atz, kyetz k'onti'l tuq n'el kyniky' tidi' telponx tuq te aj ntyoli', b'ix nkyexob' tuq tzan txik kcha'o' tidi' telponx.

Aj Tyolin Jesus Tzan K'on Qb'isun Qi'jx Sinoke Tzan

Qb'isun Kyi'j Txq'anky German

Mat 18:1-5; Luks 9:46-48

³³Bwen, yatzun kyponlen tuj amaq' Capernaúm te Jesus b'ix kye txnaq'atz e'ox tuj jun jay. Yaji te Jesus oxik tqani' kyetz: «¿Ti' tuq n'eyoli' nkxb'et tuj b'ey?» ³⁴Per kyetz k'onti'l tidi' okyq'umaj tzan tpaj nkyewululun tuq ti'j ab'l te mas nim tajwalil kxol.^e ³⁵Ntons tetz oqet wit'let b'ix etzaj tuk'le' kye kykab'lajujil tky'ixel b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Qa qgan tzan qok tb'ay kywitz kye txq'anky, ntons a tgan tb'ay tzan qonen kyij' txq'anky b'ix yaji qetz mankb'ilxi'»^f

³⁶Ntons, yaji tetz otzaj tin jun k'wa'l, oqet tsi' kxol b'ix ojaw xhchele' b'ix oxik tq'uma' ikxjani: ³⁷«Ab'l aj otk'amo'tz jun k'wa'l [iktza' ja ntza'n] tzan tpaj te xjal n'okslan wi'j, ax okyintk'amo'tz wetz. B'ix ab'l aj okyintk'amo'tz nya'tx a'ox a'in okyintk'amo'tz sinoke ax otk'amo'tz te aj otzaj lajon wetz.»^g

Kye Aj K'onti'l Nkyeq'ojin Qi'j, Kyetz Quky'i'l Qib'

Luks 9:49-50

³⁸Ntons yaji te Wa'nch oxik tq'uma' te Jesus ikxjani: «Xnaq'tzon, owok gena jun xjal njatz tuq tin malspirit tuj kyanim xjal b'ix nxik tuq tq'uma' ab'i tzan kyjatz titza'. Komo tetz k'onti'l lapik qxol, astilji oxik qmiyo'na

^d 9:29 Ax: a tgan tb'ay nqoxnaq'tzan b'ix nqo'ipan wa'ij tzan tjatq qitza'.

^e 9:34 Luks 22:24 ^f 9:35 Mat 20:26-27; 23:11; Mak 10:43-44; Luks 22:26

^g 9:37 Mat 10:40; Luks 10:16; Wnch 13:20

tzan k'on tk'ulunky ikxji.»³⁹ Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «K'on xik emiyo'. Qa jun xjal nxik tq'uma' nb'i tzan tk'ulun jun tidi' tuky'i tajwalil Qtata Dios, nlay b'antik tzan tyolin jun nya'tx galan wi'lj. ⁴⁰Jun xjal aj k'onti'l nq'ojin qi'lj, tetz nya'tx jun qajq'oj sinoke jun aj quky'i'l.^h ⁴¹Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, ab'l aj owelatz tswa' ch'in etuk'a' a' tzan tpaj a'ix te wetz, ntons nlay ponaj taq'umb'en.»ⁱ

Aj Txik Tq'uma' Jesus Nya'tx Galan Oj Qjoyon Choj

Mat 18:6-9; Luks 17:1-2

⁴² «Per ab'l aj otk'ulu'tz tzan tqet tz'aqik jun aj nkyintoksla', iktza' kye ja k'wa'l aj ntzanije'ni, mejor-tal tzan tqet k'alet talq jun ka' nim ab'l kyeb'il b'ix tzan tqex-tal xo'let tuj te nim a' tzan tnaj. ⁴³Ntons etetz, qa nkxk'ulun nya'tx galan tzan tpaj eq'ab', mejor intel etx'emu'. Mas galan tzan qox tuj ka'l xhkut jq'ab' b'ix nya'tx tzan qox tuky'i kykab'il jq'ab' tuj te luwar aj ja' te xhcho'nal k'onti'l nmankun, aj ja' te nim q'aq' ni k'onti'l nqex tzaj' ⁴⁴b'ix aj ja' ateqex kye xhchuq' aj k'onti'l nkyenaj sinoke ax tzi ateqex lo'ol kye anim aj ateqex tuj q'aq'.^k ⁴⁵B'ix qa tzan tpaj te etoq nkxk'ulun jun nya'tx galan, mejor intel etx'emu'. Mas galan tzan qox tuj ka'l xhkut qox b'ix nya'tx tzan qox tuky'i kykab'il qox tuj te luwar aj ja' te xhcho'nal k'onti'l nmankun^l ⁴⁶b'ix aj ja' ateqex kye xhchuq' aj k'onti'l nkyenaj sinoke ax tzi ateqex lo'ol kye anim aj ateqex tuj q'aq'.^m ⁴⁷B'ix qa tzan tpaj te tb'aq' ewitz nkxk'ulun jun nya'tx galan, mejor intetz etin tzan k'on ek'ulun nya'tx galan. Mas galan tzan qox tuj ka'l moy a'o' b'ix nya'tx tzan qox tuky'i kykab'il qwitz tuj te luwar aj ja' te xhcho'nal k'onti'l nmankunⁿ ⁴⁸aj ja' ateqex kye xhchuq' aj k'onti'l nkyenaj sinoke ax tzi ateqex lo'ol kye anim aj ateqex tuj q'aq'.^o ⁴⁹Komo owokel si' q'aq' kyi'lj kyaqil xjal iktza' atz'an n'ok si' ti'lj kyaqil qoyej q'apo' te Qtata Dios [aj telponx pawankaj te tetz].^p ⁵⁰Galan te atz'an per qa ojetq tz'el tq'ab' ɣitza' owokel k'ak'j junky'elky?^q [iNlay!] Astilji mejor insten te atz'an etilj aj n'el pawan te etetz te Qtata Dios b'ix se eten waq galan exolx.»

^h 9:40 Mat 12:30; Luks 11:23 ⁱ 9:41 Mat 10:42 ^j 9:43 Mat 5:30 ^k 9:44 Kye tz'ib'on oqtxi', atqet k'onti'l oqet ktz'ib'a' ja taqan ntzani. ^l 9:45 Mat 18:8 ^m 9:46 Intqet awe'e' te aj nyolin ti'lj te 9:44. ⁿ 9:47 Mat 5:29 ^o 9:48 Isa 66:24 ^p 9:49 Ax: "n'ok si' tatz'b'il tuky'i q'aq'"; Lev 2:13 nyolin atgan tuq atz'an kyito' ti'lj kyoyej kye xjal te Dios tzan tok en pawankaj te Dios, b'ix 1Xhp 1:7 b'ix 1Kor 3:13 nkyeyolin te q'aq' telponx iktza' te xhcho'nal aj n'ok qi'lj tzan tok saq qanim; 1Xhp 4:1-2. ^q 9:50 Ax: insten atz'an etilj; Mat 5:13; Luks 14:34-35.

Aj Tyolin Jesus Tzan K'on Tqet Kypawa' Kyib' Jun Ichan Tuky'i Txu'jel
Mat 19:1-12; Luks 16:18

10 ¹Bwen, yaji te Jesus kyuky'i kye txnaq'atz e'ex tzi' b'ix exik tuj tkwentil Judey b'ix ejunxla'in te Jordan A'. Yaji ky'ila'l xjal owok kchimo' kyib' ti'l b'ix komo iktza'xkix tuq tetz modin, eb'ajxik txnaq'tza'.

²Yaji eb'ajpon txq'an aj b'uch'uj Parisey b'ix kygan tuq tzan tqet kyeq'i'l. Ntons oxik kyqani' te Jesus ikxjani: «¿Nyolin pe' tuj te kawb'il qa b'a'n tzan taj tlajo' jun ichan txu'jel qatzun nya'txji?» ³Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «¿Tidi' okaj tq'uma' Moisés?» ⁴Ntons owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «Te Moisés okaj tq'uma', jun ichan b'a'n tzan tqet tk'ulu' jun tu'jal tb'ay b'ix yaji tzan taj tlajo' te txu'jel.» ⁵Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Te Moisés okaj tq'uma' ikxji tzan stz'akal ewi'.^t ⁶Per aj tqet tk'ulu' Dios kyaqil tb'ay, tetz oqet tk'ulu' ichan tuky'i xuj.^u ⁷Astilji te ichan okajel tsi' stat tuky'i tnan tzan tok junan tuky'i txu'jel. ⁸Ikxji okye'okel iktza' jun xjal; nya'tx kab'e' sinoke iktza'xkix cha jun.^v ⁹Astilji komo Dios ojetq tz'ok junb'en te kyetz, k'onti'l tzan tqet kypawa' kyib'.»

¹⁰Ntons ya ma kye'ox tuj jun jay, kye txnaq'atz oxik kyqani' junky'el te Jesus tidi' telponx aj oxik tyoli' kye aj b'uch'uj Parisey. ¹¹Yaji tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Qa jun ichan owajel tlajo' txu'jel b'ix yaji owokel junan tuky'i junky, ikxji cha nk'ajajin. ¹²Ax qa jun xuj okajel tkola' tichmil b'ix yaji owokel junan tuky'i junky, ax ikxji cha nk'ajajin.»^w

Aj Tyolin Jesus Ab'le' Okyekajel Tuj Tq'ab' Dios
Mat 19:13-15; Luks 18:15-17

¹³Kye xjal ntzaj tuq kyin kye kyk'wa'al twitz Jesus tzan tuq tqet tsi' tq'ab' kyajsik tzan kyqet tky'iwla'. Per kye txnaq'atz nkyexik tuq kymiyo' kye xjal. ¹⁴Ya ma tz'ok ten ikxji, te Jesus k'onti'l oqet tuj twitz, ojaw q'ojlik b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Tzoqpij waq tzan kyul kye k'wa'l wuky'i'l b'ix k'on kyexik emiyo', tzan tpaj kye xjal iktza' ja k'wa'lni [aj nkyechalaj wi'l] okyekajel tuj tq'ab' te Qtata Dios. ¹⁵Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, ab'l aj nlay tk'amoj tzan tkaj tuj tq'ab' te Qtata Dios, iktza' kye ja k'wa'l ma kyk'amojni, ntons aj xjalji nlay kaj tuj tq'ab' te Qtata Dios.»^x ¹⁶Te Jesus nkyejaw tuq xhchele' kye k'wa'l b'ix yaji nqet tuq tsi' tq'ab' kyajsik tzan kyqet tky'iwla'.

^r 10:1 Capernaúm; Mak 9:33. ^s 10:4 Deu 24:1-4; Mat 5:31 ^t 10:5 Te Qtata Dios okaj tq'uma' te Moisés ikx nyolin tuj Deu 24:1 tzan tqet stz'ib'a' aj nstzoqpi' te Qtata Dios kyuky'i kye xjal anke nya'tx a tuq tetz tganji tzan kyk'ulun kye xjal. Nya'tx a te Moisés at tpaj sinoke ikx okaj tq'uma' te Qtata Dios tzan tpaj kye xjal k'onti'l n'ox tuq tuj kywi'.
^u 10:6 Gén 1:27; 5:2 ^v 10:8 Gén 2:24 ^w 10:12 Mat 5:32; 1Kor 7:10-11 ^x 10:15 Mat 18:3

Aj Tyolin Jesus Kyi'j Kye Aj Cha Atok Kyk'u'j Ti'j Kyq'inomal
Mat 19:16-30; Luks 18:18-30

¹⁷Aj ikja'n tuq tex te Jesus tzi, jun xjal otzaj karedin b'ix oqet mejlet twitz, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon, yatz galan xjal a'ich. Ngan tzan txik nqani' yatz çtidi' presis tzan tqet nk'ulu' tzan wanq'in te jun-ele'x?» ¹⁸Te Jesus oxik tq'uma': «çTistil ntzaj aq'uma' wetz qa galan xjal a'in? A'ox te Qtata Dios galan. ¹⁹Yatz aweb'enky te aj okaj tq'uma' te Qtata Dios oqtxi' tzan k'on jkansan xjal,^y b'ix tzan k'on jk'ajajin,^z b'ix tzan k'on qelq'an,^a b'ix tzan k'on tjaw qnik'o' kyi'j xjal,^b b'ix tzan k'on tz'el qin tidi' te junky, b'ix ax tzan kyqet qlima' qtat tuky'i qnan.» ²⁰Yaji te xjal oxik tq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon, wetz owaq'ik tqet woksla' kyaqil nini atx aj man tuq nekitin b'ix eq'i'x witz'a' ajna'l.» ²¹Yaji te Jesus owok te'e' te xjal b'ix ochalaj ti'j, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Cha a'ox junky tidi' npaltin te yatz. ^dPax, k'ayix kyaqil aj ti'chq yatz b'ix yaji oxel' awoye' te twib'en kye meb'a' xjal b'ix yaji owokelnoj mas aq'inomal tuj ka'j. Yaji b'a'n tzan atzaj b'ix pawok lapet wi'j.» ²²Ntons ya ma tz'ok xhcha'o' te xjal ikxji, owaj b'an nb'isun tzan tpaj tetz nim tuq tq'inomal. ²³Yaji te Jesus exik te'e' kye txnaq'atz b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Kye aj q'inon xjal kwest tzan tkaj kyq'apo' kyib' tuj tq'ab' Qtata Dios.»

²⁴Yatzun kye txnaq'atz, aj tok kcha'o' ikxji, kyetz oje kyelab'an. Yaji te Jesus oxik tq'uma' junky'el ikxjani: «Nk'wa'al,^e oxel' nq'uma' etetz, kye aj q'inon xjal kwest tzan tkaj kyq'apo' kyib' tuj tq'ab' Qtata Dios. ²⁵Jun kway kamey nlay b'antik tox tuj jun xhchutil akuxh; ax ikxji kye q'inon nlay b'antik kykaj tuj tq'ab' te Qtata Dios [tzan tpaj kyq'inomal].»

²⁶Ntons kye txnaq'atz eb'ajlab'an mas. E'okten yoliyon kyib'kyib'x ikxjani: «çAb'l jun te qetz b'a'n tzan tkolon tib'x?» ²⁷Ntons te Jesus exik te'e' b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Te ja ntzani nlay b'antik tzan kye xjal; yatzun te Qtata Dios b'a'n tzan tb'antik titza', komo tetz kyaqil b'a'n tzan tb'antik titza'!» ²⁸Yaji te Xhpe'y oxik tq'uma' ikxjani: «Qetza oje kaj qswa'na kyaqil ti'chq qetza tzan qok lapetna awi'j.» ²⁹Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Oxel' nq'uma' etetz te b'an'ax, ab'lchaq xjal aj okajel tsi' tjay, qa terman ichan qatzun terman xuj qatzun stat tuky'i nnan b'ix kye tk'wa'al qa xtx'o'otx'l'ji, qa okajel tsi' kyaqil nini tzan npaj wetz qatzun tzan tpaj te tpakb'alil galan titza' te Qtata Dios nkolon qil',^f ³⁰yaji tetz

^y 10:19 Exo 20:14; Deu 5:18 ^z 10:19 Exo 20:13; Deu 5:17 ^a 10:19 Exo 20:15; Deu 5:19

^b 10:19 Exo 20:16; Deu 5:20 ^c 10:19 Exo 20:12; Deu 5:16 ^d 10:21 Te ntzani nya'tx junky kawb'il aj npaltin tuq tuj te Tu'jal Dios aj Oqtxi' U'j sinoke oxik tq'uma' te ja xjal ntzani tzan tpaj owel tniky' te Jesus ti'j te xjal nya'tx dispwest tuq tzan tkaj tkola' tq'inomal tzan tok lapet ti'j Jesus. Tok awen titza' nnab'lin te Sakey tuj Luks 19:8. ^e 10:24 Telpox "a'ix aj man n'exnaq'tza' etib'." ^f 10:29 Nya'tx telpox tzan kyel qik'o' kye aj tuj qjay sinoke tzan tqet qgani' te Qtata Dios mas nim kywitz kye aj tuj qjay; intqet awen 1Tim 5:8.

itz'ojx otk'amo'tz mas twitz aj at tuq te tetz tb'ay. Otk'amo'tz ky'ila'j tjay, ky'ila'j terman ichan b'ix terman xuj, ky'ila'j xjal iktza' tnan qa iktza' tk'wa'al b'ix ax mas nim xtx'o'otx'. Per ax oky'el nya'tx galan ti'j kyitza' kye xjal aj nkyeq'ojin ti'j te Qtata Dios, per yatzun oj tponaj ja twitz tx'o'tx'ni owanq'iyon te jun-ele'x tuky'i te Qtat. ³¹Ky'ila'j kye aj tb'ay ajna'l okye'okel tmankb'il, b'ix kye aj tmankb'il okye'okel tb'ay.»^g

Aj Txik Tq'uma' Jesus Te Aj Oky'el Tuq Ti'j Tetz Tuj Amaq' Jerusalen
Mat 20:17-19; Mak 8:31; 9:9,31; Luks 18:31-34

³²Ntons te Jesus kyuky'i kye txnaq'atz ikja'n tuq kxik jawnaq Jerusalen b'ix te Jesus tb'ayon kywitz. Kye txnaq'atz nkyelab'an tuq b'ix kye aj lapike' tuq kyil'j nkyexob' tuq. Ntons te Jesus e'ok xhchimo' kye kykab'lajujil txnaq'atz b'ix oxik tq'uma' kyetz tidi' oky'el tuq ti'j, oxik tq'uma' ikxjani: ³³«Ikja'n qxik Jerusalen b'ix cha'oj qpon tzi, [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] okyinxel' q'apo' tuj kyq'ab' kye pal aj nim kyajwalil b'ix tuj kyq'ab' kye xnaq'tzal Kawb'il. Kyetz oxel' kyq'uma' tzan nqet kansa' b'ix yaji okyinxel' kyq'apo' tuj kyq'ab' kye k'ulul mandad aj nya'tx qxjalil aj k'onti'l nkye'okslan te Qtata Dios. ³⁴B'ix kyetz okyin'okel kxmayi' b'ix okyin'okel ktzub'a' b'ix okyinqtel kyjub'cha' b'ix yaji okyinqtel kykansa'. Per wetz tuj toxi'n q'ij nkamiklen okyinjowel anq'in junky'el.»

Aj Tyolin Jesus Tzan Kxik Qna'o' Txq'anky Qerman
Mat 20:20-28

³⁵Yaji te Jacobo^h tuky'i Wa'nch (a'e' tk'ajol Sebedey), kyetz e'ok laq'chet ti'j Jesus, b'ix oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Xnaq'tzon, qgana tzan tqet ak'ulu' te aj oxel' jqani'na yatz.» ³⁶Yaji te Jesus oxik tq'uma': «¿Tidi' egan tzan tqet nk'ulu'?» ³⁷Ntons kyetz oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Cha'oj ajakon tuj awit'lel, qgana tzan jqetena jun te qetza tuj ab'anq'ab' b'ix junky tuj asurt.» ³⁸Te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Etetz k'onti'l n'el eniky' tidi' n'eqani'. ¿Nqet pe' eb'isu' qa etipa'tz te xhcho'nal iktza' wetz owokel wen?»ⁱ ³⁹«O!» kyekyi. «¡Oqipa'tzna!» Yaji kyi tetz ikxjani: «B'an'ax owokel eten twitz te xhcho'nal iktza' wetz owokel wen.»^j ⁴⁰Per nya'tx a'in wetz e'el tetz tzan eqet wit'let tuj nb'anq'ab' b'ix tuj nsurt, sinoke kye nini kye aj oje kye'el joyo'»

⁴¹Ntons ya ma tz'ok kcha'o' kye lajucky txnaq'atz, kyetz ejaw q'ojlik ti'j te Wa'nch b'ix te Jacobo.^k ⁴²Ntons te Jesus eb'ajtzaj tuk'le' kkyaqil b'ix

^g 10:31 Mat 20:16; Luks 13:30 ^h 10:35 Ax: Chaw. ⁱ 10:38 Telponx, “¿B'a'n pe' tzan etuk'an te uk'b'il aj oxel' wuk'a'?” Tok awen Mak 14:36; Luks 12:50. ^j 10:39 Telponx, “Te uk'b'il aj wetz oxel' wuk'a' ax oxel' etuk'a' b'ix te a' aj ojowel si' nwi' ax ojowel si' ewi'.”

^k 10:41 Ax: Chaw.

oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Etetz eteb'en, kxol kye aj k'onti'l nkye'okslan te Qtata Dios, kye aj k'ulul mandad b'ix kye aj tlimaqaal-e', kyetz nkyek'ulul mandad b'an jwert kyi'j kye kxjalilx. ⁴³Yatzun exol etetz, k'on ek'uluj ikxji' sinoke ab'l jun aj tgan tzan tok nim tajwalil exol etetz, a tgan tzan taq'unan kye txq'ankey. ⁴⁴B'ix ab'l jun etetz aj tgan tzan tok te tb'ay ewitz, a tgan tzan taq'unan kye txq'ankey iktza' jun aj cha mosi' tzan junky,^m ⁴⁵iktza'x [wetz] te Ichán Aj Tk'wa'al Dios [a'in], k'onti'l in'ul tzan tok k'ulu' kyaqil te wetz, sinoke in'ul tzan kxik nna'o' kye xjal b'ix tzan txik nq'apo' wib' tzan nkamik te kky'ixel tzan kykolet ky'ila'j te kyetz.»

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Moy Tuj Amaq' Jeriko

Mat 20:29-34; Luks 18:35-43

⁴⁶Bwen, yaji eb'ajpon tuj amaq' Jeriko. Aj ikja'n tuq kyex te Jesus kyuky'i txnaq'atz, lapike' tuq ky'ila'j xjal kyi'j. Ntons tuj b'ey atqet tuq jun xjal moy b'ix limosner, Bartimey tuq tb'i, tetz stat Timey. Te Bartimey tetz wit'liqet tuq tzi. ⁴⁷Ya ma xik xhcha'o' a tuq te Jesus aj Nasaret ikja'n tky'ik tzi, tetz ojaw siky'in kongan ikxjani: «Jesus aj tijajil Dawid a'ich,ⁿ intok lo'et ch'in ak'ul'j wi'j.» ⁴⁸Ky'ila'j xjal nkyemiyon tuq ti'j tzan k'on tsiky'in, per yatzun tetz mas tuq njaw siky'in kongan, nxik tuq tq'uma': «Tijajil Dawid a'ich, intok lo'et ch'in ak'ul'j wi'j.» ⁴⁹Ntons yaji te Jesus owa'let b'ix oxik tq'uma' kye xjal ikxjani: «Instzaj etuk'le'» Ntons otzaj kyuk'le' b'ix oxik kyq'uma' ikxjani: «¡Nimsaj ak'ul'j! ¡Pajaw wa'let! ¡Tetz nchtuk'le' a'ich!» ⁵⁰Ntons te moy okaj txon te txox'w b'ix ojaw wa'let toqwen tzan tpon twitz Jesus. ⁵¹Yaji te Jesus oxik xhcha'o' tetz: «¿Tidi' agán tzan tok nk'ulu' awi'j?» Te moy oxik tq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon, ngan tzan tb'antik nka'yin.» ⁵²Yaji te Jesus oxik tq'uma': «B'a'n tzan awaj; ma'tx chb'antik tzan tpaj ma tz'ok wit'let ak'ul'j wi'j.» B'eyxnajji te xjal ob'antik tka'yin b'ix owok lapet ti'j Jesus.

Aj Tpon Jesus Tuj Amaq' Jerusalem

Mat 21:1-11; Luks 19:28-40; Wnch 12:12-19

11 ¹Ntons aj ch'inky tuq kypon tuj amaq' Jerusalem, qaynin ti'j te Betfaje b'ix te Betany, [kab'e' aldey] txe' te witz Olib, b'ix yaji te Jesus exik tlajo' kab'e' txnaq'atz, ²oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pex waq tuj aj aldey aj nxik qen junxla' txini b'ix cha'oj epon tzi, owokel noj ewitz jun nin tal bur k'alo' b'ix mina' tiqan xjal ni jun-el. Owelal epuju' b'ix otzajel etin. ³Qa at ab'l otzajel cha'on etetz tistil n'el epuju' etetz oxel eq'uma'. “Te Qajawil owokeyon titza' per owajetz tswa' luwew tzanikixi'.”»

¹ 10:43 Luks 22:25-26 ^m 10:44 Mat 23:11; Mak 9:35; Luks 22:26 ⁿ 10:47 Te moy owok tq'uma' “Tk'wa'al Dawid” tzan tpaj owel tuj twitz jun koloyon kyi'j iktza' Dawid, aj kyijajil oqtxi' aj okolon kyi'j kyaqil aj Israel; Mat 1:1,6,16.

⁴Ntons kyetz eb'ajxik b'ix owoknoj te tal bur kywitz, b'ix k'alo' twitz jun lamel tuj b'ey b'ix owel kypuju'. ⁵Akyequet tuq junjun xjal tzi b'ix oxik kyq'uma' ikxjani: «¿Tistil n'el epuju' te tal burni?» ⁶Ntons kyetz owaj ktzaq'b'e' iktza'x txiklen tq'uma' te Jesus b'ix ikxji kye xjal oktozopij tzan txik kyin.

⁷Ntons, opon kyin te bur twitz Jesus, ojax ksi' kye kyq'anaq tajsik te jun txpatxi'l, b'ix te Jesus ojaw iqa'. ⁸Ky'ila'l xjal oqet ksi' ktso'w tuj tb'ey b'ix junjunky oxik ksako' txaq tze' tuj tb'ey.⁹ ⁹Kyaqil kye xjal aj tb'ayome' tuq twitz b'ix kye aj lapike' tuq ti'l nkyechalajsan tuq ti'l, nkyesiky'in tuq ikxjani: «¡Hosana! ¡¡Galanxwit te aj ma'tx tzul kolol qetz!¡¡» ¹⁰¡Galanxwit ky'ik ti'l te aj tzul te tlajen Qajawil!¹⁰ ¹⁰¡Galanxwit tz'el te tajwalil te qijajil Dawid, te tajwalil aj owokel junky'el!' ¹¹¡Hosana! ¡Intqet jiq'b'a'xwit te Qtata Dios aj atjax tuj ka'j!¡»

¹¹Ntons ikxji owox te Jesus tuj amaq' Jerusalen b'ix tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios. B'ix ya ma tz'ok ten titza' atqet tuq kyaqil, komo qale'ky tuq, owex b'ix oxik Betany kyuky'i kye kykab'lajujil txnaq'atz.

Aj Stzaj Tqanb'e' Jesus Tajsik Jun Wi' Igos

Mat 21:18-19

¹²Bwen, tuj junky iwitq aj kyetz tuj Betany, te Jesus otzaj'el tk'u'j. ¹³Yaji oxik ten jun wi' igos at tuq txaq, oxik laq'chet qaynin e'el qa at tuq twitz. Opon qaynin b'ix oxik ten k'onti'l tuq twitz, komo nya'tx tuq tyemp tetz. ¹⁴Ntons te Jesus oxik tq'uma' tyol ti'l te tze' ikxjani: «Nijunwt xjal nlay xik lo'onky te awitz ajna'l.» Ntons, kye txnaq'atz okcha'oj.

Aj Kyex Tlajo' Jesus Kye K'ayiyon Tuj Te Nin Jay Nab'il Qtata Dios

Mat 21:12-17; Luks 19:45-48; Wnch 2:13-22

¹⁵Ntons, yaji aj kypon Jerusalen e'ox tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios. B'ix te Jesus owaq'ik tzan kyetz tlajo' kye aj nkyek'ayin b'ix kye aj nkyeloq'on tuq tzi b'ix eb'ajjaw tpoxx'a' kymes kye aj nkyeb'ajky'lexb'en tuq tmin b'ix ax eb'ajjaw tpoxx'a' kybank kye aj nkyek'ayin tuq palom. ¹⁶Yaji k'onti'l ostzoqpij tzan k'on tky'ik nijunwt tuky'i iqtz tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios. ¹⁷B'ix oxik tq'uma' kye xjal ikxjani: «Tz'ib'ankaj tuj te Tu'jal Dios ikxjani: “Wetz njay owokeyon kye kyaqil amaq' tzan kyox xnaq'tzon tuj.” [Ikxji nyolin te Tu'jal Dios], per yatzun etetz ma'tx ek'uluj tzan token etitza' iktza' kyjay eleq'!»^s

^o 11:8 Ikxjani kymod kyetz tzan kyk'amon jun xjal nim tajwalil tuj kyamaq'. ^p 11:9 Te yol “Hosana” atqet n'oken tuq kyitza' iktza' “¡Galanxwit te aj ma tzul kolol qetz!” tuj qyol, b'ix ax atqet telponx tuq iktza' “¡Galan te Qtata Dios tuj ka'j!” Sal 118:25.

^q 11:9 Sal 118:26 ^r 11:10 Oqet kyyoli’ “tjajil Dawid” tzan tpaj kyetz tuj kynab'l te Jesus ma' tuq tz'ok k'ulul mandad iktza'x tkajlen q'uma' tuq tzan Dios oqtxi', iktza' te rey Dawid ok'ulun mandad oqtxi' b'ix iktza'x tetz okolon kyil' kye xjal; 2Sa 7:1-17. ^s 11:17 Telponx, “oje tz'ok etitza' jun kyjul eleq'”; Isa 56:7; Jer 7:11.

¹⁸Ntons yatzun kye pal aj nim kyajwalil, kyuky'i kye xnaq'tzal Kawb'il, kyetz owok kcha'o' nyolin tuq ikxji b'ix oqet kykawla' kyib' titza' tuq oqtel kykansa' tzan tpaj nkyexob' tuq ti'j tzan tpaj kyaqil kye xjal b'an nkyechalaj tuq ti'j te aj ntq'uma'.^t

¹⁹Yaji, aj qok qale', ntons te Jesus omeltz'jik Betany junky'elky kyuky'i kye txnaq'atz.

Aj Tyolin Jesus Tzan Kyqet Qnajsa' Kye Aj Nkyek'ulun Nya'tx Galan Qi'j
Mat 21:19-22

²⁰Ntons tuj junky iwitz q'eqo' eky'ikky aj ja' tuq atqet te wi' igos b'ix owok kyen ojetq tuq jaw ky'ixwik kyaqil tucky'ix tlok'. ²¹Te Xhpe'y otzaj tiktz'an tuj tanim aj oxik tq'uma' te Jesus ti'j te tze', b'ix oxik tq'uma' tetz te Jesus ikxjani: «Xnaq'tzon, intxik awen te tze' aj otzaj aqanb'e' tajsik iwini. jAjna'l ma'tx jaw ky'ixwik!»

²²Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Etetz intok wit'let ek'u'j ti'j Dios. ²³Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, ab'l aj oxel' tq'uma' te ja witzni, “Pawel tzi b'ix intxik axo'o'tz awib' tuj a',” qa te xjal k'onti'l nna'non tanim sinoke wit'likok tk'u'j ti'j te Qtata Dios qa ikxji ob'antel, ntons ikxjikix oky'el. ²⁴Astilji oxel' nq'uma' etetz, cha'oj txik eqani' jun tidi' tucky'i Dios, intok wit'let ek'u'j iktza' ojetq ek'amoj; yaji ek'amo'tz.” ²⁵Qa man tuq nkxxnaq'tzan tucky'i Qtata Dios oj stzaj tiktz'an tuj etanim jun xjal aj ojetq tk'uluj nya'tx galan eti'j, ntons intqet enajsaj waq; ikxji ax onajsletel te echoj etetz tzan Qtata Dios aj atjax tuj ka'j. ²⁶Per qa etetz nlay enajsaj ntons ax ikxji ax nlay najslet te echoj tzan Qtata Dios aj atjax tuj ka'j.»^v

Titza' Owaj Stzaq'b'e' Jesus Kye K'ulul Mandad Tuj Te
Nin Jay Nab'il Qtata Dios
Mat 21:23-27; Luks 20:1-8

²⁷Ntons yaji te Jesus kyuky'i kye txnaq'atz eb'ajpon junky'elky Jerusalen. Aj man tuq nkyeb'et tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, e'ok laq'chet kyil'j kye pal aj nim kyajwalil kyuky'i kye xnaq'tzal Kawb'il b'ix txq'anky kywitzale' nim kyajwalil kxol kye aj tijajil Israel. ²⁸Oxik kyq'uma' kyetz te Jesus ikxjani: «¿Tidi' awajwalil tzan ak'ulun ti'chq tzani? ¿Ab'l oxik sin te awajwalil tzan ak'ulun ti'chq tzani?» ²⁹Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ax wetz oxel' nqani' etetz, b'ix qa otzajel eq'uma' aj oxel' nqani', yaji oxel' nq'uma' ab'l otzaj sin wetz wajwalil. ³⁰Ntons, instzaj eq'uma' ¿ab'l otzaj lajon te Wa'nch swal a' kywi' xjal, Qtata Dios pe' otzaj lajon tetz qatzun xjalji?» ³¹Ntons oqet kykawla' kyib'kyib'x ikxjani: «¿Titza' owajel qtzag'b'e'? Qa oxel' jq'uma', “Dios otzaj lajon tetz,” ntons otzajel tq'uma', “¿Tistil k'onti'l oxik etoksla?” ³²B'ix

^t 11:18 Ax: kye pal nkyek'ulun ganar ti'j te k'ayjelj. ^u 11:24 Mat 17:20; 21:22; 1Kor 13:2

^v 11:26 Mat 6:14-15

nlay b'antik tzan txik jq'uma' qa xjal otzaj lajon tetz.» Nkyeyolin tuq ikxji tzan tpaj nkyexob' tuq kywitz kye xjal, komo kye xjal tuj kynab'l te Wa'nch b'an'ax jun aj yolil tyol Dios tuq. ³³Astilji oxik kyq'uma' te Jesus ikxjani: «jJe'ky! Qetza k'onti'l qeb'ena.» Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ntons ax wetz nlay xik nq'uma' ab'l otzaj sin wajwalil tzan tqet nk'ulu' ja ntzani.»

Te Yek'b'il Kyi'j Kye Aq'unayon Aj Nya'tx Galan Kyemodin

Mat 21:33-46; Luks 20:9-19

12 ¹Yaji te Jesus owaq'ik tzan tyolin kyuky'i'l tuky'i yek'b'il, oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ntons at tuq jun xjal, oqet tawa' jun pedas ttx'o'otx' tuky'i lob'j ub.» Oqet tk'ulu' jun nim pe'on byenech ti'j b'ix oqet tk'ulu' jun jul te xajb'il te lob'j ub b'ix ojaw tk'ulu' jun txb'uqb'il nim twa'lkal. Yaji oxik tswa' te ttx'o'otx' majenj kyuky'i txq'an xjal b'ix yaji tetz oxik laq'chik. ²Yatzun ma pon tyemp tzan tjaw te lob'j ub b'ix komo tetz laq'chik tuq at, oxik tlajo' jun tmos tzan txik tk'amo'tz tuq te txq'an lob'j ub te ta'al ttx'o'otx'. ³Per kye majenayon cha oqet ktzyu', b'ix oqet kyb'uju' b'ix owaj kylajo' tjay, k'onti'l oxik ksi' ch'inwt ta'al te tx'o'tx'. ⁴Ntons yaji te tajaw oxik tlajo' junky tmos, per yatzun kye majenayon, kyetz oqet kyok'onsa' ti'j twi' b'ix owok kyyaso'. ⁵Yaji te tajaw oxik tlajo' junky taq'unon per yatzun kye majenayon, kyetz oqet kykansa' te aj mosjji. Yaji ky'ila'j-elky te tajaw oxik tlajo' txq'anky tmos per junjun eb'ajqet kansa' b'ix junjunky eb'ajqet b'uju'. ⁶Yaji te tajaw k'onti'l tuq junky taq'unon, a'ox tuq jun tk'ajol b'ix gani' tuq nim titza'. Ntons oqet tb'isu' ikxjani: “Te nk'ajol oqtel kyoksla' tzan tpaj nk'ajol.” ⁷Per yatzun kye majenayon, aj txik kye'e' te tk'ajol, oqet kykawla' kyib'kyib'x ikxjani: “Te aj nini, aji owetzayon te tx'o'tx' kyaqil. Mejor intqet jkansa' tzan jkaj tajaw te tx'o'tx' kyaqil,” kyekyi. ⁸Ntons oqet ktzyu' b'ix oqet kykansa' b'ix yaji owex kxo'o' ti'jx te pe'on. ⁹Ntons ɿtidi' oqtel tk'ulu' te tajaw tx'o'tx'? Tetz opoyon b'ix okyeqtel tkansa' kye majenayon. Yaji oxel' tswa' ttx'o'otx' majenj kyuky'i txq'anky xjal. ¹⁰Mina' petzun tjaw ete'e' tuj Tu'ljal Dios aj ja' nyolin ikxjani: “Te ab'j aj owel kyik'o' kye k'ulul jay tb'ay, oje tz'oken ajna'l te twit'lel te eskin. ¹¹A te Qajawil oqet k'ulun te ntzani b'ix n'el tuj qwitz b'an galan.”»^x

¹²Yaji [kye aj at nim kyajwalil tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios], kyetz kygan tuq tzan tjaw ktzyu', tzan tpaj owel kyniky' te yek'b'il nyolin tuq kyi'j kyetz. Per k'onti'l okynimsaj kyk'u'j tzan tjaw ktzyu' tzan tpaj nkyexob' tuq kywitz kye xjal, ntons okaj ksi' b'ix e'aj.

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Chojenj

Mat 22:15-22; Luks 20:20-26

¹³Ntons oxik kylajo' junjun aj b'uch'uj Parisey b'ix junjun tmulon te k'ulul mandad aj Eródes tzan kyyolin tuky'i Jesus tzan tqet tuq kyeq'i' ti'j

tuky'i tyolx. ¹⁴Eb'ajpon tuky'i'l b'ix oxik kcha'o' tetz ikxjani: «Xnaq'tzon, qetza qeb'ena yatx jun chyolin b'ix k'onti'l nchk'ulun jun tidi' cha a'ox tzan akaj galan tuj kywitz txq'anqy, tzan tpaj k'onti'l n'ok asi' anab'l ti'j jun xjal titza' tok ka'yin ti'j b'ix nxikkix axnaq'tza' tuj tume'l iktza' te Qtata Dios tgan. Ntons, ¿titza' atz tuj anab'l, b'a'n pe' tuky'i te Kawb'il tzan txik qchojo' chojenj' te twitzale' k'ulul mandad^z qatzun nya'txji?»^a

¹⁵Yatzun te Jesus ya ma tz'el tniky' ti'j kyla'jul, oxik tq'uma' ikxjani: «¿Tistil egan tzan nqet eteq'i'? Instzaj esi' jun tmin^b tzan tok qen.»
¹⁶Ntons oxik ksi' jun tmin, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «¿Ab'l qitzb'alil atok twitz ja tminni, b'ix tidi' nyolin ti'j?» Ntons kyetz owaj ktzaq'b'e': «Te titzb'alil te César b'ix tb'i nyolin ti'j.»
¹⁷Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ntons intxik esi' te César te aj te tetz b'ix intxik esi' te Qtata Dios te aj te Qtata Dios.» Ntons kyetz oje kyelab'an titza' owajtz tq'uma'.

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Oj Qjaw Anq'in

Mat 22:23-33; Luks 20:27-40

¹⁸Ntons eb'ajpon tuky'i Jesus txq'an xjal aj b'uch'uj Sadusey, kyetz k'onti'l tuq nkyoksla' qa oqojawel anq'in.^c Ntons oxik kyq'uma' te Jesus ikxjani: ¹⁹«Xnaq'tzon, te Moisés okaj stz'ib'a' qa jun ichan okamel b'ix k'onti'l jun tk'wa'al okajel ti'j te txu'jel, ntons te txu'jel b'a'n tzan tok junan tuky'i jun titz'in te ichan tzan tkaj tijajil.^d ²⁰Ntons, ate' tuq wuq ichan kyerman kyib'. Yatzun te tb'ay ermanj owok junan b'ix mina' tuq tk'wa'lin, tkamik. ²¹Yaji te tkab'i' ermanj owok junan tuky'i te tixna'. Yaji ax tetz okamik b'ix mina' tuq tk'wa'lin. Yaji ax ikxji oky'ik ti'j te toxi' ermanj. ²²Yaji ikxji oky'ik kyil'j kyaqil kye txq'anqy ermanj. Yaji okamik te xuj. ²³Ntons, qa b'an'ax oqojawel anq'in, ¿ab'l jun te kyetz ojawel xujelan te xuj [oj qjaw anq'in]? Komo kywuqil e'ok junan tuky'i te xuj.»^e

²⁴Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Etetz nya'tx tume'l nkxyolin tzan tpaj k'onti'l n'el eniky' ti'j te Tu'jal Dios b'ix k'onti'l n'etoksla' qa te Qtata Dios at tajwalil tzan tb'antik ti'chq titza'. ²⁵Komo kye anim cha'oj kyjaw anq'in, kyetz nlay kye'ok junan tzan tpaj okye'okel iktza' ángel tuj ka'j [kyetz k'onti'l nkye'ok junan]. ²⁶Yatzun kyil'j kye anim qa okyejawel anq'in, ¿mina' petzun tjaw ete'e' aj ja' oqet stz'ib'a' te Moisés oqtxi' aj ja' nyolin ti'j te ky'i'x? Komo aj tjaw kanet te Qtata Dios twitz, tetz oxik tq'uma' tuky'i Moisés ikxjani: “Wetz a'in te Dios aj intzaj tna'o' te Abran

y **12:14** Ax: ornat. z **12:14** Ax: César. Ikxji kyb'i kyaqil kye aj Romaj nkyek'ulun mandad tuq. a **12:14** Qatzun otq'uma'tz tuq qa b'a'n, kye xjal okyeq'o'jiyon tuq ti'j tzan tpaj kyetz k'on kyan tuq chojon te ornat. Qatzun otq'uma'tz tuq qa k'on, ntons ma' tuq xik kyq'uma' te k'ulul mandad tzan tqet tk'ulu' joder naqe jun eleq'. b **12:15** Te tmin jun denary tuq. c **12:18** Kya 23:8 d **12:19** Deu 25:5-10 e **12:23** Oxik kyqani' ikxjani tzan tel kyik'o' te Jesus. Komo te Jesus teb'enky tuq ke oqojawel anq'in b'ix kyetz k'onti'l nkyoksla' ikxji, ntons oxik kchan ikxji tzan tpaj kyetz tuj kynab'l nlay b'antik tuq tzan tajtz stzaq'b'e'.

b'ix te Isak b'ix te Jacob.”^f 27Ntons te Qtata Dios tetz nya'tx a'ox jun Dios kye aj oje kyekamik, sinoke ax Dios kye aj itz'oje'. Ntons etetz nya'tx tume'l nkxyolin.»

Aj Tyolin Jesus Alkyetz Te Aj Mas Presis Tzan Tqet Qoksla'

Mat 22:34-40; Luks 10:25-28

28Yaji otzaj laq'chet jun xnaq'tzal Kawb'il b'ix tetz ncha'on tuq kyi'l aj nkyewululun tuq tuky'i Jesus. Owok ten titza' te Jesus owaj stzaq'b'e' byenech tuj tume'l. Ntons oxik xhcha'o' tetz te Jesus ikxjani: «¿Alkyetz te aj mas presis aj okaj tq'uma' Dios oqtxi' tzan tqet qoksla'?» 29Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Te aj mas presis tzan tqet qoksla' a te aj ja' nyolin, “Instzaj echa'o' waq etetz aj tijajil Israel a'ix, te Etajawil aj Qtata Dios ntzaj ena'o', a'ox tetz Etajawil, 30b'ix intqet egani' te Etajawil aj Qtata Dios ntzaj ena'o', intqet egani' tuky'i jun tk'u'jlal tuj etanim, b'ix tuky'i jun tk'u'jlal tuky'i enab'l, b'ix tuky'i jun tk'u'jlal tuky'i ebalor, b'ix tuky'i jun tk'u'jlal ti'j kyaqil.”^g 31Yatzun te tkab'i' aj mas presis tzan tqet qoksla' a te aj ja' nyolin, “Intqet egani' ab'l etetz iktza' nqet egani' etib'x.”^h Ntons k'onti'l junky Tyol Dios q'umankaj aj mas presis twitz kykab'il ja ntzani.»

32Yaji kyi te xnaq'tzal Kawb'il ikxjani: «Xnaq'tzon, b'an'ax tume'l aj n'ayoli'ni. A'ox jun Dios at b'ix k'onti'l junky' 33b'ix presis tzan tqet qgani' tuky'i jun tk'u'jlal tuj qanim, b'ix tuky'i jun tk'u'jlal tuky'i qnab'l, b'ix tuky'i jun tk'u'jlal tuky'i qbalor, b'ix tuky'i jun tk'u'jlal ti'j kyaqil, b'ix ax tzan kyqet qgani' ab'l qetz iktza' nqet qgani' qib'x. Nini mas presis twitz jun oyej aj nqet tz'e'sa' twitz Qtata Dios b'ix kyaqil qpresent' aj nxik qsi' te tetz.»^k

34Yaji te Jesus owok ten, te xjal nyolin tuq tuky'i jun ttab'l b'an galan. Astilji oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Yatz ch'inky tkaj aq'apo' awib' tuj tq'ab' te Qtata Dios.» Ntons, yaji nijunwt ab'l otnimsaj tk'u'j tzan txik tqani' mas tuky'il.

Aj Tyolin Jesus Ab'l Qijajil Te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'

Mat 22:41-46; Luks 20:41-44

35Yaji te Jesus nkyexik txnaq'tza' tuq kye xjal tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Tistil nkyyoli' kye xnaq'tzal Kawb'il qa te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' tetz jun aj tijajil Dawid?

36Komo te Dawid, aj man tuq nyolin te Txew Dios tuj tanim, oxik tq'uma'

^f 12:26 Exo 3:6 ^g 12:30 Te “qanim” tuj qyol telponx iktza' “corazón” b'ix ax iktza' “alma” tuj kastiy. Telponx te ja ntzani tzan tqet qgani' te Qtata Dios tuky'i jun tk'u'jlal tuky'i qkyaqil a'o'; Deu 6:4-5. ^h 12:31 Lev 19:18; 1Wnch 4:21 ⁱ 12:32 Deu 4:35 ^j 12:33 Ax: kyaqil txakl txkup aj nqet qtz'esa' te jun present te Qtata Dios b'ix kyaqil txq'anky txakl qpresent aj nxik jq'apo' te Qtata Dios. ^k 12:33 Os 6:6

ikxjani: “Te Qtata Dios¹ oxik tq'uma' te Wajawil,^m ‘Paqet wit'let tzani tuj nb'anq'ab' b'ix nk'ulu'tz tzan kyqet kye awajq'oj witzal.’”ⁿ ³⁷Axk te Dawid n'ok tq'uma' “Wajawil.” Ntons, ṭitza' ikxji qa te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' tetz jun tijajil [Dawid]?» Ntons, kyaqil kye xjal nkyecha'on tuq ti'j tuky'i jun chalajb'il.

Aj Txik Tq'uma' Jesus Tzan Tok Ksi' Kynab'l Kyi'j Kye Aj Nim Kyajwalil
Mat 23:1-36; Luks 11:37-54; 20:45-47

³⁸Ax nxik tq'uma' tuq kyetz ikxjani: «Intok esi' waq enab'l kyi'j kye xnaq'tzal Kawb'il aj kygan tzan kyb'et tuky'i kyq'anaq xluj b'ix ax tzan kyok lima' tzan kyaqil xjal plasiyon. ³⁹Kyetz cha'oj kyox kyuj kye jay nab'il Dios, qa cha'oj kyqeten tuj jun ninq'ij, mer kygan kywit'lel aj ja' tzan kyok lima' tzan kyaqil xjal. ⁴⁰Kyetz ax n'el kyin tidi'chq te jun ch'i byud b'ix tuky'i jun kxnaq'tzb'il nim tuj nqet kyyek'u' iktze'xtzun galan-e'. Kyi'j kyetz te Qtata Dios oxel' tsi' mas nim xhcho'nal.»

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Toyej Jun Ch'i Byud Meb'a'
Luks 21:1-4

⁴¹Yaji tetz wit'liqet tuq qaynin twitz te tqatel tmin [tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios] b'ix nka'yin tuq kyi'j kye xjal aj nqex ksi' tuq kytumin. Eb'ajpon ky'ila'j q'inon xjal b'ix kyetz oqex ksi' nim kytumin. ⁴²Yaji ax opon jun ch'i xuj byud b'an meb'a' tuq. Oqex tsi' ch'i kab'e' tmin iktza' twisentab.^o ⁴³Te Jesus aj txik te'e'ji, ntons tetz etzaj tuk'le' kye txnaq'atz b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz oxel' nq'uma' etetz b'anax, te aj ch'i byud meb'a'ni ma'tx qex tsi' mas nim kywitz kye txq'ankey. ⁴⁴Kye txq'ankey ma qex ksi' a'ox te aj nsobrin tuq te kyetz, per te ja ch'i byudni ma'tx qex tsi' kyaqil aj chimo' tuq titza' tuj tmeb'a'ul, kyaqil aj b'a'n tuq tzan token tzan twa'an.»

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Aj Oky'el Twitz Tx'o'tx' Oj Tul Junky'elky
Mat 24:1-28; Luks 21:5-24; 17:22-24

13 ¹Ntons aj man tuq nkye'etz tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios jun txnaq'atz te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon, intjax awen ja nin jayni tb'anil b'ix k'ulu' byenech tuky'i limaq ab'j.» ²Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «N'ok awen yatz titza' k'ulb'en tetz te ja nin jayni, kyaqil oqtel tilan. Nlay kaj ni jun pant tajsik junky.»

³Ntons mas yaj ch'inky, [eb'ajpon] twi' te witz Olib b'ix te Jesus oqet wit'let tzi junxla' twitz te aj nin jayji b'ix apart kywitz kyaqil te Xhpe'y

¹ 12:36 Tuj yol ebrey nyolin “YHWH” aj telponx iktza' “Yawe.” ^m 12:36 Tuj yol ebrey nyolin “Adonay” aj telponx “Qajawil.” ⁿ 12:36 Ax: Paqet wit'let tuj nb'anq'ab' maxkix oj kyok kye awajq'oj kye tojlb'il awoq; Sal 110:1. ^o 12:42 Twi' iktza' jun “kodrant” tuj kytumin kyetz, ax jun “lepta” tb'i tuj kastiy.

tuky'i Jacobo^p tuky'i Wa'nch b'ix tuky'i Lexh, kyetz oxik kcha'o' te Jesus ikxjani: ⁴«[Tat,] instzaj aq'uma' janik'b'a'n ky'ik aj ma tzaj aq'uma' qetzani. ¿Tidi' owokel qen tzan tel qniky' qa ch'inky tuq tky'ik ja ntzani?»

⁵Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Intok esi' waq enab'l byenech tzan k'on eqet eq'l'i' tzan nijunwt. ⁶Komo ky'ila'l' xjal okye'ulel, okyeyolion tuky'i nb'i ikxjani: “A'in wetz aj nkyin'etiyo'” b'ix ikxji kyetz okyeqtel kyeq'l'i' ky'ila'l' xjal. ⁷Etetz cha'oj tok echa'o' ja'chq n'ok q'oj, qatzun cha'oj tok echa'o' nq'umjik tzul q'oj, ntons etetz k'on kxob' tzan tpaj kyaqil nini oky'elkixi' per nya'tx a te tmankb'il twitz tx'o'tx'ji.^q ⁸Kyijajil txq'an xjal okyeq'ojionkix ti'l' kyijajil txq'anky xjal b'ix txq'an amaq' okyeq'ojionkix kyil'j txq'anky amaq'. Ax kab'junab' ja'chq oky'el b'ix te wa'ij ax ja'chq oky'el. Per te ja ntzani man tuq n'aq'ik te xhcho'nal.

⁹Intok esi' waq enab'l ti'l' aj oky'el eti'l'. Etetz okxe'l q'apo' tuj kyq'ab' kye aj at nim kyajwalil kyuj kye jay nab'il Dios b'ix tzi okxtel jub'cha'. Okxtel wab'a' kywitz kye k'ulul mandad b'ix kywitz kye kywitzale' k'ulul mandad tzan tpaj etokslb'en wi'l' b'ix ikxji b'a'n tzan eyolin wi'l' kywitz kyetz. ¹⁰Mina' tuq tpon te tmankb'il, a tgan tzan tponb'aj pakb'let kxol kyaqil kyijajil xjal ja'chq te tpakb'alil galan ti'l' titza' te Qtata Dios nkolon kyil'j kye xjal. ¹¹B'ix cha'oj exik q'apo' tuj kyq'ab' kye k'ulul mandad, k'on kxb'isun waq ti'l' te aj oxel eq'uma' tzan tpaj a te Txew Dios oyolion tuj etanim te aj presis tzan txik eq'uma', komo nya'tx a'ix te aj okxyolion sinoke a te Txew Dios.^r

¹²Kye aj nkye'okslan Dios okyexe'l q'apo' tuj kyq'ab' kye k'ulul mandad tzan kyermanx tuj kyjayx tzan kyqet kansa', ax okyexe'l q'apo' kye k'wa'alb'aj tzan kytat b'ix ax k'wa'alb'aj oxel k'yoq'apo' kytat tzan kyqet kansa'. ¹³Etetz [aj nkx'okslan wi'l'] okx'okel q'oji' tzan xjal ja'chq kyaqil twitz tx'o'tx' tzan tpaj etokslb'en wi'l'. Per etetz aj etipa'tz max tmankb'il, okxkoletel tzan Qtata Dios.^s

¹⁴(Ntons ab'l te aj njaw te'e', intox tuj twi' ntzani:) Cha'oj tok eten ojetq pon te xmayion aj xituyon aj ja' k'onti'l' toklen tzan toxten,^t ntons kye aj akyeqet tuj Judey a tgan tzan kyoqik naj tzan kyewan twi' witz, ¹⁵b'ix kye aj akyejax twi' jay, k'onti'l' tzan kyqetz eq'il jun tidi' tuj kyjay [sinoke tzan kyoqik naj]. ¹⁶B'ix kye aj nkye'aq'unan tuj k'ul, k'onti'l' tzan kyemeltz'jik kyjay eq'il kchump; ax tzi inkyoqik naj.^u ¹⁷Laste' kye xuj aj ch'inky kky'ix aj q'ijji. Laste' kye xuj aj man nkyetxu'un kyal aj q'ijji. ¹⁸Pe'exnaq'tzan waq tuky'i Qtata Dios tzan k'on tky'ik ja ntzani tuj jab'alil. ¹⁹Tuj aj q'ijji owokel en twitz jun xhcho'nal b'an nim,^v per jun

^p 13:3 Ax: Chaw. ^q 13:7 Tuj txq'an ul'j aj Tul'al Qtata Dios, te tb'ay part te twajxaqi' taqan nkaj iktza' te tkab'i' part te twuqi' taqan. ^r 13:11 Mat 10:17-20; Luks 12:11-12

^s 13:13 Mat 10:22 ^t 13:14 Dan 9:27; 11:31; 12:11 ^u 13:16 Luks 17:31 ^v 13:19 Dan 12:1; Tmnk 7:14

xhcho'nal aj mina' tky'ik ni jun-el atx aj tqetlen k'ulu' te twitz tx'o'tx' tzan Qtata Dios b'ix ya nlay ky'ik junky'el. ²⁰Aj xhcho'nal b'an nimni, qa te Qajawil otk'ulu'tz-wit tzan tok nim tuj, nijunwt-tal ab'l otipa'tz. Per tetz oqtel tk'ulu' tzan k'on tnachq'in nim tuj tzan tpaj [nlo'et tk'u'j ky'i'j] kye aj joyome' titza'. ²¹Ntons qa at ab'l otzajel tq'uma' etetz, “iInstzaj eten! Tzani atqet te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi',” qatzun kyekyitel “E'ex txini,” ntons etetz, k'on xik etoksla'. ²²Komo kye'ul xjal mentiros aj okyq'uma'tz qa kyetz a'e'ji te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi', per nya'tx b'an'ax kyitza', b'ix kye'ul xjal aj okyq'uma'tz qa kyetz a'e' aj yolil tyol Dios, per nya'tx b'an'ax kyitza'. Oqtel kyk'ulu' nim lab'al tuky'i kyajwalil b'ix tidi'chq aj okyelab'ayon kye xjal ti'j b'ix kygan-tal tzan kyqet kyeq'i' kye aj joyome' tzan Qtata Dios. ²³Intok esi' waq enab'l ti'j kyaqil aj ma'tx xik nq'uma' etetzni b'ix kyaqil nini mina' tky'ik.

Aj Txik Tq'uma' Jesus Titza' Owulel Junky'elky

Mat 24:29-35, 42-44; Luks 21:25-36

²⁴Ntons, cha'oj tky'ik aj tyemp nim xhcho'nalni, yaji te q'ij oqloljxb'el twitz, b'ix te qya' ax nlay q'analín. ²⁵Kye che'w twitz ka'j okyetzajel tz'aqik' b'ix kyaqil [malspirit] aj nim kyajwalil twitz ka'j okyejawel kyito'. ²⁶Yaji okyinxel e'e' [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] ikja'n ntzaj tuj muj tuky'i nim wajwalil b'ix nxhqitz'unal.^x ²⁷Okyexe'l nlajo' kye ángel tzan kyok kchimo' kye aj joyome' witza' ja'chq, otzajelb'aj ksuti' kyaqil twitz tx'o'tx' b'ix twitz ka'j.^y

²⁸Ntons intok esi' waq enab'l ti'j ja yek'b'il ti'j te wi' igos. Cha'oj tok ala'j tq'ab' b'ix te txaq ikja'n stzaj k'uplet, etetz n'el eniky' ch'inky qok kwares. ²⁹Ax ikxji cha'oj tok eten nky'ik twitz tx'o'tx' kyaqil aj ma'tx xik nq'uma'ni, owelal eniky' telponx ch'inky wul [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in]. ³⁰Wetz oxel nq'uma' etetz te b'an'ax, kyaqil ntzani oky'el mina' tuq kykamik kye ja qijajilni. ³¹Te twitz ka'j b'ix te twitz tx'o'tx' okyepoyonaj, per wetz nyol nlay ponaj, opoyonkixi' kyaqil aj ma'tx xik nq'uma'ni. ³²Nijunwt ab'l teb'en janik'b'a'n tky'ik ja ntzani; ni kye ángel tuj ka'j, ni wetz aj Tk'wa'al Dios a'in k'onti'l web'en; a'ox te Qtata Dios teb'en janik'b'a'n ky'ik ja ntzani.^z ³³Ntons pe'eten waq list tzan tpaj k'onti'l eteb'en janik'b'a'n ky'ik kyaqil ja ntzani [aj ma'tx xik nq'uma' etetzni].

³⁴Te ja ntzani iktza' jun tajaw jay ikja'n txik tuj tb'ey. Tetz okajel tsi' kyajwalil b'ix kyaq'un te junjunchaq tmos b'ix okajel tq'uma' te xb'uqiljay tzan sten list.^a ³⁵Ax ikxji etetz pe'eten waq list tzan tpaj k'onti'l eteb'en janik'b'a'n

^w 13:25 Isa 13:10; Ezq 32:7; Joel 2:31; Tmnk 6:12-13 ^x 13:26 Dan 7:13; Tmnk 1:7

^y 13:27 Ax: “Oxe'l tlajo' kye angeles b'ix okye'okel kchimo' kye aj joyome' titza' tuj kykajil kyaq'iq' max xtxa'm te twitz tx'o'tx' max xtxa'm te ka'j.” ^z 13:32 Mat 24:36

^a 13:34 Luks 12:36-38

wul wetz junky'elky aj etajawil a'in, qa nqoxmutx'e' qatzun chukaq'b'ilji qatzun tb'ay^b toq' kxlan qatzun cha'oj stzaj txeka'jji. ³⁶Tanderepent kyin'ul b'ix nya'tx galan qa nya'tx list atix. ³⁷Te aj nxik nq'uma' etetzni, ax ikxji kye kyaqil xjal b'ix astilji oxel' nq'uma' kye kyaqil tzan kyten list.»

Aj Tqet Kyb'isu' Kye Xjal Titza' Tuq Tzan Tqet Kykansa' Te Jesus

Mat 26:1-5; Luks 22:1-2; Wnch 11:45-53

14 ¹Ntons atx tuq kab'e'ky q'ij tzan taq'ik kab'e' ninq'ij aj kyiqan kyib'x, te jun te ninq'ij Paskw^c b'ix te junky ninq'ij cha'oj kywa'an wab'j pan aj k'onti'l malsb'il tuj. Kye pal aj nim kyajwalil kyuky'i kye xnaq'tzal Kawb'il, kyetz nkyjoyo' tuq tume'l titza' tuq tzan tjaw ktzyu' te Jesus ewj b'ix tzan tqet kykansa'. ²Kyetz nkyoyoli' tuq kyib'kyib'x ikxjani: «Mejor k'on jaw qtzyu' mer tuj te ninq'ij tzan tpaj kye xjal okyejawel lab'un q'ojiyon qil'j.»

Aj Tqet K'ulu' Abyar Tib' Te Jesus Ti'j Tkamiky

Mat 26:6-13; Wnch 12:1-8

³Bwen, te Jesus atqet tuq tuj amaq' Betany tjav Simon aj oje tz'el tuky'i lepr b'ix wit'lik tuq ti'j mes. Yaji opon jun xuj b'ix eq'i' titza' jun ch'i tal q'awub' nekit. Te xtx'otx'al te tal q'awub' b'an tb'anil, jun ab'j alabastr tb'i b'ix atqex tuq tuj, jun tk'ok'jal xhchukeltib' ta'al jun k'ul nardo b'ix b'an kar tuq ti'j; b'ix te xuj ojaw tpink'u' talq te tal q'awub' b'ix oqet xhchuli' kyeb'a' tuj twi' Jesus.^d

⁴Ntons, junjun aj akyeqet tuq tzi, kyetz otzaj kyq'oj ti'j te xuj, b'ix kyekyi ikxjani: «¿Tistil ma'tx qet txq'ela' te ja tk'ok'jalni? ⁵B'a'n tuq tzan txik k'aylet tzan twi' tk'u'j jun xjal te jun aq'b'i^e b'ix yaji tzan txik oylet te twib'en kye meb'a' xjal.» Ikxji owok kyili' te xuj. ⁶Per te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «K'on tz'ok etili'. ¿Tistil nkxk'ulun joder ti'j? Te aj ma'tx tk'ulujni, galan. ⁷Kye meb'a' xjal kyaqil q'ij ate^f b'ix etetz b'a'n tzan etonen kyil'j alchaqkyetz q'ij egan. Per wetz nlay kyingeten etuky'i'l b'ajq'ij. ⁸Te ja xujni ma'tx tk'uluj te aj janik'pon ma b'antik titza', ma'tx tz'ok tsi' tk'ok'jal wi'j tzan nten list te muqb'il wetz. ⁹Oxel' nq'uma' etetz te b'an'ax, ja'chq twitz tx'o'tx' kyaqil aj ja' oxel' pakb'let te tpakb'alil galan ti'j Dios, ax oxel' q'umlet ti'j aj ma'tx tk'ulu' ja xujni tzan stzaj na'o' te tk'ulb'en.»

Aj Tkawlan Te Juds Kyuky'i Kye Aj Nim Kyajwalil

Mat 26:14-16; Luks 22:3-6

¹⁰Yaji te Judas Iskaryot, jun aj kxol kye kykab'lajujil tuky'i'l Jesus, aj tmankun tyolin te Jesus, tetz owex yoliyon kyuky'i kye pal aj nim

^b 13:35 Ax: k'onti'l eteb'en janik'or tzul te tajaw jay. ^c 14:1 Exo 12:1-27 ^d 14:3 Twi' te aj perjumi qanq iktza' twi' tk'u'j jun aq'unon te jun aq'b'i; Luks 7:37-38. ^e 14:5 Iktza' 300 tmin denary tuj kytumin kyetz; Mat 20:2. ^f 14:7 Deu 15:11

kyajwalil tzan txik tuq tq'apo' te Jesus tuj kyq'ab'. ¹¹Yatzun kyetz aj tok kcha'o' ikxji, oje kyechalaj b'ix oxik ksi' kyyol tuky'i'l tzan txik kchojo' twi' tk'u'j. Yaji te Juds otjoyoj tume'l titza' tuq tzan txik tq'apo' Jesus tuj kyq'ab'.

**Aj Kxik Tlajo' Jesus Kab'e' Tuky'i'l Tzan Tqet Kyk'ulu' Te
Kywe' Ti'j Te Tq'ijlal Paskw**

Mat 26:17-29; Luks 22:7-23; Wnch 13:21-30; 1Kor 11:23-26

¹²Ntons, tuj te tb'ay q'ij oj taq'ik te ninq'ij cha'oj kywa'an te wab'j pan aj k'onti'l malsb'il tuj b'ix oj txik kyq'apo' te tal karner te jun present ti'j te tq'ijlal Paskw, ntons aj q'ijji kye txnaq'atz oxik kcha'o' te Jesus ikxjani: «¿Ja' agan tzan qxikna k'ulul te qwe' ti'j te Ninq'ij Paskw?» ¹³Ntons yaji tetz exik tlajo' kab'e' txnaq'atz, b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pex waq tuj amaq'g b'ix tzi owokel ek'ulb'a' jun ichan tuj b'ey eq'i' jun q'awub' a' titza'. Ntons okxe'l lapet ti'j. ¹⁴Tuj te jay aj ja' owokex, tzi oxel eq'uma' tuky'i te tajawjay ikxjani: “Te Xnaq'tzon ma qotzaj tlajo'na awuky'i'l qanil tetz ja' oqowa'yona ti'j te Ninq'ij Paskw.” ¹⁵B'ix tetz otzajel tyek'u' jun nim kwart aj atjax jawnaq tkab'i' txol. B'ix tzi at mes, at wit'lelj, at kyaqil. Tzi oqtel ek'ulu' tzan qwa'an.» ¹⁶Ntons kye kab'e' txnaq'atz eb'ajxik, b'ix eb'ajpon tuj amaq' b'ix ikxji oky'ik iktza'x txiklen q'uma' kyetz tzan Jesus. Ntons oqet kyk'ulu' tzan kywa'an ti'j te Ninq'ij Paskw.

Aj Kyb'ajwa'an Jesus Kyuky'i Txnaq'atz Ti'j Te Ninq'ij Paskw

Exo 12:1-28

¹⁷Ntons ya ma qoxmutx'e', opon te Jesus kyuky'i kye kykab'lajujil txnaq'atz wa'il. ¹⁸Aj man tuq nkyewa'an ti'j mes, te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, jun aj exol etetz aj nwa'an junx wuky'i'l tzani ojawel meltz'jik wi'j, okyinxel tq'apo' tuj kyq'ab' kye aj okyk'ulu'tz nya'tx galan wi'j.» ¹⁹Yaji kyetz oje kyeb'isun b'ix oxik kyq'uma' kyetz tetz ikxjani: «¿Ab'ltzun te aj n'ayoli'ni? ¡Wetz nlay!» ²⁰Yaji tetz oxik tq'uma' ikxjani: «B'an'ax jun exol etetz ekab'lajujil aj nwa'an junch'in wuky'i'lni ojawel meltz'jik wi'j. ²¹[Wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] oky'el wi'j iktza' tkajlen tz'ib'a' wi'jx oqtxi'.^h Per last te aj xjal aj ojawel meltz'jik wi'j. Mejor-tal k'onti'l otzaj ala'»

²²Ntons aj man tuq nkyewa'an, te Jesus ojaw tin jun wab'j b'ix ya ma xik tsi' pixon te Dios ti'j, oqet tpedasi', b'ix oxik tsipa' te wab'j te junjun. Oxik tq'uma' ikxjani: «Se ewa'an waq tzan tpaj te ntzani [te] nchi'jel.» ²³Yaji ojaw tin jun uk'b'il b'ix oxik tsi' pixon te Dios b'ix yaji oxik tsipa' ch'inch'inaq te junjun b'ix oxik kyuk'a' kkyaqil. ²⁴B'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Te ja ntzani te nchiky'el [aj telponx b'an'ax] te tume'l ak'alj aj

^g 14:13 Amaq' Jerusalen. ^h 14:21 Sal 41:9; Isa 53:12

man nkaj tq'uma' [Qtata Dios], te nchiky'el aj owelal oj nkamik te jun galan kye ky'ilaj' xjal.ⁱ ²⁵Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, ya nlayky wuk'aj te ta'al ub max oj txik wuk'a' junky'el oj kykaj kyaqil tuj tq'ab' Ntat.»^j

Aj Tjaw Tzyu' Jesus Tzan Kye Xjal
Mat 26:30-35; Luks 22:31-34; Wnch 13:36-38

²⁶Ntons ya ma xik kyb'itza' jun kyb'itz nab'il te Dios, e'ex tzi b'ix exik twi' te witz Olib. ²⁷Te Jesus oxik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: «Ekyaqil etetz okyinkajel ekola', opoyon iktza'x tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Dios aj ja' nyolin, “Oqtel nkansa' te pastoriyon b'ix yatzun kye talo' okye'elal slab'e'.”^k ²⁸Per cha'oj njaw anq'in, okyinxel' tb'ayon ewitz tuj Galiley.»^l ²⁹Yaji te Xhpe'y oxik tq'uma' ikxjani: «Qa kyaqil ochkajel kykola' b'ix okyeqtel tz'aqik, per wetz nlay.» ³⁰Yaji te Jesus oxik tq'uma': «Wetz oxe'l nq'uma' yatz te b'an'ax, yatz ja aq'b'il ntzani mina' tuq tjaw oq' te to'k tka'mjji'n-el, yatz ojetq qet awewa' oxmaj qa awotzqimin.» ³¹Per te Xhpe'y oxik tq'uma' junky'elky: «Anke wetz ma kysinqet kansa' junch'in awuky'i'l, ntons o'kix kyinkamel per nlay qet wewa' qa wotzqimich.» Yaji ax ikxji oky'umaj kyaqil kye txq'anky.

Aj Txnaq'tzan Jesus Tuj Jetzemani
Mat 26:36-46; Luks 22:39-46

³²Ntons yaji epon tuj jun luwar Jetzemani tb'i. Aj kypon tzi, te Jesus oxik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: «Pe'equet wit'let tzani b'ix wetz ma kyinxik xnaq'tzon tucky'i Ntat txini.» ³³Ntons exik tin tucky'i'l te Xhpe'y, Jacobo,^m Wa'nch. Yaji otzaj jun nim xob'alj ti'l b'ix oxik tanim tuj b'is. ³⁴Oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz nna'o' ma'tx xik wanim tuj b'is, per jun b'is b'an jwert, nna'o' iktza' ch'inky nkamik. Pe'ekajten waq tzani b'ix se eten waq list.»

³⁵Yaji te Jesus owel laq'chet ch'in kyi'l b'ix oqet mejlet b'ix oqet tsi' twitz twitz tx'o'tx'. Yaji oxik tqani' te Qtata Dios tzan k'on-wit tky'ik ti'l te xhcho'nal aj ch'inky tuq tok ten. ³⁶Oxik tq'uma' ikxjani: «Ntat,ⁿ Ntat, yatz b'a'n tzan tb'antik kyaqil awitza', astilji oxe'l nqani' ch'in awuky'i'l tzan wel akolo' tzan tel laq'chet te nya'tx galan aj oky'el wi'jni.^o Per mejor k'on, tzan tpaj wetz ngan tzan tky'ik wi'l a'ox iktza' yatz agan.»

³⁷Yaji tetz omeltz'jik, opon aj ja' tuq akyequet te Xhpe'y tucky'i Jacobo b'ix Wa'nch, b'ix kyetz nkyewitan tuq. Oxik tk'asu' te Xhpe'y b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Simon,^p nchwitan. ¿Ti'tzun, k'onti'l ma b'antik tzan aten list cha jun rat?» ³⁸Pe'eten waq list, b'ix pe'exnaq'tzan waq tzan k'on

ⁱ 14:24 Exo 24:6-8; Jer 31:31-34 ^j 14:25 Luks 22:16; 1Kor 11:23-26 ^k 14:27 Zac 13:7

^l 14:28 Mat 28:16 ^m 14:33 Ax: Chaw. ⁿ 14:36 “Abba” telponx “tat”. ^o 14:36 Ax: intel awin ja uk'b'il wi'jni; Mak 10:38. ^p 14:37 Te Xhpe'y b'ix te Simon, axkix te xjalji. ^q 14:37 Ax: jun or.

eget tz'aqik. Etetz tuj etanim egan tzan ek'ulun te galan, yatzun tuky'i te echil'jel nya'tx jwert a'ix [tzan ek'ulun ikxji].»^r

³⁹Yaji tetz oxik junky'elky xnaq'tzon tuky'i Stat iktza'x tb'ay-el.

⁴⁰Yaji opon junky'elky kyuky'i kye txnaq'atz b'ix kyetz nkyewitan tuq junky'elky tzan tpaj ojetq tuq tzaj noj watl kyij b'ix k'onti'l okyipaj tzan kyten itz'oj. Te tb'aq' kywitz b'an kyaqchapun tuq tzan watl b'ix aj kxik tk'asu', kyetz k'onti'l tidi' otzaj kanet tuj kyanim tzan taj ktzaq'b'e'.

⁴¹Yaji tetz opon junky'elky, toxmajji'n-el, oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Tl'tzun, tzunx nkxwitan b'ix tzunx nkx'ojlan? Kabal nini. Ma'tx pon or b'ix [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] okyinxe'l q'apo' tuj kyq'ab' kye aj joyol choj. ⁴²¡Sek' ejaw wa'let! ¡Qwa'q! Intxik ete'e' tzul te aj oxel' q'apon wetz.»

Aj Tjaw Tzyu' Jesus

Mat 26:47-56; Luks 22:47-53; Wnch 18:2-11

⁴³Man tuq nyolin Jesus kyuky'i'l, tpon te Judas Iskaryot, jun aj kye kykab'lajujil tuq. Ajune' tuq tuky'i'l jun b'uch'uj xjal eq'i' kymachit kansb'il tuky'i kytortol. Kyetz cha lajome' tzan kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il kyuky'i kye kywitzale' aj nim kyajwalil kxol tijajil Israel. ⁴⁴Komo te Juds ojetq tuq qet tkawla' kyuky'i kye xjal ikxjani: “Aj wetz owokel nlima' iktza' b'an quky'i'l qib',^s atzunji. Ojawel etzyu' b'ix oxel' etin kye'b'a'.”

⁴⁵Ntons owok laq'chet naj til' Jesus b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon, Xnaq'tzon.» Yaji owok tlima' iktza' b'an kyuky'i'l kyib'.^t ⁴⁶Yaji kye xjal nkyexik naj tzyul te Jesus b'ix oxik kyin. ⁴⁷Ntons jun txnaq'atz te Jesus ojatx tin tmachit aj kansb'il tuj tjay b'ix owel ttx'emu' jun ttxyin jun tmos te twitzale' pal. ⁴⁸Yaji te Jesus oxik tq'uma' kye xjal ikxjani: «¿Tistil ma kxtzaj tzyul wetz tuky'i emachit aj eq'obj'il b'ix tuky'i etortol? ¿A'in petzun wetz jun eleq'? ⁴⁹Wetz nkyinxnaq'tzan tuq b'ajq'ij kye xjal tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios^u b'ix a'ilji k'onti'l injaw etzyu'. Per te ntzani nky'ik wil' iktza'x tz'ib'ankaj tuj Tul'al Dios.» ⁵⁰Ntons yaji kyaqil kye txnaq'atz okaj kykola' b'ix eb'aj'oqik.

⁵¹Ntons, atqet tuq jun ku'xon aj lapik tuq til' Jesus, b'ix te tq'anaq cha suku' tuq jun nim xq'apj til'. Ax tetz ojaw tzyu' tzan kye xjal ⁵²per owel ch'oqan te nim xq'ap til', b'ix sqit owoqik.

Aj Txik Kyyoli' Tidi' Tuq Til Te Jesus

Mat 26:57-68; Luks 22:54-55,63-71; Wnch 18:12-14,19-24

⁵³Yaji oxik kyin te Jesus twitz te twitzale' pal, b'ix tzi owok kchimo' kyib' kkyaqil kye txq'anky pal aj nim kyajwalil kyuky'i kyaqil kye

^r 14:38 Mat 26:41; Chaw 1:14 ^s 14:44 Ax: owelal ntz'ub'a'. ^t 14:45 Ax: owel stz'ub'a'.

^u 14:49 Luks 19:47; 21:37

kywitzale' aj nim kyajwalil kxol kye tijajil Israel kyuky'i kyaqil kye xnaq'tzal Kawb'il. ⁵⁴Yatzun te Xhpe'y oxik lapet laq'chik kyi'l b'ix owox lapet kyi'l tzijay tuj tjay te twitzale' pal b'ix oqet wit'let q'lexnel q'aq' kyuky'i kye mulon aj ate'ox tzi.

⁵⁵Ntons kye pal aj nim kyajwalil kyuky'i kyaqil kye kywitzale' aj nim kyajwalil kxol kye tijajil Israel, kyetz kygan tuq tzan tkamik te Jesus, astilji nkyjoyo' tuq jun ab'l aj otq'uma'tz tidi' tuq til. Per nijunwt ab'l owoknoj kyitza'. ⁵⁶Ky'ila'j tuq njaw kynik'o' tidi' tuq til per nya'tx parej tuq nxik kyq'uma'. ⁵⁷Yaji junjun kxol ojaw kynik'o' ikxjani: ⁵⁸«Qetza owok qcha'o'na, aj txik tyoli', "Wetz oqtel nxitu' ja Nin Jay Nab'il Qtata Dios aj kyk'ulb'en xjal, b'ix tuj toxi'n q'ij tqetlen nxitu', ojawel nk'ulu' junky'el aj nya'tx kyk'ulb'en xjal.»^y ⁵⁹Per ax ni ti'l te ntzani nya'tx tuq parej te aj nxik kyq'uma'.

⁶⁰Ntons ojaw wa'let te twitzale' pal b'ix oxik tq'uma' tetz te Jesus ikxjani: «¿Tistil k'onti'l ntzaj atzaq'b'e'? ¿Tidi' awil aj ntzaj kyq'uma'ni?» ⁶¹Per te Jesus k'onti'l tidi' tuq ntq'uma' ch'inwt. Yaji oxik xhcha'o' junky'el te pal: «¿B'an'ax pe' a'ich yatz te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'? ¿B'an'ax pe' a'ich te Tk'wa'al Qtata Dios aj ntzaj qna'o'?» ⁶²Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «A'in, b'ix jun q'ij, [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], okyin'okel eten wit'likin tuj ka'l tuj tb'anq'ab'^w Qtata Dios aj at mas nim tajwalil kywitz kyaqil. Ax okyinxel eten tuj muj cha'oj wul junky'elky tzani twitz tx'o'tx'.»^x ⁶³Yaji te twitzale' pal toklen xhcha'o' ikxji, tetz owel tlaqu' tq'anaq ti'jx [tzan tq'oj ti'l tyol Jesus.] B'ix oxik tq'uma': «¿Tistil owokel qcha'o' mas xjal q'umal mas til? [¿Kabal a'ox tzan tpaj aj tyol nini!] ⁶⁴Etetz ma'tx tz'ok echa'o' tyol titza' nxmayin ti'l Qtata Dios. ¿Titza' etetz tuj enab'l? ¿Titza' oteyon qitza'?» Yaji kkyaqil oxik kyq'uma' tzan tqet kanslet te Jesus.^y ⁶⁵Yaji junjun eb'aj'aq'ik tzan tok ktzub'a' ti'l b'ix owok ktxayi' twitz b'ix owok kyb'uju' b'ix oxik kyq'uma' ikxjani: «Qa ochkanoyon ti'l, ¿ab'l ma tz'ok b'ujun yatz?»^z Yaji, [oxik q'apo' tuj kyq'ab'] kye mulon b'ix kyetz owok kypoq'cha'.

Aj Txik Tq'uma' Te Xhpe'y K'onti'l Totzqi' Te Jesus
Mat 26:69-75; Luks 22:55-62; Wnch 18:15-18,25-27

⁶⁶Bwen, yatzun te Xhpe'y atqet tuq tzijay tjaq' b'ix opon jun tkryad te twitzale' pal. ⁶⁷Oxik te'e' tetz te Xhpe'y nq'lexnen tuq q'aq' b'ix owox te'e' tuj twitz b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Yatz a'ich jun aj tuky'i'l Jesus aj Nasaret.» ⁶⁸Per te Xhpe'y oqet tewa', oxik tq'uma' ikxjani: «K'onti'l wotzqi' b'ix je'ky tidi'-alo n'ayoli'» Yaji te Xhpe'y owel laq'chet, owex stzi'

^v 14:58 Mak 13:2; Wnch 2:19 ^w 14:62 Qa atoqet tuj tmanq'ab' jun k'ulu' mandad telponx b'a'n tzan jk'ulun mandad te tky'ixel iktza'xkix tetz. ^x 14:62 Dan 7:13; Mat 24:30; Mak 13:26; Tmnk 1:7 ^y 14:64 Lev 24:16 ^z 14:65 Telponx iktza'x: "¡Profetize!"

lamel. Aj orji ojaw oq' jun to'k. ⁶⁹Yatzunji te kryad oxik te'e! junky'elky b'ix oxik tq'uma' kye aj nkyeq'exnen tuq tzi, oxik tq'uma' ikxjani: «Aj xjal nini tetz jun tuky'i'l Jesus.» ⁷⁰Per te Xhpe'y oqet tewa' junky'elky. Ntons ch'intkyqnajji, kye xjal aj akyeqet tuq qaynin tzi oxik kyq'uma' te Xhpe'y ikxjani: «B'an'ax yatz a'ich jun tuky'i'l Jesus tzan tpaj yatz a'ich aj Galiley iktza' kye aj tuky'i'l Jesus.»^a ⁷¹Yatzun te Xhpe'y otq'umaj tzan tok ten twitz xhcho'nal qa nya'tx b'an'ax tuq aj ojetq xik tq'uma' b'ix oxik tsi' tjurament b'an'ax kyaqil aj ojetq xik tq'uma', oxik tq'uma' ikxjani: «¡Je'ky! Wetz k'onti'l wotzqi' aj xjal aj n'eq'uma' etetzni. ¡Je'ky ab'l-alo!» ⁷²A'ilnajji otzaj oq' junky'elky te to'k b'ix te Xhpe'y otzaj tna'o' aj otq'umaj te Jesus tetz. Komo atx ma'in tuq txiklen q'uma' tetz tzan Jesus, “Mina' tjaw oq' te to'k tka'mjji'n-el, yatz ojetq kyinget awewa' oxmaj.” Ntons te Xhpe'y aj stjaj tna'o' ntzani, owokten oq'el.

Aj Tpon Q'apb'aj Jesus Tuky'i Pilat

Mat 27:1-2,11-14; Luks 23:1-5; Wnch 18:28-38

15 ¹Ntons tuj junky iwitz b'an q'eqo', kye pal aj nim kyajwalil owok kchimo' kyib' kyuky'i kye tijxjal b'ix kyuky'i kye xnaq'tzal Kawb'il b'ix kyaqil kye kywitzale' aj nim kyajwalil xkol tijajil Israel, kyetz oxik kywaku' te Jesus b'ix oxwa'q kyq'apo'tz tuky'i te Pilat aj k'ulul mandad tzi. ²Te Pilat oxik xhcha'o' te Jesus ikxjani: «¿B'an'ax pe' qa yatz a'ich te twitzale' k'ulul mandad xkol kye axjalilni?» Yaji te Jesus oxik tq'uma': «B'an'ax iktza'x aj n'aq'uma'ni.» ³Yaji kye pal aj nim kyajwalil, kyetz nxik kyq'uma' tuq te Pilat tidi'chq til. ⁴Yaji te Pilat oxik tqani' te Jesus ikxjani: «¿Nlay pe' tzaj atzaq'b'e'? Komo kyetz ma'tx tzaj kyq'uma' tidi'chq awi'lj.» ⁵Per te Jesus k'onti'l tidi' oxik tq'uma'; astilji te Pilat oje lab'an tij'.

Aj Tkaj Tq'uma' Te Pilat Tzan Tqet Kansa' Te Jesus

Mat 27:15-31; Luks 23:13-25; Wnch 18:38–19:16

⁶Ntons komo ninq'ij tuq, te Pilat, tetz aq'b'ia' tuq tuj te ninq'ij nxik tuq stzoqpi' jun aj pres aj kye xjal nkyqani' tzan txik stzoqpi'. ⁷At tuq jun aj pres Barabas tb'i, b'ix tetz atqex tuq tuj pres kyuky'i txq'anky tuky'i'l lamome' tzan tpaj kykansb'en xjal tzan tpaj nkyeq'ojin tuq ti'lj te gobyern. ⁸Ntons [komo ninq'ij tuq], kye xjal eb'ajjakon kchimo' kyib' b'ix oxik kyqani' te Pilat tzan txik stzoqpi' tuq jun aj pres iktza'x tuq modin aq'b'ia'. ⁹Yaji te Pilat oxik xhcha'o' kye xjal ikxjani: «¿Egan pe' tzan txik ntzoqpi' te aj n'ok q'uma' te twitzale' k'ulul mandad eti'lj etetz

^a **14:70** Kye xjal oqtxi' aj oqet ktz'ib'a' tyol Qtata Dios tuj kyyol, atqet owok ktz'aqsa' kab'e'ky yol tmankb'il ja taqan ntzani, b'ix nyolin ikxjani: “Yatz chyolin iktza'x kyeyolin kye aj Galiley.”

aj tijajil Israel?»^b ¹⁰Komo te Pilat ojetq tuq tz'el tniky' kye pal aj nim kyajwalil oxik kyq'apo' te Jesus tzan tpaj cha nkye'ek'awin tuq ti'j. ¹¹Per yaji kye pal oxik kykub'sa' kyk'u'j kye xjal tzan txik kyqani' tzan txik tzoqplet te Barabas. ¹²Ntons te Pilat oxik tqani' junky'el kyetz ikxjani: «¿Tidi' egan tzan tqet nk'ulu' tuky'i te aj n'ok eq'uma' te twitzale' k'ulul mandad eti'jni?» ¹³Yaji kyaqil kye xjal ejaw siky'in: «Intok klablet twitz krus.» ¹⁴Yaji te Pilat oxik tq'uma' ikxjani: «¿Tistil? ¿Tidi' til ma'tx tzaj xhchuku?» Per kye xjal mas tuq nkyejaw siky'in kongan, nkyq'uma' tuq ikxjani: «Intok klablet twitz krus.» ¹⁵Te Pilat, tetz tgan tuq tzan tkaj galan kyuky'i kye xjal, ntons oxik stzoqpi' te Barabas. Oxik tq'uma' kyuky'i kye soldad tzan tqet kyjub'cha' te Jesus b'ix yaji tzan tok kyklabi' twitz krus.

¹⁶Yaji kye soldad oxik kyin te Jesus tuj junky luwar ax tzi tuj tjay te gobernador, b'ix etzaj kyuk'le' kyaqil kye txq'an'ky soldad tzan tok kchimo' kyib'. ¹⁷Owok ksi' ti'j jun tkap kyaq q'eqmuqin [te xmayb'il tetz].^c B'ix oqet kxpatx'i' jun tkoron pur ky'i'x b'ix ojax ksi' tuj twi' [cha te xmayb'il tetz].^d ¹⁸Yaji e'okten limal tetz [per nya'tx tuq b'an'ax kyitza']. Oxik kyq'uma' ikxjani: «Tz'okxwit jun galan awi'j yatz te twitzale' k'ulul mandad kye aj tijajil Israel.» ¹⁹N'ok tuq kyjitu' ti'j twi' tuky'i jun su'an saqsky'i'l b'ix yaji n'ok tuq ktzub'a' ti'j b'ix nkyeqet mejlet twitz [iktza' twitz jun twitzale' k'ulul mandad] tzan tqet kylima'. [Per nya'tx b'an'ax tuq kyitza', cha nkyexmayin tuq ti'j.] ²⁰Yatzun toklenb'aj kxmayi', owel kyin te tkap ti'j b'ix owok ksi' te tq'anaqx ti'j.^e

Aj Tkamik Jesus Twitz Krus

Mat 27:32-56; Luks 23:26-49; Wnch 19:17-30

²¹Yaji kye soldad owex kyin xtxa'm amaq' tzan tok kyklabi' twitz krus. B'ix man tuq nkyeb'et tuj b'ey, owok kyk'ulb'a' te Simon aj Siren, stat Jant b'ix Rúfo,^f tetz tzajnaq tuq tuj k'ul. Ntons owok kylajo' alajwers tzan txik tiqa' tkurus Jesus. ²²Ntons oxik kyin te Jesus tuj jun luwar tb'i Gólgota. “Gólgota” tuj kyyol kyetz telponx iktza' “Te Luwar Aj Tb'aqil Twi' Xjal.” ²³Kye soldad oxik ksuqu' te Jesus ta'al ub samo' tuky'i ta'al jun k'ul mir tb'i [tzan tel tuq te xhcho'nal] per te Jesus k'onti'l oxik tk'amo'. ²⁴Ntons owok kyklabi' twitz krus. B'ix oqet ksaqchb'ila' loteriy ti'j tq'anaq aber ab'l tuq jun te kyetz aj okamb'ayon, ikxji oqet kypawa' te tq'anaq kxol.^g

^b 15:9 Ax: a'e' aj Israel, osey, kye judiy. ^c 15:17 Jun kap kyaq q'eqmuqin teb'l telponx tuq iktza' tq'anaq jun twitzale' k'ulul mandad, per owok ksi' cha te jun xmayb'il te tetz.

^d 15:17 Jun xmayb'il tetz tzan tpaj nya'tx oro iktza' tkoron jun twitzale' k'ulul mandad.

^e 15:20 Tuj txq'an u'j aj Tyol Qtata Dios, te tb'ay part te taqan 21 nkaj te tkab'i' part te taqan 20. ^f 15:21 Rom 16:13 ^g 15:24 Sal 22:18

²⁵Ntons owok kyklabi' twitz krus te toxi' or q'eqo'^h ²⁶b'ix owok ktz'ib'a' jun yol twi' te krus, nyolin tuq te yol ti'j til ikxjani: Te Twitzale' K'ulul Mandad Kyi'j Kye Aj Tijajil Israel. ²⁷Axxix aj orji owok kyklabi' kab'e' eleq' naql ti'j, jun te tb'anq'ab' b'ix jun te tsurt b'ix ti'j kykurusxchaq te junjun. ²⁸Ixxji oponkix te aj tz'ib'ankaj tuq oqtxi' tuj Tu'jal Dios, aj nyolin ikxjani: "Tetz oxik samo' kxol kye xjal nya'tx okslal kawb'il."ⁱ

²⁹Ntons, kye aj nkyeky'ik tuq tzi njaw tuq kyyak'u' kywi'^j b'ix n'ok tuq kyili' ikxjani: «Yatz n'ayoli' tuq tzan tqet axitu' te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix tuj toxi'n q'ij b'a'n tuq tzan tjaw ak'ulu' junky ak'a'j.^k ³⁰Ajna'l kolpij awib'x b'ix paqetz twitz krus.» ³¹Ax kye pal aj nim kyajwalil kyuky'i kye xnaq'tzal Kawb'il, ax kyetz nkyexmayin tuq ti'j, nxik tuq kyq'uma' ikxjani: «Tetz okolon kyil'j txq'anqy per nlay b'antik tzan tkolpin tib'x. ³²Qa b'an'ax tetz aji te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' b'ix qa b'an'ax tetz aji te twitzale' k'ulul mandad, ntons intqetz najji tib'x twitz krus tzan tok qen qa b'an'ax titza' b'ix tzan qokslan ti'j.» Ax kye eleq' aj klabime' tuq junx tuky'i'l, ax kyetz nkye'ilin tuq ti'j Jesus.

³³Ntons ya ma qo'ok mer chijq'ij, oqloljxb'ik kyaqil twitz tx'o'tx' b'ix te qlolj onachq'in oxe or max tuj toxi' or te qale'.^l ³⁴Yatzun ma qo'ok toxi' or te qale',^m te Jesus ojaw wayun b'ix kyi ikxjani: «Eloy, Eloy, ¿lama sabaktani?» Tuj qyol ja ntzani telponx iktza' "Tata Dios, Tata Dios, ¿tistil ma'tx kyinkaj akola'?"ⁿ ³⁵Ntons junjun kye xjal aj akyeqet tuq tzi, oxik kyq'uma' ikxjani: «Intxik echa'o' waq tyol; ntzaj tuk'le' Eliys.» ³⁶Yaji jun te kyetz oxik karedin b'ix oqex tm'u'u' jun esponj tuj ta'al ub tuky'i minagr b'ix yaji oqet tkotb'a' te esponj twi' jun su'an b'ix ojax tsi' tzan txik stz'ub'a' tuq te Jesus [tzan tipan ch'inky].^o Kyi te xjal kyuky'i kye aj ateb'ajqet tuq tzi: «Qaltetzchaq, owokel qen aber qa tzul te Eliys tzan tqetz tin ti'j krus.» ³⁷Per te Jesus ojaw wayun kongan b'ix yaji okamik.

³⁸A'ilnajji, max tuj amaq', te nin xq'apj te pawb'il^p tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios oqetz laqik qetnaq.

³⁹Ntons, te kapitan kyil'j kye soldad aj atqet tuq twitz Jesus, ya ma tz'ok ten titza' te Jesus aj tel tk'u'j, oxik tq'uma' ikxjani: «B'an'ax tetz jun Tk'wa'al Dios tuq.»

⁴⁰Ax txq'an xuj nkyexik ka'yin tuq laq'chik ti'j Jesus. Jun, Liy aj Magdála, b'ix junky Liy te alon kyil'j Jacobit^q b'ix Chep, b'ix junky xuj Salomey. ⁴¹Komo kyetz, aj tb'ajten Jesus tuj Galiley, kyetz nkye'ok lapet

^h 15:25 Ax: te toxi' or. ⁱ 15:28 Isa 53:12 ^j 15:29 Sal 22:7; 109:25 ^k 15:29 Mak 14:58; Wnch 2:19 ^l 15:33 Ax: te tqaqi' or ... te tb'eljuji' or. ^m 15:34 Ax: te tb'eljuji' or.

ⁿ 15:34 Sal 22:1 ^o 15:36 Sal 69:21 ^p 15:38 Te pawb'il jun nim xq'apj aj nqet pawan kxol aj laman jay ja' nkye'ox kye pal b'ajq'ij b'ix tuky'i junky laman jay aj ja' n'ox te pal aj mas nim tajwalil jun-el aq'b'ia'chaq q'apol kyoyej tzan tel in tetz xhchojx b'ix kchoj kkyaqil kye xjal; Exo 26:31-33; Ebr 9:1-7. ^q 15:40 Ax: Chawit.

tuq ti'lj b'ix nkye'onen tuq tucky'i'l.^r Ax akyeqet tuq txq'aniky xuj kyuky'i'l aj ejakon Jerusalem tucky'i Jesus tuj te ninq'ij b'ix ky'ila'l kyb'et tuq.

Aj Tox Muqu' Jesus

Mat 27:57-61; Luks 23:50-56; Wnch 19:38-42

⁴²Bwen, yatzun aj ikja'n tuq tex q'ij b'ix komo aj q'ij tuqji te q'ij tzan kyk'ulun kyib' ti'lj te q'ij ojla'mj [ntons nya'tx galan tuq tzan tkaj te anim ti'lj krus.] ⁴³Tzaj te Chep jun xjal aj Arimatey, jun tijxjal kxol kye kywitzale' nim kyajwalil b'ix tetz b'an jiq'b'a' tuq kyitza', per lo'ik tuq tk'u'lj tujb'a'n te Qtata Dios kolpiyon kye aj nkye'okslan ti'lj.^s Tetz otnimsaj tk'u'lj tzan txik qanil permis tucky'i Pilat tzan tqetz tin te txlimal Jesus ti'lj krus [tzan tox tmqu'l]. ⁴⁴Ntons te Pilat, aj tok xhcha'o'ji, tetz oje lab'an ti'lj te Jesus tzan tpaj k'onti'l onachq'in b'ix jun rat tkamik. Astilji oxik tlajo' jun uk'lel te kapitan tzan tul tucky'i'l aber qa b'an'ax ojetq tuq kamik te Jesus. ⁴⁵Aj tpon te kapitan, oxik tq'uma' te Jesus b'an'ax ojetq tuq kamik. Ntons te Pilat oxik stzaq'b'e' tzan tqetz eq'i'l te anim tzan te Chep. ⁴⁶Ntons te Chep oqetz teq'i'l txlimal te Jesus b'ix owok tb'alq'i' ti'lj jun xq'apj b'an tb'anil aj ojetq tuq tzaj tloq'o'. Yaji owox tmqu'l te anim tuj jun pantyon, jun nim jul k'ulu' tuq twitz jun ab'lj. Yaji oxik stoli' te lamb'il stzi' te pantyon jun nim ab'lj k'ulumaj tuq. ⁴⁷Yatzun te Liy aj Magdála' b'ix te Liy^u aj tnan Chep, kyetz okye'ej ja' owox muqu'l te anim.

Aj Tok Cha'o' Ojetq Tuq Jaw Anq'in Te Jesus

Mat 28:1-10; Luks 24:1-12; Wnch 20:1-10

16 ¹Bwen, yatzun tky'iklen te q'ij ojla'mj,^v te Liy aj Magdála b'ix te Liy aj tnan Jacobo^w b'ix Salomey, kyetz exik loq'ol jun tk'ok'jal tzan tok ksi' tuq ti'lj te anim. ²Tuj junky iwitq b'an q'eqo' man tuq tjakullen q'ij tuj te tb'ay q'ij te saman, exik stzi' te pantyon. ³B'ix man tuq nkyeb'et tuj b'ey, nqet tuq kykawla' ikxjani: «¿Ab'l owelal tolin te ab'l stzi' te pantyon tzan qox?»

⁴Per aj kypon, oxik kyen te ab'l lamb'il stzi' te pantyon ojetq tuq tz'el toli' b'ix te ab'l jun chman ab'lj tuq. ⁵Ya ma kye'ox tuj te pantyon oxik kyen jun ku'xon wit'liqet tuj tb'anq'ab'. Tetz tq'anaq xluj b'ix b'an sjapun tuq. Aj txik kye'e', kyetz etzajb'aj. ⁶Yaji tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «K'on kxob' waq. Wetz web'en etetz nkxjoyon ti'lj Jesus aj Nasaret aj okamik twitz krus. Per tetz ma'tx jaw anq'in, k'onti'lky atqet tzani. E'ej waq tzani aj ja' okaj tamb'a'. ⁷Ntons ajna'l, pex waq kyuky'i kye txnaq'atz

^r 15:41 Luks 8:2-3 ^s 15:43 N'i'yon tuq tzan stzaj tlajo' tuq te Qtata Dios te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' tzan tkolpin kyetz tuj kyq'ab' kye aj Rom, b'ix ikxji tzan kykaj tuj tq'ab' te Qtata Dios b'eyx te jun-ele'x. ^t 15:47 Luks 8:2 ^u 15:47 Mat 27:56 ^v 16:1 Ojetq tky'ik te tqaqi' or te qale' te q'ij sabl. ^w 16:1 Ax: Chaw.

b'ix tuky'i Xhpe'y, intxik eq'uma' tzan kxik max Galiley^x tzan tpaj tetz ma'tx tb'ayaj, b'ix max tzi owokel kyen iktza'x otq'umaj.» ⁸ Ntons kye xuj e'aj kared b'ix nkyelu'lun tuq tzan kxob'al b'ix k'onti'l oxik kyq'uma' te nijunwt [tuj b'ey] tzan tpaj ojetq tuq kyexob'.

Aj Tyolin Jesus Kyuky'i Tuky'i'l Tjawlen Anq'in

Luks 24:13-35; Wnch 20:11-18

⁹ Bwen, ntons te Jesus tjawlen anq'in q'eqombwen tuj te tb'ay q'ij te saman, tb'ay owok e'e' tzan te Liy aj Magdála aj ejatz in wuq malspirit tuj tanim oqtxi'. ¹⁰ Yaji te Liy oxwa'q q'umal tetz kyuky'i kye aj e'ok lapet ti'j, kyetz b'an b'is tuq ate' b'ix nkye'oq' tuq ti'j. ¹¹ Per aj txik tq'uma' te Liy kyetz qa te Jesus ojetq tuq jaw anq'in b'ix ojetq tuq tz'ok te'e', kyetz k'onti'l okyokslaj.

¹² Ntons mas yaj te Jesus ojunan kyuky'i kab'e' txnaq'atz tuj b'ey tuj k'ul, per tetz ojetq tuq chukjik ka'jin. ¹³ Yaji kyetz ax oxik kyq'uma' kye txq'anqy [txnaq'atz], per kye txq'anqy k'onti'l oxik kyoksla'.

Aj Tkaj Tq'uma' Te Jesus Tidi' Tuq Okyk'ulu'tz Kye Tky'ixel

Mat 28:16-20; Luks 24:36-49; Wnch 20:19-23

¹⁴ Mas yaj te Jesus ojaw kanet kxol kye kyjunlajujil txnaq'atz nkyewa'an tuq junx tuj jun jay. B'ix owilin kyi'j tzan tpaj k'onti'l nkyoksla' tzan ktz'akal, k'onti'l oxik kyoksla' kye aj ojetq tz'ok e'en tetz, aj tjawlen anq'in. ¹⁵ Yaji oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pex waq ja'chq kyaqil twitz tx'o'tx' tzan txik epakb'a' kye kyaqil xjal te tpakb'alil galan.» ¹⁶ Kye aj okyoksla'tz b'ix ojawel si' a' kywi', kyetz okyekoletel tzan Qtata Dios; yatzun kye aj nlay kyokslaj, kyetz okyexe'l si' tuj il te jun-ele'x. ¹⁷ Yatzun kye aj nkyinkyoksla', oqtel kyk'ulu' yek'b'il ikxjani: Ojawetz kyin malspirit tuj kyanim xjal,^a b'ix okyeyolion tuky'i junky yol aj k'onti'l kyotzqi' tb'ay,^b ¹⁸ b'ix tuky'i kyq'ab' ojawel ktzyu' kan aj b'a'n kyetz'a'on, benen^c b'ix qa oxe'l kyuk'a' jun tidi' benen nlay ky'ik tidi' kyi'j, b'ix oqtel ksi' kyq'ab' kyajsik yab' b'ix kye yab' okyeb'antel kyitza'.^d

Aj Txik Jesus Tuj Ka'j

Luks 24:50-53

¹⁹ Ntons te Qajawil Jesus, aj tmankun tyolin kyuky'i'l, ojax in tuj ka'j^e b'ix oqet wit'let tuj tb'anq'ab'^f te stat aj Qtata Dios.

^x 16:7 Mat 26:32; Mak 14:28 ^y 16:8 Mat 28:8; Luks 24:9 ^z 16:15 Kya 1:8

^a 16:17 Kya 5:16; 8:7; 16:16-18; 19:11-12 ^b 16:17 Kya 2:1-12; 10:44-46; 19:6; 1Kor 14:18

^c 16:18 Kya 28:3-6 ^d 16:18 Kya 3:1-10; 5:15-16; 8:5-8; 9:36-42; 14:8-10; 19:11-12; 20:7-12;

28:7-9; Chaw 5:14-15 ^e 16:19 Kya 1:9-11 ^f 16:19 Qa atoqet tuj tmanq'ab' jun k'ulul

mandad, telpox b'a'n tzan jk'ulun mandad te tky'ixel iktza'xkix tetz.

²⁰Ntons kye txnaq'atz eb'ajxik ja'chq pakb'al te tpakb'alil galan. Yatzun te Qajawil n'onen tuq kyuky'i'l tzan kyk'ulun tidi'chq tzan tok en qa b'an'ax te aj nxik kyq'uma'.